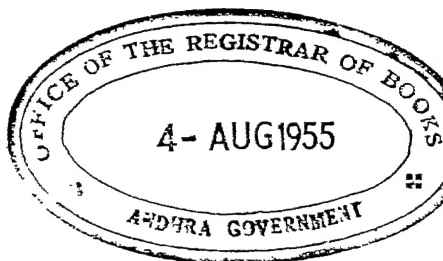


త్రివర్గము.

(తిరుక్కుటల్)



విద్య త్క వికు ల తిలక

తలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి.

వీరిక.



ఈ కుఱ్ఱ అను ద్రవిడ ద్వీపద కావ్యమందలి ముఖ్య విషయము భక్తార్థ కామములు కావున దీనికిఁ దెనుఁగున ద్రివర్ణముని పేరిడితి. ఇది అజయమున సుమారు రెండువేల యేండ్లకు మునుపు (కడపటి మధుర సంఘ కాలమున) తిరువళ్లువర్ అను మహనీయునిచే వ్రాయఁబడినది. అతఁడు మైలాపూరున పుట్టి పెరిఁగిన వాఁడని చెప్పుదురు. తల్లి దండ్రులు ఆదియవ్వు, భగవానుఁడు అని అతని చరిత్రమును క్రింది రీతి వింతగా చెప్పుదురు. భగవానుఁడను బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారి తీర్థయాత్ర చేయుచుండి యొకచో నొక బ్రాహ్మణుని యింట నతిథియై నిలిచి యటవారిచే పెంపఁబడుచుండిన యొక కన్యకను వివాహమాడెను. అ పడుచు మాంసపడుచట! ఎవ్వరికిం దెలియదట! వారి కేడుగురు బిడ్డలు పుట్టిరి. గృహస్థులయ్యు యాత్ర మానక చేయుచుండిన యా దంపతుల బిడ్డల నొక్కొకరిని పుట్టిన చోటనే వదలుచుఁ బోయిరి. భర్తయజ్ఞుచే విధితక వదలియు వదలఁజాలని మన సుతో వగచు తల్లికా నిసుపు లిట్లనిరట!

౧ ఈ తీరున నానొసట వ్రాసిన పరమేశ్వరుఁడు మరణించెనా యేమి కఱవైనను వానికే భారము. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౨ ఏనుఁగు మొదలు చీమవఱకు నన్నింటిని ప్రేమతో ప్రోచు నీశ్వరుఁడు ప్రోడ. ఏమఱుఁడు. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౩ పిండమునకు గ్రుడ్డునకు తాతిలోని కప్పకు నాహారమిడుచున్న యీశ్వరుఁడు శరీర మొందిన నన్ను రక్షింపకుండునే? తల్లీ! చింతిల్లకు.

౪ తల్లి భుజించిన యాహారము మూలిలోని పేళిని చెంచుచున్నది. జీవితమే వింతయైనది. ఈశ్వరుని మహిమ మిట్టిదని యెఱుంగుము. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౧ దుర్గమారణ్యమున నొక రాతిలోని మండుకమునకు కడుపు నించుచున్న లోకేశ్వరుడు నన్నును కాపాడక పోడు, అతని కసాధ్యము లేదు. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౨ తల్లి కడుపున మావిలోనున్నపుడే యాహారమిచ్చిన కృపాశుడు పుట్టినపిదప వదలునే? తల్లీ! చింతిల్లకు.

౩ సర్వజ్ఞుడు సర్వాంతర్యామియగు నీశ్వరునకు నేను దూరమునలేను. కానున్నది కాకమానదు. తల్లీ! చింతిల్లకు.

విడువబడిన బిడ్డలు కన్నవారిచేఁ గైకొనబడి కన్నవారికంటె మిన్నగాఁ గాపాడఁబడి వృద్ధి నొంది అవ్వ, ఉప్ప, అధిగమ, ఉఱవ, కపిల, వల్లి, వల్లన అను పేర్లతో నుత్కృష్టజన్ములై లోకఖ్యాతిఁగాంచిరి.

వల్కువులను నొక తెగవారు ఆదిద్రావిడులలో పురోహిత వృత్తితో నున్నారు. వారింబట్టి యెవ్వరో వైకథకల్పించియుందురని, కొందఱుందురు. ఇట్టికథలు మాఘకాలిదాసాది మహాకవులకును అంటుఁగట్టి యున్నారుకదా! ఈ కవి కైనుడనియే వెక్కండ్ర యభిప్రాయము.

వల్లవరు మైలాపూరున వెరింగి పెద్దయై విద్యల నభ్యసించి వాసుకి యను కిలవతిం బెడ్డియాడి గృహస్థుండై యన్నిటిలో నేత నేసి జీవించుట పాతకదూరమగు వృత్తియని నిశ్చయించి యాయూరనుండిన ఏతలసింగఁ డను సముద్రవ్యాపారియొద్ద నూలుతెచ్చి నేసి యతనికేయొసంగి కూలిగొని సంత్సప్తిమెయిఁ గాలము గడపుచుండెను. ఇతనిఁగూర్చి వినవచ్చుకథలు పెక్కులు. అందొకటి.

ఒకప్పుడొక సాధువు ఉత్తమమైనది గార్హస్థ్యమా సన్న్యాసమా? యని యెఱుంగఁగోరి వల్లవ మహాశయుని డాసి యడుగ నతఁడువెంట నే బదు లీయక భార్యనించుక నిగ్గుఱుగఁ బలిచెను. ఆమెయు లాగుచుండిన భేదతాటి

నట్టేవిడిచి తొరతొరనచ్చి నిలిచెను. నేయుచుండఁగా నాడె క్రిందఁబడినది. దీపముగొని రమ్మన పట్టపగలు దివ్యయేల యని బదులాడక యాసాధ్యి వెంటనే కొనితెచ్చెను. అతిధికి వేడియన్నమిడి తనకు చలిది యిడుమన నామె యట్లేచేసెను. తనకును అన్నము వేడియైయున్నది. విసరమున నా పుణ్యవతి మాటాడక విసరశూగను. ఇట్టి కార్యములు పెక్కులు గమనించి యావచ్చినసాధువు ఇట్టి సాధ్యి యిల్లాలగు వాని! స్వర్గమేల? యనుకొని మరల ప్రశ్నింపక మరలెను.

పతియాజ్ఞకు బదులాడక యతని చిత్తము ననుసరిండు నిర్మలచిత్తయగు వాసుకి ప్రతిదినము నాథుఁడు భుజించునపుడతని యనుమతిమేరకు చిన్న గిన్నెయు నందించుక నీరును చిన్ననూదియు నుంచుచుండెడిది. దానికిఁ గారణమామె యెఱుంగదు. తన యవసానదశలో భర్త తనకుకడఁగూర్చుండి 'నీకేమి కోరికకలదు తెలుపు' మన నాసాధ్యిలదామ , నాథా! నిత్యము భోజన వేళకు పాత్రముకడ నుంచుచుండిన గిన్నెజలము నూదులకు కారణ మెఱుంగ లేకయే మరణింపఁగలుగుచుంటి ననుచింతగలదు' అనుడు సతండును చింతతో 'చిందిన మెదుకులను నూదితోఁ గ్రుచ్చియెత్తి నీటఁబడిచి మరల పాత్రమున నుంచుకొనఁదలచి యట్లుంచు మంచుంటిని. కాని యట్టి యవసరము నీవలన ఘటిల్ల దయ్యో' నని పలుక నామె తృప్తిచెంది భర్త చేతుల మీఁద తన ప్రాణములు వదలెను. ధీరచిత్తుడయ్యె సతదత్తుడు "నాయుష్ట మెఱిగి రుచిగ వండెడుదానవు. పవిత్రప్రేమమయిని. మృదుసత్య వాక్యవు. నాయుడుగు లొత్తుచు వెనుక నిద్రించి ముందుగ లేచుదానవు ప్రాణేశ్వరీ! నను విడనాడితివే? ఇంక నాకనులెట్లు రేయి నిద్రింపఁగలవు?" అని యశ్రుబిందువులు రాల్చెను.

తన యవసానకాలమున సతఁడు ప్రియశిష్యుడై యుండిన విశేల సింగనితోఁ దన తనువు మృగపక్షుల కాహారమగునట్లుగా నొక బయలునఁ బడవేయింపుమని యాజ్ఞ యిడి బ్రహ్మనిష్ఠుగొనియెను.

ఇట్టి పుణ్యచరిత్రనిచే వ్రాయబడినది యీ త్రివర్ణము. ఇందలి భావము లల్పాక్షర రమణీయములై యసందిగ్ధములై సమస్తజనాదరణీయములైనవి. ఇందలి విషయ శీర్షికలు మిక్కిలి యాలోచనముతో నొకటి పెనుకొనకటిగా కారణయుక్తముగా పొందింపబడినవి. విషయములును తేక కాలబాధితములు గాక యెల్ల యెడల నెల్లవేళల నొకేతీరున నుండునవగుటచే పెక్కు భావలలోని కీగ్రంథ మనువదింపఁబడినది.

తెనుఁగున వేమన పద్యములు సుమతి శతక పద్యములు సందర్భశతమున సామాన్యులనోటను వాక్రువ్వఁబడుచున్న యట్లే ద్రవిడమందు కుఱుగో పద్యములు సమస్త జనులనోటను ప్రామాణికములుగా వాడఁబడి వేద వాక్యములుగా గారవింపఁబడుచున్నవి.

మఱియు నిది మధురసంఘము వారిచేతను మిక్కిలి కొనియాడఁబడినది. తత్సంఘవిద్వాంసు లీగ్రంథముపై నిచ్చిన యభిప్రాయములే వీఁబడినవారు పద్యములుగల తిరువళ్లువ మాల యనఁబడుచున్నది. మఱియు రెండఱో విద్వాంసులు దీనిమహిమను పెక్కు విధముల శ్లాఘించి యున్నారు.

ఒక పండితుఁడు ఒక ఆచగింజను తొలచేసి యేడు సముద్రముల నందిమిడ్చియుంచిన తీరుననున్నది కుఱుగో భావము' లనియెను.

వళ్లువనాయనారు దీనిని రెండడుగుల పద్దెములుగా రచియించుటచే నిది తెనుఁగున ద్విపదగా రచియింపఁబడినది.

దీని నోకతో పరికిలించి యిచ్చిన బహుభాషా వికారదులగు శ్రీ వెంకటరాజులురెడ్డి గారికి కృతజ్ఞుఁడ. ఇట్లు ,

శ్రీరామకృష్ణ

అంకితము

సీ. ధర్మంబు భువిని యథాస్థితి నెలకొల్పి
 విబుధుల కమృతంబు చేడ్చుచిచ్చి
 ధరణి తల్లడలేక తగు రీతి నూల్కొల్పి
 భక్త సంతోషణ ప్రభ రహించి
 నయమారఁగా నుమనః పక్షము వహించి
 రాజసాహంకార తేజ మడచి
 గురు తమశ్చరగుణ కులము రూపఱఁజేసి
 ధర్మరాజస్థితి తనరనిల్పి
 దుఃఖతతి నడంపఁ దూ కొని బోధియై
 కలితనము పుడమి వెలయఁజేసి
 జగములనుసృజించి తగఁబ్రోచి తుదిని 'అ'
 నడఁచు వానిఁ బలఁతు నహరహంబు.

౧

ఉ. బాలకపాలికిం దగిన పదతులక బహు పుస్తకంబులక
 బోలఁగ వ్రాసితిం దెలివి పుట్టఁగ నక్షర రాజినుండి ని
 ర్వలగ మంచి పాండితి కరించెడు సంతటిదాఁకఁ బదతుల్
 గ్రాఠఁగ వాచకంబులు పురాణకథల్ తగు శబ్దకాశ్రుముల్

౨

కా. గ్రంథంబుల్ రచియించు టెన్నఁదగు కార్యంబైనఁ బ్రోత్సాహ సం
 బంధుల్ తక్కువయ్యెయింపు వచియింపక రాదు మాతృస్మృదు
 ర్గ్రంథుల్ మిమ్మకుమైరి వారలకు నీ స్వాగ్రోధ దుర్మానముల్
 సంధుక్షించెడి వారెకాని రసికుల్ కన్నట్లై రెచ్చుగ

౩

మ. ధనికుల్ చూడఁగఁ బారమార్థిక సుచిం తాహీనులై యుండు ని
 రమల వారలఁ గొందఁటైన రసికుల్ రాజీలుచున్నం గ్రియ
 ఘనతల్ గానము రెండుఁగల్గినను దు ర్దర్శంబు నజ్ఞాంతియుం
 గొనువారల్ జగమందుచిత్రములు పెక్కుల్ లెప్పఁగా శక్యమే!

౪

సీ. తనకుఁబునవారిఁ జలయైత్తనీరాదు

మొలక గిల్లెదమని పలుకువాఁడు

తెలిసినవారి రీతిని నటించుచు సొమ్ము

వమ్ము నేయుచునుండు నెమ్మె కాఁడు

పరుల కొంపలఁ గూల్పు వర జీవితమ్మును

దుమ్ము నేయుచునుండు దొడ్డవాఁడు

న్యాయస్థలంబులే యావాసములుగఁ గై

కొని పేరు నార్జించు గొప్పవాఁడు

ఇట్టిపనుల హేమా హేము లెల్ల కడల

దండిగానుండు వారలీ మండలమున

నైన జిల్లేళ్ళ గందంపు మ్రానికరణి

మంచువలె మందునకెయుండు మహితగుణులు

సీ. నిరతాన్నదాత సన్నియత ప్రతిజ్ఞుండు

వృద్ధిగోరక ఋణమిచ్చు గుగుణి

పరులయాపద తన బన్నంబుగా నెంచి

పరితపించుచుఁ దీర్ప జరుగు నతఁడు

అన్నంబు వేళకు నతిథులు సత్రంబు

నందుండు రా యని యరయు ఘనుఁడు

విఖిల దుర్గుణముల నీగఁగ ద్రోచిన పుణ్యుఁ

డఖిల సద్గుణముల కాటపట్టు

కాంతిమూర్తి సాత్త్వికమూర్తి సాధుహితుఁడు

సతము శ్రీరామ నేవనా సక్తుడగుచుఁ

గొత్తకోట గ్రామంబునఁ గొమరు మీఱుఁ

ప్రేమకుయుండు రామస్వామిరెడ్డి యతఁడు.

మ. నను ప్రేమంబునఁ జేరఁజీరి విమలా - నందాననం బొప్పఁగా
మనవంశంబున కీపు భూషణమవై - మర్యాద పొటించి యిం
పానరం గూర్చిన పెక్కుగ్రంథముల న - చొత్తిప కున్న వృథా
చనుఁగాదా? యని మందలించి కరుణా - సంరంభ గంభీరఁడై 2

చ. వలసిన యంత యక్కఱకు - వచ్చిన యప్పుడు తీసికొమ్మ చం
చలమగు డబ్బుకై మది వి - చారము నొందకు మచ్చుగూర్చి యం
దులఁ గను లాభముకొ యశము - తోషము నందుము సంతసింతు ని
య్యల హరియిచ్చు ద్రవ్యమది - యెల్లర మేలొనరింపనే కదా? ౩

ఉ. కొంకక తీసికొమ్మనుచు - గోరిన వేళలఁ గోరినంత ని
శృంకముగా నొసంగి కృప - పాయము చేయుటఁబట్టి యేను ప
ల్యంకిక నిక్కినంత ముద మందుచు - బొత్తము లచ్చుగూర్చి యే
యంకిలిలేక లోకహిత - మాదటఁజేసితిఁ గీర్తి నందితి ౪

చ. మొనపున నించుమించుగను - ముప్పది గ్రంథము లచ్చుగూర్చితి
ధనము గడించు మార్గములు - తంత్రములుం బరికించి చూచితి
మనమున నించుకేనియును - మన్నన గూర్చని వంచు నెంచితి
మనమును చంపుకో జడిసి - మానితి వర్తకచింత సంతట ౫

చ. కమివను లేని పొత్తముల - గైకొను పెట్టులు లేర యిక్కలి
గ్రమమున గ్రంథగౌరవము - గాంచిన పుణ్యులు కొన్నవాన ని
క్కముగను వచ్చు ద్రవ్యమది - గాజుల బేరము భోజనానికే
సమపడు నన్నసామెతయే - సార్థకమై కనుపట్టె నాయెడ ౬

ఆ. ధనము నిచ్చి కొనెడు - ఘన వదాన్యులకంటె
సురకకొను మహాత్ము - లుండ్రు పెచ్చు
వెట్టి పెట్టి చేర - మిట్టింకులం బొందు
చందమయ్యఁ గొన్ని - సమలలోన.

క. మొదలు చెడు చేర మిట్టలు

తుదిముట్టకయుండ దొరలె దొరతనమందుం

బదిలములగు కాసనములు

తుదకది విఘ్నేశు వెండి తోయబయ్యెన్

ఉ. నష్టము నొందుచుంటినని - నాపితబంధుఁడు నెమ్మనంబునన్
గష్టమునొందఁడున్ గసరి - కాదనఁడున్ మఱి సంతసించుచున్
దుష్టి వహింపుమంచు సము - దున్నతి నొందెదమంచు నష్టమున్
స్వప్తముగా వచించు నది - సాధుల కీలమ కాదె మేడినిన్ ౧౮

చ. అతని కుమార రత్న మొకఁ - డార్జవ కీలుఁడు తండ్రి కీలమే
ప్రతిఫలమందు కైవడిని - భాసిలు వేంకటరామరెడ్డి య
త్యతులిత సాత్త్వికుండు పర - మార్థ విచారుల వట్టుగొమ్మ ని
శ్చితమతి బీజధర్మమును - చెట్టు వహింపక భేదమందునె? ౧౯

నీ. తండ్రిచేతల కడ్డు దగులఁడు సరికదా

నన్నెగూర్చుకొని బాటు పడుచునుండు

బీదసాదల పాలి పెన్నిధానంబని

ప్రఖ్యాతి వడసిన ప్రణుతగుణుండు

పరకాంతలను తల్లి పగిదింజుచెడు వాఁడు

పగుల మేలున కాసపడెడు వాఁడు

చాంభిక వేమంబు దలఁపకుండెడువాఁడు

కల యంతలోఁ దృప్తిగాంచువాఁడు

పలికిబొంకఁ దొసంగి నొవ్వండుగుంత

అన్ని నుగుణ గణంబుల కాట పట్టు

పుణిని వేంకటరామ సాత్త్వికసముండు

కోటి కొక్కఁడు దొరకఁడు కోరి పెదక

- చ. అతడును నామొడక మిగుల - నర్మిలితోడఁ జెంగువాఁడు నా
హితమును కోరువాఁడు తలఁ - పెంతయొ యంతియ పల్కు పల్కున
వ్యితమునఁ జేతయం దనరు - విన్నుట శీలఁడు తండ్రికంటె నిం
గితమున దొడ్డయై పరులఁ - గేరఁడు నొవ్వఁగ మాటలాడెఁడున్ గరి
- చ. తనయుఁడు తండ్రియున్ బహు వి - ధంబులఁ జేసిన సాయమే ననుక
జనులకుఁ జూపఁగల్గినది - చాలిన సజ్జన సంఘ మాన్యంగా
ననయు వారు పెట్టిన ప్రి - యంబగు దీపమే మద్భుతాంబునక
గొనకొని వెల్లుచున్నయది - కూరిమి తైలముతోడ పేటికిన్ గు
- ఉ. ఆ విమలాత్ము ప్రేమ ముకు - డన్నిటఁ దండ్రిని తాతఁబోలి వి
ద్యా వినయ ద్వయంబు మణి - హాటక భాతి రహింపఁగాఁ జిరం
జీవి ముమిత్రజేది గుణ - నేవధియై తగె రామలింగమన్
భావజ మందరుండు పితృ - భాసిత పుణ్యతపఃఫలంబు నాన్ గు
- ఉ. వారి కుటుంబ మెల్లపుడు - వారని తామర తంపరై మహిన్
శ్రీరమణీయ సంపదలు - శివ జనావన కీర్తి సౌఖ్యమున్
శ్రీరఘవీర శేఖరు న - శేష కృపామతి నొందుఁగాత మం
చే రహియించి శ్రీ శు మతి - యించుచు నుండెద సర్వకాలమన్
- ఉ. ద్రావిడ భాషయందుగల - ధర్మనిధానము వేదతుల్యమున్
ధీవరపాలి వాక్కులను - లేజలు నానుడి గాఁగ నాకుఁజ్ఞ
శ్రీవరు సత్కృపక దెనుఁగు - చేసితి నీతికిఁ దావలంబునై
పావన మాటఁ దానికిఁ ద్రి - వర్ణము నా నభిధాన ముంచితిన్ ౨౧
- క. రామస్వామికిఁ దక్క నేరికి గృతున్ రాజల్లఁగా నంకితం
కామోదంబున నీయకుండియును న - య్యంబొంద నాపై ఘన
ప్రేమంబుంచిన కారణంబున నె త - లేప్రిమాభి బద్ధుండనై
రామస్వామి కొసంగితిం గృతి త్రివ - ర్ణంబున్ యశోదీప్తి ౨౨

రెండవ కూర్పు.

ఈ కూర్పున కవకాశము లభించినది అర్థలాభవశమునఁగాదు. (చూ. అంకితము 10-13 పద్యములు.) ద్రవిడవాఙ్మయమునుండి సుద్గ్రంథములు పెక్కింటి ననువదించిన నాపరిశ్రమమునం దపారాదరముంచి యన్ని గ్రంథాలయములందుంచవలసిన ట్లనుమఱించి అంధ్ర గవర్నమెంటు విద్యాశాఖవారు ఉత్తరువులు దయచేయుటచే వారికి సర్వదా కృతజ్ఞుఁడ.

ఇందు భావ సారశ్యముకొఱకు కొద్ది మార్పులు కావించఁబడినవి.

ఇట్లు,

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

విషయ సూచిక .

—o—o—o—

౧ ధర్మకాండము.

- ౧ దైత్యుని
- ౨ వానపేరిమి
- ౩ యతుల మహిమ
- ౪ తగవు గలిమి

(ప్రవృత్తిమార్గము)

- ౫ గృహస్థ జీవితము
- ౬ సమాధిర్మితి
- ౭ బ్రహ్మచర్యము
- ౮ ముక్తుల కలిమి
- ౯ అతిథి సత్కారము
- ౧౦ హితవాక్కులు
- ౧౧ మేలెఱుక
- ౧౨ నడియునికి
- ౧౩ అడఁకువ కలిమి
- ౧౪ నడవడి యునికి
- ౧౫ పరసతి విరాగము
- ౧౬ ఓరుపుఁ గలిమి
- ౧౭ ఊడలేమి
- ౧౮ వాఁచికొనము
- ౧౯ మెనుక నిండ్రింపము
- ౨౦ పల్లెటపూరిమి
- ౨౧ పాపభీతి
- ౨౨ ఉపకారము
- ౨౩ ఈవి
- ౨౪ కీర్తి

నివృత్తిమార్గము

- ౨౫ దయాశుక్త్యము
- ౨౬ మాంస నిషేధము
- ౨౭ తపము
- ౨౮ అనర్హ వర్తనము
- ౨౯ దొంగిలంపము
- ౩౦ సత్యము
- ౩౧ శౌచము లేమి
- ౩౨ అనిష్టము చేయమి
- ౩౩ చంపము
- ౩౪ అస్థిరత్వము
- ౩౫ పరిత్యాగము
- ౩౬ తత్త్వ వివేకము
- ౩౭ రాగ త్యాగము

౨ అర్థకాండము : రాజవద్ధతి

- ౩౮ విధి
- ౩౯ రాజ మహిమ
- ౪౦ విద్య
- ౪౧ చదువము
- ౪౨ వినికి
- ౪౩ తెలివి కలిమి
- ౪౪ చెడుగు నీఁగుట
- ౪౫ సత్సహవాసము
- ౪౬ ముద్రసంగ వర్తనము
- ౪౭ విమర్శించి చేత
- ౪౮ శక్తిగణుఁగుట

౪౯ కాలము నెఱుంగుట

౫౦ పానము నెఱుంగుట

౫౧ తెలిసి తేఱుట

౫౨ తెలిసి పనిగొనుట

౫౩ బంధు ప్రేమ

౫౪ మై మఱవమి

౫౫ న్యాయ పాలనము

౫౬ అన్యాయ పాలనము

౫౭ భీతి కలిగింపమి

౫౮ కనికరము

౫౯ వేగుల నుంచుట

౬౦ ఉత్సాహ సంపద

౬౧ ఆలస్యములేమి

౬౨ మనుజులత్నము

౬౩ కష్టము నొప్పుట

రాజ్యాంగ పద్ధతి

౬౪ మంత్రితవ్యము

౬౫ పలుకు నేర్పు

౬౬ కార్యశుద్ధి

౬౭ కార్యదృఢత

౬౮ కార్యపద్ధతి

౬౯ దూత్యము

౭౦ రాజాశ్రయము

౭౧ ఇంగితజ్ఞానము

౭౨ సభ నెఱుంగుట

౭౩ సభకు వెఱవమి

కోశ పద్ధతి

౭౪ దేశము

౭౫ కోట

౭౬ విత్తారన విధము

౭౭ సేనా మహిమ

౭౮ సేనా శౌర్యపటిమ

మైత్రి పద్ధతి

౭౯ స్నేహము

౮౦ స్నేహ విచారణము

౮౧ చనవు

౮౨ చెడు చెలిమి

౮౩ తగు చెలిమి

దుఃఖ పద్ధతి

౮౪ వెడఁగు

౮౫ అల్పజ్ఞు సహాంతారము

౮౬ పగ

౮౭ పగ మహిమ

౮౮ పగ స్వభావము

౮౯ లోపగ

౯౦ పెద్దల నగౌరవింపమి

౯౧ శ్రీలకు లోఁగుట

౯౨ వెలయాండ్రు

౯౩ కలుద్రావమి

౯౪ జూదము

౯౫ మందు

ప్రజాపద్ధతి

౯౬ కులీనత

౯౭ మానము

౯౮ గౌరవము

౯౯ గుణ సమృద్ధి

౧౦౦ నడవడి కలిమి
 ౧౦౧ ఫలహీన సంపద
 ౧౦౨ సిగ్గు కలిమి
 ౧౦౩ కుటుంబ భరణ పద్ధతి
 ౧౦౪ నేద్యము
 ౧౦౫ వేదతీకము
 ౧౦౬ యాచన
 ౧౦౭ వేడికొలు వెజుపు
 ౧౦౮ నీచత్వము

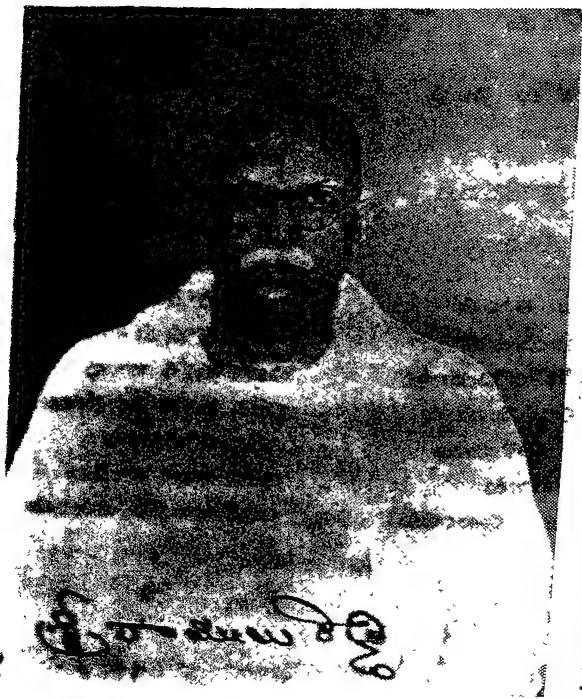
౩ కామ కాండము

పెండ్లికి మునుపు.

౧౦౯ రూప తాపము
 ౧౧౦ జాడ యెఱుక
 ౧౧౧ కూడిక కొనియాట
 ౧౧౨ మేలిమి మెచ్చుట
 ౧౧౩ మోహాతిశయము
 ౧౧౪ సిగ్గు వీడుట
 ౧౧౫ అడిగో లెఱుఁగుట

పెండ్లికి పిదప.

౧౧౬ వియోగ తాపము
 ౧౧౭ వంతుచేత్త కృశించుట
 ౧౧౮ కన్నుల పరితాపము
 ౧౧౯ పాలి పరితపించుట
 ౧౨౦ ఏకాంత వేదన
 ౧౨౧ పలవరము
 ౧౨౨ కలవరము
 ౧౨౩ ప్రాద్దుఁగని పొగులుట
 ౧౨౪ అవయవకార్యము
 ౧౨౫ తనలో తా నాడుకొనుట
 ౧౨౬ నిలుకడ చెడుట
 ౧౨౭ ప్రోషితుల కోరికలు
 ౧౨౮ భావప్రకటనము
 ౧౨౯ సురత వాంఛ
 ౧౩౦ మనసుపై గనలుట
 ౧౩౧ పొలయలుక
 ౧౩౨ అలుక వాడిమి
 ౧౩౩ అలుకచే ఆనందము



౧. ధర్మకాండము

౧. దైవస్తుతి.

- ౧ అక్షరంబు లకార మాదిగాఁ గలవి
అక్షరుఁ గలవి యట్లఖిల జగములు
- ౨ చదువుచే ఫలమేమి నర్వజ్ఞ పూత
పదములకును భక్తిఁ బ్రణమిల్లకున్న
- ౩ అలరులపై నేగు నతని పాదములు
గొలుచువారు సుఖమ్ముఁ గొండు నతమ్ము
- ౪ ఆశ నిరాశయు నందని పరము
నాశించు వారల కాపదల్లేవు
- ౫ స్థిరు మేటిమహిమఁ గీర్తించు వారలను
దరిఁజేర వజ్జితం దనరు ద్వంద్వములు
- ౬ నిర్వికారుని నీతి నెఱి నిల్చువారు
నిర్వృతి నుందురు నిచ్చలు తారు
- ౭ అగుఁగాక యనము పదాశ్రిత తతికి
నగునె చిత్తవృథ నణఁప నన్యలకు?
- ౮ తరియింతు ధర్మాబ్ధి తత్పదాశ్రితులు
పెరల కరిది దాటఁ బెర జలసిధుల
- ౯ మొనసి యష్టగుణుని మ్రొక్కని శిరము
నెనసిన యంగంబు లిల నిష్ఫలములు
- ౧౦ తరియింతు భవ మహోదధి భక్తవరులు
తరియింప రజ పద తరణి దూరగులు.

౨. వానశూలిమి.

- ౧ వానచే లోకంబు వ్యవహార మగుటఁ
దా నమృతమ్మని తగఁబేరు గాంచె
- ౨ కుడుచువారికి మంచి కుడుపులఁ గూర్చి
కుడుపుఁ దానయి యొప్పు గూర్చును వాన
- ౩ వజ్రపు గల్గిన భూమిఁ బ్రాణిచయంబు
వరటు నాకలిచేతఁ బలుపాట్లు గుడిచి
- ౪ మొగులు కురియకున్న మొనసి కర్మకులు
తగ నేరు దున్ని సేద్యము సేయలేరు
- ౫ కురియక జీవులఁ గొదచేసి చెఱువఁ
గురిసి పోషింప మొగులె పో వలంతి
- ౬ నసిమీఱ నిలను వర్షము పడకున్న
పసిమేయు పూరియు బ్రాంతియాఁ గాంచ
- ౭ కురియకుండిన మహాకూపారమైన
వరటి తద్గుణము కీడ్పడుట నిజంబు
- ౮ నిత్యనైమిత్తిక నియతులు దేవ
కృత్యముల్ జరుగవీ యిలఁ గలవైన
- ౯ వానలేకున్న విశ్వంబునయందు
దాసంబుఁ దపము నెద్దడి సాగిరావు
- ౧౦ నీరు లేకున్నచో నిలువదు జగము
నీరున్న నే యెల్ల నియత శీలములు.

3 . య తు ల మ హి మ .

- ౧ శీలంబు కొఱకుఁ ద్యజించిన ఘనుల
మేలెంచి గ్రంథముల్ మిక్కిలి పొగడు
- ౨ యతుల పేరిమి మెచ్చి యభినుతించుటలు
మృతినొందువారి లెక్కిడుటను పోలు
- ౩ ద్వయగతుల్ తిలకించి తగవాచరించు
నియతుల మహిమంబు నెఱిమేలుచేయి
- ౪ ధీస్థణి వలన నింద్రియ నాగములను
నాసిల్లఁజేయు తెన్నఁగ ముత్తి విత్తు
- ౫ విజితేంద్రియుల శక్తి పీక్షింప సాక్షి
అజర నాయకుఁడు బలారియే చాలు
- ౬ ఘటియింత్రు దుర్ఘట కార్యముల్ పెద్ద
లటు చేయలేని వా రల్పులు జగతి
- ౭ పంచ తన్మాత్రల పద్ధతు లెఱుఁగు
నంచిత నెఱుకకు నడఁగు లోకంబు
- ౮ తీరైన వశ్యవా గ్రీరుల మహిమ
వారి యమోఘంపు వాక్కులె తెలుపు
- ౯ గుణమను కొండపైఁ గూర్చున్న వారి
క్షణ కోపమైనను కాచుకో నరిది
- ౧౦ అన్ని ప్రాణుల యెడ ననుకూల కరుణ
యున్న పెద్దలె శాంతు లుత్తమ యతులు.

౪. త గ వు బ లి మి .

- ౧ పరువిచ్చుఁ బేరిచ్చుఁ బరము నొసంగు
నరులకు మేలౌ ధనంబు ధర్మంబు
- ౨ కలదె ధర్మముకంటె ఘనలాభ గరిమ ?
కలదె చెడుగు దానిఁ గడఁద్రోచుకంటె ?
- ౩ తగవు సాధింపంగఁ దగినట్లె యుండె
దగుఁజేయ విడువక తగఁజెల్లు పట్ల
- ౪ మది దోషములనెల్ల మాన్పుట యొప్పు
వదియ తగవు; పెర లాడంబరములు
- ౫ కరను కినుక యాస కడుపూడ నాల్గు
దటిమి చేసినయదె తరమైన తగవు
- ౬ ఆనాఁటికవక చేయందగుఁ దగవు
తానె వీడని తోడు తనయేగువేళ
- ౭ ఇది ధర్మఫల మననేల ? పల్లకిని
కదిసి కాంచుమ యెక్కుఁగునుల మోపరుల
- ౮ తడయక విడువక తగ వాచరింప
యెడతాయైయై యావు నిల మఱుబాము
- ౯ ఆనంద మి సృధర్మాప్తి నొనేని
కానివి యశ మొనుగవు వగ నిడును
- ౧౦ చేయంగఁదగినది శ్రేయ మొక్కండ
పాఁయంగఁదగినది పాప మొక్కండ.

ప్రవృత్తి మార్గము .

గీ . గృహస్థ జీవితము .

- ౧ తమ ధర్మములనుండు తక్కుమువ్వురకు
విమలుడౌ గేస్తాదవిన చారి తోడు
- ౨ యతులకు బీదల కతిథుల కరయ
మృతులైన వారికి మేల్తోడు గేస్తు
- ౩ పితరులు దైవంబు విందు చుట్టంబు
నతఁడను నేవుర నగుఁ గావ గేస్తు
- ౪ పాప దూరతఁ గూర్చి పంచి భుజించు
నాపుణ్య మనుగడ కాపద ల్లేవు
- ౫ అర్హధర్మము ప్రేమ యలరారునేని
గార్హస్థ్యమున కదే గరిమయు ఫలము
- ౬ తనధర్మమును గేస్తు తగురీతి నడవఁ
గను మేల్ఫలము లేదు కఠిన తపమున
- ౭ తనధర్మమున గేస్తు తగురీతి నడవ
మొనసి యమమునొందు ముగురలో మేటి
- ౮ తనపాడి వీడక తక్కు ధర్మముల
కనువిచ్చుగేస్తు శ్రేయమె బలీయంబు
- ౯ ఉత్తమ ధర్మమే యుటిది గార్హస్థ్య
ముత్తమోత్తమ మది యొందదే నగదు
- ౧౦ భువి ధర్మముల గేస్తు పొనరుగా నడవ
దివిజులలో వానిఁ దేర్చి లెక్కింతు.

౬ సహధర్మిణీ.

- ౧ కీలంబు పొదుపు నేచెలువకుఁ గలుగు
నా లేమి యిలుతేని కగు మంచితోడు
- ౨ ఇలువడి లేవట్టి యిల్లాలి తోడి
యిలుతేని మనికి మేలెననియు వితయె
- ౩ ఎదిలేని దిల్లాలి కిలువడియున్న ?
నెది కల దిల్లాలి కిలువడి లేక ?
- ౪ నిలుకడ యీలుపు నెగడిన గృహిణి
గలిగిన ముతీ పొందఁగల దెద్ది కలదు ?
- ౫ ఇతరజైవముఁగన కిలుతేనిఁ గొలుచు
పతి యాజ్ఞయిడివ వర్షంబును కురియు
- ౬ తనధర్మమును గాచి దయితుని గాచి
మనుజులీ వినుగదు మంచియిల్లాలు
- ౭ ఏమి కాపది చెఱిసిడి కాపు నతులఁ ?
తా మిలువడిఁ గాచు తగవె యుత్తమము
- ౮ ఇట పతుల్ భర్తల నెలమి మన్నింప
సట మరల్ మన్నింతు రా సతీ మణుల
- ౯ పొగడిక వడు పతి పొనరక యున్న
వగట యెదుట సింహ వరగతి లేదు
- ౧౦ మడఁతికి కీలమే మంగళకరము
పడయ నుపుత్రుల వరభూష యదియ.

- ౧ తెలియఁదగిన వానిఁ దెలియు బిడ్డలను
గలుగుటఁగాకొందుఁ గాంచఁగా లేదు
- ౨ ఏడు పుట్టువులందు నెనయవు చెట్ట
లాడిక లేని గుణాధ్యులఁ గన్న
- ౩ తనయులే యందురు తగుసాత్తు; వారు
జనియింతు కర్మాను సారలై తమకు
- ౪ చిన్ని చేతుల తోడఁ జిటుతలు కలుపు
నన్నంబుకంటె నాయమృత మింపగునె ?
- ౫ చిటుతల నివురఁగాఁ జెందు మైతనివి
చిటుతల పలుకులు చెవి కింపు నింపు
- ౬ వీణియ క్రోవి యింపిత మనువారు
కూసల తొక్కు పల్కు విననివారు
- ౭ జనకుండు నుతులకు జరపు మే లదియ
తనయులఁ బండితోత్తములఁ జేయుటయ
- ౮ తమ కొమరులు పండిత శ్రేష్ఠు లగుట
తమకంటె నించును తమి యితరులకు
- ౯ తనయుని జనులు విత్తముఁడని యాడఁ
గనిన యప్పటికంటెఁ గన్నదుప్పొంగు
- ౧౦ ఎన్ని నోములు నోచె నితఁడను పలుకె
కన్నతండ్రికి బిడ్డ గావించు మేలు.

౮ మక్కువ కలిమి.

- ౧ పెరిమ కున్న దె మూసిపెట్టెడు తలుపు
పొరి సదయుల యశ్రువులె చొని వెలుచు
- ౨ అదయుల పనులన్ని యగుచుండుఁ దమకె
సదయుల యెమ్ములుం జను నితరులకె
- ౩ అనువు లొడలితోడ నమరిన ఫలము
ససెఁ బ్రేమమయ వృత్తి జరపుటకొఱకె
- ౪ ప్రేమ హృద్భంధంబు వృద్ధి పొందించు
భూమి జనుల కది పొందించు మైత్రి
- ౫ ఇలఁ బెను భోగంబు నెనయు గృహస్థుఁ
డల ప్రేయమయ వృత్తి నలరిన ఫలము
- ౬ పాడికే ప్రేమ తోడ్పడు నను స్వేడఁగు
తోడగుఁ జెడుగులఁ దొలఁప నయ్యదియ
- ౭ ఎమ్ములే నునుఱుల నెండయుఁ బోలె
నెమ్మి లేనుసుఱుల నెఱి కాల్చి వైచు
- ౮ ఎలమి నుంతయు లేని యిలుతేని బ్రతుకు
తలిరుచు జెముడు చందమగు నెడారి
- ౯ ఒడలిలో మక్కువ యొండు లేకున్నఁ
గడమ యంగము లుండి కను ఫలమేమి ?
- ౧౦ ఎలమి కలవె జీవ మెనయు కాయములు
తొలుక గప్పిన యెంప తుక్కు లన్యములు.

అతిథి సత్కారము.

- ౧ ఉండి యోమి గృహస్థుఁ డొగి మనుఁబెల్ల
నొండేమి? విందుల నుపచరించుటకె
- ౨ అతిథి వాకిట నిల్వ నమృతమేనింటి
యతఁడు తాఁ దినఁగోరు టర్హంబుగాదు
- ౩ వచ్చు విందుల నిచ్చవడిఁ గొల్పువాని
మెచ్చు జీవితము లేమిం గీడుపడదు
- ౪ తగు విందు నగుమోము తనర సేవించు
సుగుణు నింటను సిరి సొంపుగ నిలుచు
- ౫ అతిథుల సేవించి యవ్వలఁ గుడుచు
నతని పొలమున వేయఁగనేల విత్తు?
- ౬ ముందటి విందులఁ బూజించి వచ్చు
విందులఁ గనువాఁడు విబుధుల విందు
- ౭ అతిథి పూజాఫల మలవియే నుడువ
నతిథి యోగ్యతఁబట్టి యది యెనలారు
- ౮ అతిథులఁ బూజించి యలరని వారు
గతి చెడితిమి యండ్రు కై సొమ్ము చెడఁగ
- ౯ ఉండి లేవడి యది యోగ్యుల కిడమి
ఉండు నా మూఢత్వ మొగి నెడైలకడ
- ౧౦ వాసన గొనునంత వాడును పొగడ
వేసరు విందు తాఁ బెడమోము సేయ.

౧౦ హితవాక్కులు

- ౧ కరుణామృదుత యవక్రతయు ధర్మంబు
నురవైన యదియె ప్రియోక్తియటండ్రు
- ౨ లలిమొగంబునఁ బ్రియాలాపంబు లాడు
ఁబలమి నిచ్చుటకంటె నెక్కుడౌ నందు
- ౩ నగుమోముతోఁగాంచి నడతెంచి యెలమిఁ
దగు ప్రియ మాడుటే ధర్మమటందు
- ౪ అందఱు నలరు ప్రియాలాపమాడఁ
జెంద దెద్దడి నగు చెట్ట లాతనికి
- ౫ మనుజున కతి ముఖ్య మండనంబు లగు
వినయంబును ప్రియోక్తి; పెరయవి కావు
- ౬ అరసి యర్హములు ప్రియాలాపమాడఁ
దఱుఁగుఁ బాపంబులు ధర్మంబు పెరుఁగు
- ౭ ఉపయుక్తమయి గుణయుతమగు వాక్య
మెప్పుడు నయము నిచ్చు నెనఁగించు మేలు
- ౮ కొడిమలు గనరాని గురుహిత వాక్కు
లిడుఁ గడు సంతోష మిరు పుట్టువులను
- ౯ హితవాక్కు లింపెనయించుట యెఱిగి
వితగఁ గరుసు పల్కు వితమేమి కోరి?
- ౧౦ హితవాక్కులుండ నహితము లాడుటలు
గతిసెడి పండుండఁ గాయఁ దినుటలు.

౧౧ కు తెలుగు .

- ౧ ఒదవని వానికి నొదవు మేలునకు
నొదవవు సాటి యీ యుర్వియు దివియు
- ౨ అదనెఱింగి యొనర్చి నట్టి యుపకృతి
అది యల్పమైన వ్రేఁగగు భూమికంటె
- ౩ ఫలము కోరక చేయఁబడిన యామేలు
అలఁతి యయ్యు ఫలాన నభికిఁ బెద్ద
- ౪ నలునంత మేలైన నగ తుల్యముగను
తలఁతురు మదిలోనఁ దత్ఫల విదులు
- ౫ మేలు కొలఁది గాదు మేలు మేల్కొన్న
శీలి యోగ్యతఁబట్టి చెన్నొందుచుండు
- ౬ మఱవరాదు విమల మానసునీతి
తొఱఁగరాదు దొనంగు దోర్చిన మైత్రి
- ౭ మూఁడిన యిడుమలఁ బోకార్చు చెలిమి
నేడేడు భవముల నెన్నుచుండుదురు
- ౮ మంచిని మఱచుట మంచిది కాదు
మంచి కానిది నాఁడె మఱచుట మంచి
- ౯ కొలవంటి చెడుగు నొక్కొడు చేయ నతని
తొలిచేయు మేలెన్నఁ దొలఁగు నాకీడు
- ౧౦ చెఱచిన మేలు పాచితి యుండుఁగాని
మఱచినవానికి మఱి లేదు భువిని.

౧౨ న డి యు ని కి .

- ౧ ఒడికాన నొక వంక కొఱుగక మెలంగు
నడియున్ని యొక్కటే నలువైన తగవు
- ౨ నడియున్నివాని ధనంబెల్ల చెడక
బడిబడి తరువాతి వారల కొదవు
- ౩ నలువొనంగినయేని నడియున్ని తొలగఁ
గలుగు సంపదఁ ద్రోవఁగాఁదగు నాఁడె
- ౪ ఏరు యోగ్యు లయోగ్యు లెవరన నేల ?
వారి పిదప నిల్చువానిచేఁ దెలియు
- ౫ చెడుగు మేల్లగు నొనర్చిన కర్మగతుల
నడియున్ని యెడ నుంట నగ ధీవరులకు
- ౬ నడియున్ని యెద వీడి నడచు తలంపె
చెడు సూచనంబని చెప్పంగఁదగును
- ౭ తగులమి తగవుగాఁ దగువాని తగ్గు
జగము పేదఱిమిగాఁ జలువదు తలఁపు
- ౮ తగ్గెచ్చు సరిచూపు దండియ పోల్కి
తగ్గెచ్చు లేమి పెద్దలకగుఁ దొడవు
- ౯ పలుకులలోఁ బక్షపాతంబు మదిని
నలుసంత లేకుంట నడియున్ని యగును
- ౧౦ పరుసొమ్ము తనసొమ్ము వంటిదే యనుచు
జరుపు హానిజ్యమే చను మేటి యగుచు.

౧౩ అడఁకున కలిమి .

- ౧ అడఁకున వేల్పులం దమరుచు నొకని
నడఁగమి యిడును తన్నంధాతమమున
- ౨ అడఁకువకంటె గొప్పది లేదు గాన
నడఁపు నొడమెపోలె నరయంగఁదగును
- ౩ విజ్ఞానమార్గాన వినయంబు నొంద
విజ్ఞు లెఱుంగుచో వెలయు గౌరవము
- ౪ తగవున నిల్చునాతని వినయంబు
పొగడొందు మేరువు పొడువును మించి
- ౫ వినయ మెల్లరకును వెలయు నొ సందు
ధనికుల కదిమేటి ధనముగా మెఱయు
- ౬ ఒక మేన ధులివలె నొప్పి యై దడఁప
నొకయేడు జన్మాల నొగిఁ దన్నుగాచు
- ౭ వేని వీడిన నాల్క విడక కావఁదగు
నానాల్కనడలిన నడరు దుఃఖములు
- ౮ మనసు నొప్పించెడి మాట యొండేని
వినుట కింపుగ నున్న వెడలించు మేలు
- ౯ కాలుచు పుండాఱుఁ గాని తా నెదను
నాలుకతోఁగాల్ప నవయ దా గుఱుతు
- ౧౦ అలుక యడఁచి నేర్చి యడఁగు వలంతి
వలనిని ధర్మదేవత ప్రతీక్షించు.

౧౪ నడవడి కలిమి .

- ౧ నడవడి గొప్పతనము నిచ్చుకతనఁ
గడఁక నునుఱుకంటఁ గావంగఁబడెడి
- ౨ అలసియుఁ గాపాడ నగు నడవడిని
తెలిసి కాచి యరయ స్థిర నదే తోడు
- ౩ మంచినడత చుమ్ము మనుగడమేల్చి
క్రించుఁదనము నుమ్ము కీడగు నడత
- ౪ పాఱుండు మఱచినఁ బడయనా శ్రుతుల
జాతిన నడవడి చనును దుర్గతికి
- ౫ కడువూఁద గలవాని. కడఁ గల్గి లేదు
నడవడి హీను నండను పేర్చిలేదు
- ౬ నడవడి చెడిన నొనరు చేటు లరసి
విడువరు దానిని విజ్ఞాన యుతులు
- ౭ నడవడి యున్నచో నలుపు నొందుదురు
చెడినఁ నొందఁగరాని చేటు లొందుదురు
- ౮ కడు మంచి నడత మేల్గులుగఁ గారణము
చెడు నడవడి కీడు చెందఁ గారణము
- ౯ ఒప్పిన నడవడి యున్న వారలకుఁ
దప్పితాటియు నోటఁ దరలదు చెడుగు
- ౧౦ జగమునొంటి చనంగఁజాలని వారు
మొగిఁ బెక్కు నేర్చియు మూఢులే వారు.

౧౫ ప ర స తీ వి రా గ ము .

- ౧ పరునాలి నాసింది వఱలెడు జడిమ
నెఱిఁగార్కికులకడ న్నెదకిన లేదు
- ౨ నెఱిదప్పి చరియించు నిందులయందు
పరు నాలిఁ గోరెడు వాడధముండు
- ౩ తను నమ్మి చనువాని దారను కవయు
మనుగడ కలవాని మను పీనుఁగండ్రు
- ౪ పట్టి పరస్త్రిని పఱుచు నాతనికి
నెట్టి సాయములున్న నేమి ? నిష్ఫలమ
- ౫ సులభంబనుచుఁ బరు సుదతిని చెఱువఁ
బొలివోని నిందలు పొలసి కీడ్పఱుచు
- ౬ పరదార నెనసినఁ బగయుఁ బాపంబు
శిరము వ్రాలుడు నింద చేరి తన్నలము
- ౭ ఒరునాలి చెలితన మొల్లనియతఁడె
నెఱి తప్ప కిలువ్కుని నెఱిపెడు నతఁడు
- ౮ ఒరునాలి నొల్లని యురు పొరువంబు
నెఱియ కాదది యొక నెఱివైన వడత
- ౯ ఒగిఁ బరాంగన మూఁపు లొరయని వారె
తగు నిమ్మగుదు రెల్ల ధర్మంబులకును
- ౧౦ ఇతర ధర్మంబుల నెట్లు వీడినను
మతిఁ బరస్త్రి వాంఛ మానుట లెన్న.

౧౬ ఓరువులు x లిమి.

- ౧ తనుగ్రొచ్చు వారిని ధర యోర్పులీల
తను కీడ్పఱుప నోర్పు తాల్మీ మేల్ తగవు
- ౨ నిందల నోర్పుట నెఱవైన లెస్స
నిందల మఱచుట నెఱి యంతకంటె
- ౩ లీల విందోమమి లేమిలో లేమి
బాలికుఁ దాళుట బలిమిలో బలిమి
- ౪ మేలిమి చెడనీక మెలఁగఁ గోరునెడఁ
దారిమి చెడనీక తాఁ గావఁదగును
- ౫ ఒక లెక్కదరు ప్రాజ్ఞ లోర్వనివారిఁ
బొగడుదు రోర్పరి బాన్వోలఁ దడవి
- ౬ ఓర్వక యడరిన నొకనాఁటి కింపు
ఓర్వ వినుతి లోకమున్నంత దనుక
- ౭ తగవేది యొరులు బాధ యొనర్ప నొచ్చి
తగు ప్రతిక్రియ నేయఁ దలపమి లెస్స
- ౮ పొగరుచే జెడుగొరుల్ పొనరుతురేని
తగ నోర్పు బలిమిమై దగును జయింప
- ౯ కజుల చెడు పలుకుల నోర్పువారు
నిజము యతులకంటె నెఱి మేలువారు
- ౧౦ తిన్న యోర్చెడు ముని ధీరులకంటె
తిని యోర్చువారలే స్థిర గొప్పవారు.

౧౭ ఊఁడ లేమి.

- ౧ తన యెడఁద నసూయ తనరని తీరు
తన నడవడిగాఁగఁ దగు నలవటుప.
- ౨ ఎవరి యెడను నేని యెరుసూడ్చుకంటె
మివిలిన త్యాగంబు మేదిని లేదు
- ౩ బరుల సంపదఁగాంచి యోర్వలేనతఁడు
పరమ ధర్మశ్రీని వలదనువాఁడు
- ౪ ఎగ్గువలని కీడు లెఱిఁగి వివేకు
లెగ్గానర్పరు మది నీరసమూని
- ౫ ఎరును లోనున్న నదే చాలుఁ బగలు
మఱచినఁ జెడిన నేమఱ కిచ్చుఁ జెడుగు
- ౬ పరుల యీగి కసూయపడి క్రుల్లువాఁడు
తెరలు స్వజనులతోఁ దినఁ గట్ట లేక
- ౭ పరుల కల్మి కసూయ పడువాని యిల్లు
సిరియొల్ల కక్కకుఁ జే సూపి విడుచు
- ౮ కడుపూఁద యనుపాపి కడఁక భాగ్యంబు
నెడలించి నిరయంబు నెనయఁగాఁ ద్రోచు
- ౯ అనఘుని లేమి యీర్ష్యాభువు కలిమి
ఘన లోక చిత్రంబుగా నెన్నఁబడును
- ౧౦ లేరీసుచే వర్ధిలిన వారు ముందు
లేరది లేమిఁ బొలియు వారలెందు.

- ౧ నడియున్ని విడి సద్ధనము నాచిగొన్న
చెడుఁ గుటుంబము మఱి చెడుగులు గలుగు
- ౨ నడియున్ని చెడుటకు నడికెడువారు
కడుపుఁగూటికిఁ గడంగరు నింద్యములకు
- ౩ చిటు నుక మాసించి చేయరు కొడిమ
తఱుఁగని సుకము పొందఁగఁ గోరువారు
- ౪ విజితేంద్రియులు నత్య విమల మానసులు
ఇజ్జతైన బరుల సొత్తిచ్చింప రెపుడు
- ౫ కలఁగి దురాశచేఁ గానివి సేయ
నలసి పడయు తెల్వినగు ఫలంచేది?
- ౬ నదయుడైనను పర నంపదఁ గోరి
యెడఁగీడు చలఁచిన నెయిదు నాశంబు
- ౭ ఒరుసొత్తు నాచి తానొందిన యొడమి
పొరయించుఁ జెడుగుఁ గావునఁ గోరఁదగదు
- ౮ పరుచేతి ధనము నపహరింపకుంట
తఱుగులేమి యగును తన ధనంబునకు
- ౯ ఎఱిఁగి ధర్మము ప్రాజ్ఞ లేకర రెండు
ఎఱిఁగి వారిగుణంబు లెనయును లక్ష్మి
- ౧౦ ఆరయ కాసింప నగు వినాశమ్ము
కోరమి యొనఁగును గొప్ప గారమ్ము.

౧౯ వెనుక నిందింపమి .

- ౧ పాటిసేయక చెడుపని మాను కంటె
మాటున నిందలు మానుట లెన్న
- ౨ పాటిఁ దిట్టి కొడిమె పచరించుకంటె
మాటునఁదిట్టుచు మఱి నవ్వు చెడుగు
- ౩ మఱుఁగున నిందించి మనుకంటెఁ జావ
ధరనబ్బు వానికి ధర్మఫలమ్ము
- ౪ దయలేక యెదుట నిందలు సేయుకంటె
నయమాడి యెదుట వెన్కల నిందచెడుగు
- ౫ విరివిగాఁ దగవు చెప్పెడివాని మనసు
మఱుఁగున నను కీడు మాటలఁ దెలియు
- ౬ పరుల దోసము లెత్తిపాడెడునెడలఁ
బరులచేఁ దనగుట్టు పలుకంగఁబడదె?
- ౭ పగవల్కి వినఁగ వేర్పఱచెడువారు
నగఁబల్కి హితము గొనఁగలేనివారు
- ౮ హితుల దోసములె తూర్పెత్తెడువార
లితరుల పట్ల నింకెట్లుందు రొక్కొ?
- ౯ వెనుక నిందించు నవ్వెడఁగు మైబరువు
తన విధియని భూమి తగమోయునేమె?
- ౧౦ పెటల దోసముపోల్కి స్వీయదోషముల
నెఱిఁగి మనెడు జీవి కెడఁరెందు గలదు?.

౨౦ పల్లవపులాడమి.

- ౧ పెక్కురు వినుగఁగాఁ బ్రేలెడు వాని
పెక్కురు గాఁగ భావించు రెల్లరును
- ౨ చెలువుర కహితంబు నేయుటకంటె
బలువురకడ నోరు వాగుట కీడు
- ౩ పలువురకడఁ జాల వదరుచునుంట
తెలుపుఁ దన్నదియె నీతి విహీనుఁగాఁగ
- ౪ పలువుర యెదుటను వదరువానియెడ
నిలువదు విఖ్యాతి నెగడదు నీతి
- ౫ ఒప్పున నడవడి యున్నను ప్రేలు
దొప్పిన నిలువదు యోగ్యత యవల
- ౬ నరుడని వదర నెన్నఁగరాదు వాని
నరులలోఁబొల్లుగా నలి నెన్నఁదగును
- ౭ పలిసఁ గటువులు పలుకుఁడు బుధులు
ఫలహీన వాక్కులఁ బలుకమి లెస్స
- ౮ అరుదైన ఫలముల నరయు విజ్ఞాను
లురు ఫల హీనోక్తు లొల్లరు నుడువ
- ౯ మోహపూడ్చి మది మసి మాడ్చినవారు
మోహియు విత యగు మాటల ననరు
- ౧౦ పలుకుఁడు పలుకున ఫలమిచ్చు పలుకు
తెలలనీకుఁడు నోట విఫలమా పలుకు.

- ౧ చెడు పనులకు సాహసించు రథములు
చెడుగులొనర్ప లజ్జించు రుత్తములు
- ౨ చెడుగులు చెడుపంట చేకూర్చుకతనఁ
జెడుగన్న బెడిదమా సెగతేనికంటె
- ౩ చెడుగులొనర్చిన చెడుగరికేని
చెడుగొనర్పక యంట శ్రేష్ఠమా తెలివి
- ౪ ఎంచకు మఱచియే నితరున కెడరు
నెంచినఁ దత్ఫల మిచ్చు ధర్మంబె
- ౫ లేదని చెడుపనుల్ నేయంగఁదగదు
పేదగా నదియ కావించును మఱియు
- ౬ తనకు నే నొవ్వి రాఁ దగదనువాఁడు
ఓనరింపఁగాఁదగ దొరులకుఁ గీడు
- ౭ పడయవచ్చుబ్రదుకు పగయెట్టిదైనఁ
జెడఁగోరు పగ తన్నె చెఱచు వెన్నంటి
- ౮ తననీడ యడుగంటి తగ వీడనట్లు
తనచెట్ట వీడక తన్నె బాధించు
- ౯ తనమేల్చి కోరినతఁడు పెరవారి
కొనరింపఁ దగ దెట్టి యొప్పమియైన
- ౧౦ చెడుత్రోవలందేగి చేయఁడఁ జెడుగు
చెడని వాఁడతఁడని చెప్పంగఁదగును.

౧౧ ఉ ప కార ము .

- ౧ మఱుమేలు కోరవు మాన్యుల విధులు
మఱుమేలు చేయునే ? మహి మేఘమునకు
- ౨ తగుయత్నమున నబ్బు ధన సముదయము
తగువారి కొదవంగఁ దగినది యగును
- ౩ ఉపకృతితోడ దీటొందు కార్యంబు
నుపమింపఁ గానరా దుభయ లోకముల
- ౪ జగ మొప్పు విధిఁ గని జరగెడువాఁడె
యగుజేవి; పెరయతఁ డగు నడపీన్లు
- ౫ ఊరి కొలని నీర మువయోగ విధము
పే రెఱుక నడచు పెద్దల ధనము
- ౬ ఫలవృక్ష మూరిలోఁ బండిన యట్లు
కలిమి నీతి గలాని కడ నెక్కుదుంట
- ౭ వెను తగవరికడఁ బెనుపొందు కలిమి
అనువుగ మేలిమందగు చెట్టు కరణి
- ౮ వేదశ్రేయైనను విహితజ్ఞు లెలమిఁ
జేదల కొదవంగ వెనుదీయ రెవుదు
- ౯ పరుల కుపకరింప వలనఱు చింత
విరివార నుపకారి వేదతనంబు
- ౧౦ ఎన్నఁగా మేలుచే నెడ రబ్బునేని
తన్నమ్మకొనియైనఁ దాఁ గొనఁదగును.

- ౧ బీదల కిడుటాండె వితరణమగును
మీఁదివి మఱుమేలు మెయి కొను గుటివి
- ౨ తగువద్దతియై యన్నఁ దగ దీగి కొంట
నుగతి లేదన్న నిచ్చుట కడుమేలు
- ౩ తనకు లేదనడి చింతను తెలుపకయె
తనకున్న దిచ్చుట తగుఁ గులీనునకు
- ౪ యాచకుమోము దైన్యమువోవు దనుక
యాచింపఁబడుట యోగ్యతగాదు పతికి
- ౫ తపముచే గొదనోర్చు తాళికకంటె
తపియించు గొదతీర్చు తాళిక గొప్ప
- ౬ గొదఁగ్రుంగువారికిఁ గుడువంగ నిడుట
పదిలించి డబ్బుంచు బదరిక మగును
- ౭ పంచి కుడువ నలవాటైన వానిఁ
గ్రుంచి నొప్పింపదు గొదయను తేవులు
- ౮ కలిమిఁగూరిచి కాచి కాంచు కతినులు
తెలియరేమొకొ పెట్టి తేలు సౌఖ్యములు ?
- ౯ ఒడమి దండిగఁ గూర్చ యోచించి యొంటిఁ
గుడుచుట యాచనకును కీడు మమ్ము
- ౧౦ చావుకంటెను లేదు జగతి నించనిది
చావె యింపగు నీగి సాగని చోట.

౨౪ కీర్తి .

- ౧ బసంగుఁ డొసంగి కీర్తి యొందుఁడు జనికీఁ
బొసంగు యశము కంటెఁ బొలువేది కలదు ?
- ౨ నుడువువారు నుడువు నుడువుల సార
మడిగిన నీగిచే నగు కీర్తి యొండె
- ౩ వరకీర్తి యొక్కటే వసుధలో స్థిరము
పెరయవి చెడక యొప్పెడునవి లేవు
- ౪ ప్రబల కీర్తినిగొన్న ప్రాజ్ఞులు గలుగ
విబుధులకొ స్వర్గంబు వినుతింపఁబోదు
- ౫ పరువుఁబెనుచు కీడు, వరకీర్తి నిల్పు
మరణంబు, నరిది సామాన్యులకిలను
- ౬ తోచినఁ గీర్తితోఁ దోచుట మేలు
తోచుకంటె నకీర్తిఁ దోపమి మేలు
- ౭ పొగడు వడక మని పొగడక తమ్ము
తెగడఁ దెగడుకోక తెగడుట యేల ?
- ౮ తమకుఁ బిమ్మట నిల్పు తఱుఁగని కీర్తిఁ
దమకానఁ బడయమి తమకొప్పదండ్రు
- ౯ పొగడులేని యొడలి మోచిన నేల
అగడులేని ఫలంబు నందక క్రుంగు
- ౧౦ మనువారె మనువారు మాట దూర్వడక
మనియు మననివారె మహిఁ గీర్తి తేక.

నివృత్తి మార్గము.

౨౫. దయాశుభ్రము.

- ౧ నెనరు కల్మియె కల్మి నెఱ కల్ములందు
ధనము కలిమి నీచు దండను గలదు
- ౨ నెనరు నేలికొనుఁడు నెఱి త్రోవ నరసి
ఒనరు తోడదె శ్రుతు లొరసి చూచినను
- ౩ కరుణామయాత్ములు కనుటయే లేదు
నెఱయు తమము గల నిరయంబు చొరక
- ౪ మనుజేవులను జాలి మనుచు పుణ్యులకు
నొనరదు ప్రాణమ్ము నుడికించు కీడు
- ౫ కరుణాత్ములకు లేవు కడగండ్లు; గాలి
నెఱసిన యీషెను నేలయే సాక్షి
- ౬ నెనరేది చెడుదారి నెగడెడు వారు
మృను తగ వొనరింప మఱచిన వారు
- ౭ లేదీ జగము కల్మి లేని వారలకు
లేదాజగము దయ లేని వారలకు
- ౮ ధనము నీగినను పొందఁగవచ్చు మరల
నెనరు నీగిన మఱి నెలకొను టరిది
- ౯ కరుణ హీనుఁడు ధర్మకర్మముల్ సేత
ఎఱుకలేవడి దేవు నెఱుఁగుటఁబోలు
- ౧౦ బలహీనుఁ దలపడు పట్టునఁ దన్ను
బలయుతుఁ డెదిరించు పట్టెంచఁ దగును

౨౬ మాంస నిషేధము.

- ౧ తనపొలంబెంప నితర మాంసములను
తినువాడు కరుణ నేతీరునఁ దాల్చు ?
- ౨ ధనము ఫలము లేదు తగఁ గ్రావకున్న
నెనరు ఫలములేదు నెఱ పొలదిన్న
- ౩ ఎఱచి చవులుగొన్న యెదలోనఁ గరుణ
నెఱయదు కైదు వూనిన మదిఁ బోలె
- ౪ చంపమి దయయంద్రు చంపుట హింస
చంపి మాంసము దినఁ జనుట పాపంబు
- ౫ పొలం దినమియె ప్రాణి ప్రాపు నిజమ్ము
పొలం దిన నరకానఁ బూడుదు రెవుడు
- ౬ తిను కారణమున వధింపరయేని
కొన నంజు దొనఁగువా ర్గొఱలరు జగతి
- ౭ పొలయన్న నొకమేని పుండగు దానిఁ
దెలిసిన ప్రాజ్ఞులు తినఁగూడ దెవుడు
- ౮ దొనఁగుల నీగిన దొడ్డ విజ్ఞాను
లునుఱు నీగిన పొల నొప్పురు తినఁగ
- ౯ పొరివేయి హవ్యముల్ మొగి వేల్చుకంటె
హరియించి యొకయును తానమి మేలు
- ౧౦ ఎఱచిఁ దినక కొల యెఱుంగక యన్న
నెఱఁగి గేల్మోడుచు నెల్లజీవులును.

౨౭ త ప ము.

- ౧ కలుగు నోవుల నోర్పు కలిమి, యహింస,
యలరు తపంబు రూపందురు బుధులు
- ౨ తనతోలి నుకృతానఁ దప మిప్పుడబ్బుఁ
గనఁడు నత్కృతి లేక ఘన తపః ఫలము
- ౩ తపనులఁ గాపాడు తమి గల్లుకతనఁ
దపియింప మఱచిరో! తదితరు లిలను
- ౪ అహితుల నుహితుల హరియించు కాచు
మహిమ మబ్బుఁ దలంచు మాత్రఁ దపమున
- ౫ కోరినవెల్లఁ జేకురుటచేఁ దపము
కోరి యిమ్మేనఁ దాఁ గూర్పంగఁ దగును
- ౬ తమవిధుల్ నెఱవేర్చు తపమునవారు
తమికి లోనై పెరల్ తవులుదు రడరు
- ౭ కాఁచఁ గాఁచఁగఁ బొన్నకళమాడ్కిఁ గవ్వు
మేఁచ నేఁచఁగఁ దేజ మెచ్చు మునులకు
- ౮ తన జీవితము తాను తగినట్లు నడపు
జనుని లోకము మెచ్చి చాల నుతించు
- ౯ తపమున నంసిద్ధి తనరినవారు
ప్రబలులై జమునైనఁ బాఱఁదోలుదురు
- ౧౦ పుడమి దరిద్రులు పొదలఁ గారణము
కడఁకఁ దపస్సులు కడుఁ దక్కు వౌట.

అనర్థవర్తనము.

- ౧ వంచకుని కవట వర్తన మరసి
వంచభూతములు లోపలనె హసించు
- ౨ తనయెఱిగిన తప్పె తనమదినేయఁ
బనియేమి మిన్నంత పై వేడబంబు
- ౩ బలయుతు వేసంబు బడు గూను పెన్నఁ
బులితోలు గొని యావు పొలము మేయుటలు
- ౪ వేటరి పొద డాఁగి పట్టలఁ బట్టు
వాటమా లింగి తా వంచించు టారుల
- ౫ పట్టు వీడితిమని పలికెడు లింగి
ఎట్టెట్టు లను కీడు లెనయంగఁ గలఁడు
- ౬ మననున నన్న్యసింపక వేనమూని
చను మాయికంటె నీర్వ్యగలాఁడు లేడు
- ౭ గురిగింజ యెఱుపుఁబోల్ కోలంబు ముక్కు
కఱవోలు మదివారు గలరు జగమున
- ౮ కఱ మదిలో నుండఁగాఁ దానమాడి
మఱుఁగువెట్టి చరించు మనుజులు హెచ్చు
- ౯ అఱుఁగు వీణియ రూపు లవినేయు పనుల
వలె నెఱుఁగందగుఁ బనులచే గుణము
- ౧౦ కగము నిండించు చేష్టలు వీడు నెడల
నెగ గొలుగఁగనేల? తిరి వెంచనేల?

అ దొంగిలింపమి .

- ౧ మదిఁదెగడమిఁ గోరు మాన్యుండు భూమి
నెడియు దొంగిలనీక యెదఁ గావవలయు
- ౨ తలఁచుటయుం దప్పు తగని కర్జములఁ
దలఁపున మ్రుచ్చిమి తప్పుగాకున్నె ?
- ౩ మ్రుచ్చిలు ధనము మున్నుండు హెచ్చిల్లు
నచ్చునఁ దోచి పాడఱు మేరమిఱి
- ౪ మ్రుచ్చిలు నాసక్తి మొదట నింపై న
విచ్చని దుఃఖముల్ వెనుక నొసంగు
- ౫ ధనముకై యేమఱు తరుణంబుఁ జూచు
జనులు దయనెఱింగి జాలి నొందుదురె ?
- ౬ చోరత్వమున మహోత్సుకత గలారు
వారకెల్లను నిల్చి వర్తింప లేరు
- ౭ మర్యాద యెఱిగిన మాన్యులయెడలఁ
జౌర్యమన్ చీకటి చర్చింప లేదు
- ౮ మర్యాద గలవారి మది ధర్మమట్లు
చౌర్యయుక్తులకు వంచన ముండు నెదను
- ౯ చౌర్యంబు దక్కొండు చవి చూడకున్న
మర్యాద మీఱఁగా మాలుదు గందె
- ౧౦ దొంగలఁ దమమేనె త్రోచు నొల్లకయ
దొంగిలింపని వారిఁ ద్రోవదు దివము.

- ౧ ఏది నత్యంబన నెల్లప్రాణులకు
నే దొనఁ గెసఁగింప కింపగు వాక్కు
- ౨ చెడుగులఁ దొలఁచి మేల్ చేకూర్చుపొల్లు
నుడియు నత్యమని విజ్ఞులు వచియింతు
- ౩ తనమది కెఱుకయై తగబొంకరాదు
తనమదియే కాల్పుఁ దన్ను బొంకినను
- ౪ మనసార బొంకక మనువాఁడు జనుల
మనసున వసియించు మాన్యతఁ జెంది
- ౫ నెవమిడ కెదతోడ నిజమాడునేని
తపసికి దాతకుఁ దా మేలువాఁడు
- ౬ నమకీర్తి లేదిల నత్యంబుతోడ
శ్రమయ్యాయ కదె కూర్చు నర్వధర్మముల
- ౭ నిక్కంబు నిక్కమై నెఱి నిల్చునేని
తక్కినయవి చేయఁదక్కిన నేమి?
- ౮ ఒడలితేట వెలయు నొగి నీటిచేత
నడఁద తేట దెలియు నిల నత్యమునను
- ౯ అన్ని దివ్వెలు దివ్వెలగునేమి? బుధుల
కెన్నఁగా నిజమనియెడి దివ్వె దివ్వె
- ౧౦ నిజముగ మేము గాంచినవాన లేదు
నిజమునకెచ్చు; దానికిఁ దక్కు దక్కు.

30 కోతములేమి.

- ౧ చెల్లుచోఁ గిన్న నాఁచిన యదె యాఁపు
చెల్లనిచోటఁ గాచినఁ గావ కేమి?
- ౨ చెల్లనిచోఁ గిన్న చెడుగిచ్చుఁ బూనఁ
జెల్లుచోఁ బెరలేదు చెడు గంతకంటె
- ౩ ఊనఁదగదు కోప మొక్కప్రాణియెడను
ఊనినఁ జెడుగులే యొందును కాన
- ౪ నగవును ముదమును నాశంబు నేయుఁ
బగటు కోపముకంటెఁ బగయొండు కలదె?
- ౫ కీడు కోరఁడ యేని కినుకఁ గావఁదగు
వీడిన నదె తన్ను వీడించి చంపు
- ౬ తన నురాశము మున్ను తన్ను దహించి
తన వార లను హేమ తరణి దహించు
- ౭ అలుకనే గుణముగా నార్జించు ఫలము
నితఁ జేత నడువ నయ్యెడి ఫలంబుడు
- ౮ జ్వలితాగ్నిఁబోల్ చెట్ట నలిపిన యతఁడె
యొలసిరాఁ గినియక యొర్పుట లెస్స
- ౯ ఉల్లంబులోఁ గిన్న యుంచఁడ యేని
యెల్ల యభీష్టంబు లీడేఱుఁ దనకు
- ౧౦ పడినారు పడినారె పాపంపు టలుక
విడినారు విడినారె వేడ్కమైఁ గినుక.

32 అనిష్టము చేయమి.

- ౧ ఘనగౌరవముఁ గూర్చు కలిమి యొప్పినను
వనట యొరుల కీమి పావన నియతి
- ౨ పగగొని యొకరుఁ డొప్పుమి యొనర్చినను
పగ మాటు చేయమి ప్రాజ్ఞుల గుణము
- ౩ ఊర కొక్కఁడు తన కొప్పుమి నేయ
మాటొనర్చిన వచ్చు మరలని కీడు
- ౪ కీడు చేసినను సిగ్గిల మేలు చేసి
వీడుటే దండించు విధి యుత్తములకు
- ౫ పరునొవ్వి తనదిగా భావించి రక్ష
జరుపఁడేని కలదె జ్ఞానంబు ఫలము?
- ౬ చెడు గని తనకుఁ దోచిన వాని నొరుల
కడఁ బూనకుండుటే ఘనమగు పాడి
- ౭ ఏనాఁడు నెవరికే నెంత కీడ్డైనఁ
బూనమి మనసున బుధులకు లెస్స
- ౮ తనకు దుఃఖదములఁ దానెఱింగియును
మనుజుని నొంచుట మది నేమి కోరి?
- ౯ ఒరుల కెగ్గొనరింప నొక తేపువేళ
మరలును తనయంత మటు మాపువేళ
- ౧౦ చెడుగులెల్లను వచ్చుఁ జెడుగు చేసిననె
చెడుగులొల్లని వారు చేయకు చెడుగు.

- ౧ అన్ని ధర్మముల కార్యంబు చంపమియ
అన్ని పాపముల కార్యంబు చంపుటయ
- ౨ పంచి కుడిచి పెక్కు ప్రాణులఁ గాపు
నంచితులండు మేలగు ధర్మ మనుచు
- ౩ ఎనలేని దొకటె యహింస, తక్కినవి
వెనుకవి, వానిలోఁ బెద్ద బొంకమియ
- ౪ ఏది సన్మార్గమా నెద్దానినేని
బాదింప కరుగంగ భావించు త్రోవ
- ౫ జననస్థితికి జంకు సన్న్యాసికంటె
మనుజీవిఁ జంపక మనువాఁడు మేటి
- ౬ చంపమి మదిగల జనుని ప్రాణంబు
నొంప యముండుఁ బన్నుగఁ బోవలేడు
- ౭ తనప్రాణములు వోపు తఱిసైన నితర
జని తీపి ప్రాణంబు సమయింపఁదగదు
- ౮ భోగ భాగ్యంబు లిమ్ముల వృద్ధియైన
బాగు కాదండు చంపఁగ నగు నుఖము
- ౯ సతత హింసకులు కసాయి వారలుగఁ
దత దయాపరుల కొందఁగఁ దోచువారు
- ౧౦ ఒడలి నొప్పులరోత యున్నారు తొల్లి
యొడలినుండి యునులు లూడ్చినవారె.

జ్ఞానము.

3౪ అస్థిరత్వము.

- ౧ నిలువని వానిని నిత్య మంచెంచు
సలువపు మతులౌట యరయంగఁ గీడు
- ౨ ఆటకు జనుల తోయమున ధనమ్ము
పాటిగా వచ్చుట వడిఁ బోవు టగును
- ౩ కలిమి చాంచల్యంబు కలది యున్నపుడె
సలువఁగాఁదగు నిత్య సర్వధర్మముల
- ౪ దివపరిమితిఁ జూపి త్రేంచు తుంపంబు
మునఁబోలుఁ గాలంబు ప్రోడల కరయ
- ౫ రసన నడఁచి వెక్కురాక యామున్నె
వెనఁ దన విధులఁ గావింపఁగాఁ దగును
- ౬ నిష్నఁగలుగువాఁడు నేఁడు లేడనుచు
నెష్నఁగాఁ గలయది యీలోక మహిమ
- ౭ ఒక క్షణమే నుందుమో లేమో కనని
వెకలుల తలఁపులు వేలును కోట్లు
- ౮ పోతులు గ్రుడ్డొంటు పోవఁగా వదలు
కిరియఁ దొడును శరీరానువులకు
- ౯ చుడియట నిద్రించు మాడికి నొప్పు
పొడముట మేల్కను పోలికి నొప్పు
- ౧౦ తెగుభుల కిమ్మగు దేహాన నొదిగి
తగులు జీవములకుఁ దగు నిమ్ములేదో?

3గి పరిత్యాగము.

- ౧ వేనివేని తగులు వీడుచునుండు
వాని వాని వలన వనరుట లేదు
- ౨ వదలి సంతనె కల్లు ఫలమెచ్చు గాన
వదలంగఁదగుఁ దగు వయసున యందె
- ౩ అడఁపంగఁదగును శబ్దాదుల నడఁచి
పడసినవానిఁ దప్పక వీడఁదగును
- ౪ ఒండేని తపసుల కుండమి తగవు
ఉండినఁ దమమున సురల హేతువగు
- ౫ పొడుపు దుఃఖము నీఁగఁ బూనువారలకు
నొడలె యెక్కువ; పెరలుండు తేలొక్కొ?
- ౬ నేను నాదను నొంటు నీఁగినయతఁడు
తానొందు నిర్జరతతికిఁ బైకక్ష్య
- ౭ నేను నాదను నొంటు నీఁగనివారి
మానక యంటు జన్మంపు దుఃఖములు
- ౮ మొదలంట విడువారె ముక్తులౌవారు
వదలని వారిల వలఁబడువారె
- ౯ తొడుసు వీడినపుడె త్రుంగుఁ బుట్టుతన
విడకున్నఁ బుట్టువులే వీడకయిండు.
- ౧౦ పట్టులేని యతని పట్టు పట్టఁదగు
పట్టిన యప్పట్టు పట్టు వీడుటకు.

36 తత్త్వ విశేషము

- ౧ స్థిరమని యస్థిర స్థితిని భావించు
పరయమిచ్చే గల్గు నల్ప జన్మంబు
- ౨ అరయమి తొలగిన యమలులకెన్నఁ
బొజుఁగును పుట్టుకల్ తోఁతెంచు ముక్తి
- ౩ సందియంబులు నీగు జ్ఞానుల కెపుడు
తందుబడి యగు నిహముకంటెఁ బరము
- ౪ అందిత జ్ఞానంబు నందని వారి
మంత్రాదియ జ్ఞానఫలము నిష్ఫలము
- ౫ ఏకత్వమందున నేగుణమున్న
కావస్తుత్రున నిత్య మరయుటే తెలివి
- ౬ ఎవఁగి యీజన్మమందే నిత్యతత్త్వ
మరసివ ములుపుట్టు వందఁగాఁబోరు
- ౭ తిల్లంబు విలిపి లోనున్నది తెలియఁ
తెల్లంబు ముఱుబాము తెలియఁడాతండు
- ౮ అపచ దారిద్ర్యంబు చన నిత్యవస్తు
మను ధనంబును కాంచునదియే మేల్ తెలివి
- ౯ మూల మరసి బంధ మూలంబుఁ ద్రెంప
మూల దుఃఖములు ప్రామఁగ నున్నయవియు
- ౧౦ అమఁగింబ గామహోపావిద్య లవియ
తదఁగాఁజూఁ జేరులే కడరు దుఃఖములు.

32. రాగ తాళము.

- ౧ అన్నిజీవములకు నన్నికాలముల
నెన్న నాసయె బాము లిచ్చెడి విత్తు
- ౨ కోరినఁ బుట్టమి కోరంగవలయుఁ
గోరమిఁగోరినఁ గొనసాగు నదియు
- ౩ కోరమి వంటి దీ కువలయమందు
నారయ స్వర్గంబు నందును లేదు
- ౪ ఎది శుద్ధియన నాస యెడలేకయుంట
అది సత్య పాక్కుచే నమరు నెల్లరకు
- ౫ త్రొంచినారన నాసఁ ద్రొంచినవారె
త్రొంచని వారానఁ ద్రొంచనివారె
- ౬ ఆసయే వంచించునది యొక్కరువుని
ఆసకు నడలులే యగును ధర్మంబు
- ౭ కోరికల్ మొదలంటఁ గోసిన ముక్తి
కోరకయే వచ్చి కుదురుఁ దనంత
- ౮ ఆసలేదే నొక యడరును లేదు
ఆసింపఁ బయిషయి నగు నంతలేక
- ౯ ఆన యక్ష పెనుచింత యతిన నిమ్మేవ
నాసిరిల్లని నుఖానందంబు గలుగు
- ౧౦ నిండనిదగు నాస నీగిన యంత
నిండుగుణంబు నా నియతయ యిచ్చు

- ౧ కలుగువిధియె యున్నఁ గడఁగయే తోఁచు
కలుగని విధి యున్నఁ గలుగు నలనత
- ౨ జ్ఞానికేఁ జెడువ్రాత జడతను గూర్చు
జ్ఞానంబు నలరించు సరి మంచివ్రాత
- ౩ చుటుకుమో బెక్కు నేర్పుట నగు తెల్వి
కరయ పొచ్చగు విధి నడరెడు తెల్వి
- ౪ జడరెండు తోటఁగుల జగము ధర్మంబు
ధవవంతు లగుటొందు తద్జ్ఞానాటొందు
- ౫ చెడ్డవియగును మంచివియు మంచివిగఁ
చెడ్డవి యగుచుండు శ్రీ సృభావమున
- ౬ నిలువవు కానివి నిలిపినయేని
తొలఁగవు తనయవి త్రోచినయేని
- ౭ కోటి గూర్చిన విధి కొటచూపు చూడఁ
కాటిగాఁ బొందెడు పరిపాటి యరిది
- ౮ పడుపాట్లు విధి కుడుపక వీడునేని
తొడిబడి సస్వసింతురు బీదలెల్ల
- ౯ చొక్కెడు వారలు సుఖమగువేళ
పొక్కుట యేలాఁగో పొడమఁ గష్టములు
- ౧౦ ఎది తాఁదలంచిన నెదుటఁ దా నిలుచు
విధి లరీయంబు పృథివిలోఁగలదె ?

౨. అర్థ కాండము

రాజ పద్ధతి.

3౯. రాజ మహిమ.

- ౧ కోట దేశము మంత్రి కోశంబు హితులు
మేటి సేన గలాఁడె మేల్బంతి నృపుల
- ౨ బెదరమి యీవి తెల్వీయు సుత్సుకతయు
వదలక యుంట భూవరు స్వభావంబు
- ౩ తేకువ విద్దియ తెంపు నన్మాఁడు
పోక యుండఁదగిన భూపు గుణములు
- ౪ పాడి దప్పక నిల్చి పాపంబు లడఁచి
వాఁడి మానము గల్గువాఁడె మన్నీఁడు
- ౫ అరసి చేరిచి కాచి యారఁ బంచుటలు
జరగించు నేర్పుతోఁ జనువాఁడు తేఁడు
- ౬ కానంగ సులభుఁడై కఠిన వాక్కులను
మాను తేని జగంబు మఱిమఱి పొగడు
- ౭ ఇంపుపఱుల నిచ్చి యేలు నేర్పరుల
పంపును సముఖంబువలెఁ గొను జగము
- ౮ నీతిని నడచు స్వనిచయంబుఁ గాచు
భూతలేశుని దైవముగ నెంచు జనము
- ౯ హితుల కటూక్తుల నెద సైఁచునట్టి
క్షీతిపు గొడుగునీడఁ గ్రీడించు జనము
- ౧౦ ఈవి ప్రసన్నత యేల్బడి జనులఁ
గావుట గలతేఁడు కనువెల్లు ప్రభుల.

౪౦ విద్య .

- ౧ పడయుము నద్విద్య పారము ముట్ట
నడవుము నేర్చిన నాణెంబు దెలియ
- ౨ అక్కరంబులు నంకె లనునవి రెండు
నిక్కంబుగ నరుని నేత్రంబు లగును
- ౩ కఱచిన వారలే కనులు గలారు
కఱవని వారికా కన్నులు వుండు
- ౪ ఎలరఁజేరి మరల నిటులెప్పు డనఁగ
వెలలు శీలంబు వివేకుల కొప్పు
- ౫ కలవానికడ బీదకరణి నేకరుచుఁ
దెలియు నుత్తముఁడట్లు తెలియఁ డల్పుండు
- ౬ చెలమ చల్లుకొలంది చెలఁగు నీరట్లు
తెలియు కొలందిని తేటయాఁ దెలివి
- ౭ చదువరి కన్ని దేశంబులు తనవె
చదువలేల యెఱింగి చచ్చెడుదనుక ?
- ౮ చదువనేర్చిన నొక జన్మంబునందు
వదల కొదవు నేడు భవముల యందు
- ౯ తామించు దాని నితరు లించుటెఱింగి
ప్రేమింతు మఱియు వివేకు లావిద్య
- ౧౦ తఱుఁగులేనట్టి పెన్ ధనమగు విద్య
పెరియవి నిలుకడ వీడినట్టివియ.

౪౧ చ దు వ మి .

- ౧ చదువని యజ్ఞండు సభను మాటాడు
టది నెత్తపలక లే కాడిన కరణి
- ౨ చదువని మనుజుండు సభ నాడు కోర్కి
ఎదపుట్టువులు లేని యెలనాఁగ కోర్కి
- ౩ చదువరుల యెదుటఁ జదువనివారు
వదరకుండిన మంచివారె యగుదురు
- ౪ చదువని వాఁడొక్క చక్కటి చెప్పఁ
జదువరుల్ గొనరు లక్ష్యంబుగా దాని
- ౫ చదువనివాని విజ్ఞాన గౌరవము
వదరఁబూనినఁ జెడుఁ బ్రాజ్ఞుని యెదుట
- ౬ కలవారలను మాత్ర గాదుప్పు చొటి
పొలమండు చదువును పొరయనివారు
- ౭ పొలుచు సూక్ష్మమతిని పొందని మేని
పొలుపు పోలును మట్టిబొమ్మ కై నేత
- ౮ చదువరి లేమిచేఁ జనుచెట్టకంటెఁ
జదువిడి సిరియె యొనఁగు హెచ్చుచెట్ట
- ౯ చదువని వాఁడు మేల్జాతిఁ బుట్టినను
చదివిన కులహీను సాటిగాఁడెన్న
- ౧౦ చదువరుల్ గలచోటఁ జదువనివారు
మెదలు నరులలోన మెకము లున్నట్లు.

- ౧ కలుములందు వినికి కలిమియే కలిమి
కలుము లన్నిటి మేటి కలిమి యాకలిమి
- ౨ ఓరెంబు వీనుల కొనఁగూడ నవుడె
యోరెమిత్తురు కొంత యుదరంబునకును
- ౩ వీనుల కోరెమా వినికి గలారు
మానసియులు దేవమహిత సన్నిభులు
- ౪ కటవని వాడైనఁ గన వినఁ దగును
కొటయగుచోఁ బట్టుఁగొమ్మయా నదియు
- ౫ నడవజ్జి మేల్చి యొనరు వారివాక్కు
అడుగు జాతిన తతినగు నూతఁబోలు
- ౬ విన్నదైనను మంచి వినఁదగునెమ్మి
పిన్నదయ్యను నిందు పేరిమి నిచ్చు
- ౭ అరసి యెఱింగి పాయక విన్నవారు
పొరపడి యేనియుఁ బొచ్చెంబు లనరు
- ౮ వినఁదగు విషయముల్ వినని యాచెవులు
విషఁగల్గియుఁ జెవిటి వితమగు నిజము
- ౯ న్యాయమాత్మముల విననివార లెపుడు
పాయక వినయ వాక్పటిము లౌటరిది
- ౧౦ చవిచవి లేక వాచవి గలవారు
భువిని మునిన నేమి? పొలిసిన నేమి?

౪౩ తెలివి కలిమి.

- ౧ ఎటుక కీడుల దోర్చి యేపారుకత్తి
వెరవారఁ బగఱ కభేద్యమా కోట
- ౨ పోవుత్రోవను మదిఁ బోనీక కీడు
పోవ మంచిది నేర్పు పోకయే తెలివి
- ౩ ఎవరెవ రేదేది యెట్లు చెప్పినను
తవిలి సత్య మరయు దారియే తెలివి
- ౪ పరులకుఁ దేలికపడఁ దాను తెలిపి
యొరుల వాక్కుక్కుంబు లొరయుట తెలివి
- ౫ జగముతో స్నేహించి చనుఁగొప్పు నందు
మొగి హెచ్చుతగ్గులు పూనమి తెలివి
- ౬ జగమెట్లు నడచు నాచంద మెఱింగి
జగముతోఁబాటు తాఁ జనునదే తెలివి
- ౭ విజ్ఞులు రాఁగల విధి యెఱుంగుదురు
అజ్ఞులవిధముల నరయంగలేరు
- ౮ వెఱవమి యజ్ఞత వెఱవనౌ పనికి
వెఱచుట నై జంబు విజ్ఞులకెల్ల
- ౯ రాఁగల దెఱిఁగి మోర్వఁగఁ దెల్పి గలుగ
గాఁగల చెడుగేది కడు భయ మంద?
- ౧౦ నెఱిఁగెల్పి గలుగ నన్నియుఁ గలవారె
నెఱిఁగెల్పిలేమి నన్నియు లేనివారె.

కర చెడుగు నీఁగుట .

- ౧ గర్వంబు కోపంబు కామంబు లేని
యర్వీశుపేర్ని మేలొనఁగున దగును
- ౨ దురభిమానం బతి తోషంబు లోభ
మరయ దోషములగు నవనీశ్వరునకు
- ౩ కొట్టంత తప్పైన గుణవంతులుర్వి
మట్టిచెట్టంతగా మది నెన్నువారు
- ౪ దొనఁగులే నృపులకుఁ దుదిఁ గూర్చుఁగాన
దొనఁగుఁ గావఁగఁదగు దొర లిబ్బివోలె
- ౫ వచ్చెడు మున్నె కావని నృపు మేల్ని
చిచ్చు ముందటి వామిచెలువునఁ జెడును
- ౬ తనకీడు నీఁగి యితరుల దోషములఁ
గను ప్రభువునకు రాఁగల దొనఁగేది ?
- ౭ చేయంగఁ దగినవి చేయని లోభి
శ్రేయంబు నిలుకడ చెడి నశియించు
- ౮ పెనుపట్టు గలయట్టి పిసినితనంబు
ఘన దుర్గుణములలోఁ గడదాఁటు మెట్టు
- ౯ తను తాఁ బొగడికొంట తగదెన్నఁడేని
గొనకొనరాదెన్నఁ గొఱలేని పనుల
- ౧౦ పరు లెఱుంగక కోర్కి పడసిన నృపతి
నొరులు జయింప వీలుండ దాదారి.

౪౫ సత్సహవాస సంగ్రహము.

- ౧ తగవెటింగిన గొప్ప తద్జ్జల చెలిమి
వగయెటింగి యర్హసి వలయుఁ గొనంగ
- ౨ కలకీడు తొలఁచి రాఁగల కీడు గావఁ
గలవారి చెలిమిని కైకొనఁదగును
- ౩ ఘనులను మన్నించి కలుపు గోల్తనము
కన నరుదగు వానఁ గడుగొప్ప యరిది
- ౪ తనకంటె ఘనులను తనవారిఁగాఁగఁ
గొనుట బలములందు గురుతమ బలము
- ౫ కన్నులు సచివులే కావునఁ బరికి
చెన్నుకోఁదగు వారి యెద వివేచించి
- ౬ తగువారు తోడుగాఁ దనరిన నృపతి
పగఱ కష్టములచేఁ బాడౌట లేదు
- ౭ చెడుగుల ఖండించి చెప్పిడివారిఁ
బడసిన పతి నొంచు పగవారు గలరె?
- ౮ ఖండించి మతిసెప్పు ఘనులు లేనిపతి
యండలేమిం జెడు నరులు లేకున్న
- ౯ బండవలము లేక పడదు లాభంబు
అండలేని నృపతి కల్గె నిల్కడయు
- ౧౦ ఘనమైత్రి విడుట పెక్కండ్రతోఁ జలము
గొనుకంటె బది మదుంగులు కీడు పరికి.

౪౬ తు ద్ర వ ం గ వ ర్ణ న ము .

- ౧ కదుత్సుదమైతికి ఘనత భీతిల్లుఁ
బడయుఁ జాట్టముగ నల్పత్వంబు దాని
- ౨ జలము చేరిన మట్టి చవి నొందినట్లు
తెలివి కూడికఁబట్టి తేలును మార్పు
- ౩ ఎట్టిది యెడఁద యట్టిది తెల్వియగునుఁ
ఎట్టిది చెలిమి యట్టిది కీర్తియగునుఁ
- ౪ తెలివి మననునుండి తేతిన కరణఁ
దెలిసి కూడికనుండి తేలుచునుండు
- ౫ ఎడతేట పనితేట యెనలార రెండుఁ
నడరుఁ గూడిక తేట యలరిన యెడల
- ౬ మంచిసం తలరును మది తేటయైన
మంచి కానిది లేదు మైతి తేటైన
- ౭ మంచిమది యొనంగు మంచి సత్త్వమును
మంచి మైతియొనంగు మంచి కీర్తులను
- ౮ మదిమేల్చి యొప్పినమహితులకేని
గొడలేని చెలిమి చేకూర్చును బలిమి
- ౯ మంచి మదిని భావి మంచిది యగును
మంచిచెలిమి దాని మహిమకు బలిమి
- ౧౦ మంచిచెలిమి కంటె మఱి తోడులేదుఁ
గొంచెవుఁ తెలిమి కెక్కుడు గాసిలేదు.

౪౭ విమర్శించి చేయు విధము.

- ౧ కానిది యగునది కాఁగల ఫలము
మానుగాఁ జర్పించి మఱి చేయఁదగును
- ౨ తెలిసిన హేతునితోఁ దెలియ యోచించి
తలపోసి చేయఁ బొందని దేది కలదు?
- ౩ మొదటికి మోసమై పాలుపఱు పనులఁ
దుది ఫలంబొరసి తొడరరు బుధులు.
- ౪ ఎగతాళి యగునని యెదజంకువారు
వగవక తేఱని పని పూనరెపుడు
- ౫ వగయారయక యెత్తుపనియన్న నద్ది
పగ యన్న చోటనే ప్రబలించు దారి
- ౬ చేయంగఁ దగనివి చేసినఁ జెడును
చేయంగఁదగినవి చేయమిఁ జెడును
- ౭ చేయంగఁదగు వివేచించి కార్యములు
చేయు పిదప వివేచించుట కీడు
- ౮ తెరువు నారసి ప్రయత్నింపని పనులు
నెఱవేఱ వెందఱు నిలిచి కాచినను
- ౯ పరుల గుణంబులఁ బాటింపకున్నఁ
బొరపునఁ జెడు మంచి పోకనౌ పనియు
- ౧౦ జగమొప్పుదు పరువు ననుయు పద్ధతుల
నెగతాళికాని తీరెంచి చేయఁదగు.

రక శక్తి నెఱుంగుట .

- ౧ తనశక్తి పరశక్తి తన కార్యశక్తి
తనతోడు శక్తిని తలచి చేయఁదగు
- ౨ తనశక్తి సాధ్యంబు తగ వివేచించి
మనసు నిలిపి నేయ మఱి కానిదెద్ది?
- ౩ తమశక్తి నెఱుంగక తమకించి నడుమ
నమసినవారు భూస్థలిని పెక్కండ్రు
- ౪ తగువారిఁ గలియక తనశక్తిఁ గనక
పొగడుకొన్న ధరావిభుఁడు వేగ చెడును
- ౫ నెమిలి యీఁకల వహించిన బండియేని
అమితమానడఁ దప్ప కక్షంబు విఱుంగు
- ౬ చెట్టుకొట్టకొనకుఁ జేరి తా మఱియు
నట్టన పోఁబూన నీఁగుఁ బ్రాణములు
- ౭ యోగ్యత పరిమితి యొందిన యీవి
భోగ్యమైనట్టి సొమ్మును కాచుత్రోవ
- ౮ ఆయంబు మితి తగ్గ వ్యయ పరిమితియు
నాయతి కాదేని యగు కీడు లేదు
- ౯ కొలఁది యెఱుంగక కొఱలెడు బ్రతుకు
కలిగిన యదివోలె గాన్పించి చెడును
- ౧౦ తనయోగ్యతకు మించి ధనము వ్యయింప
ననయ మబ్బును తుది కడుగంటఁ జెడును.

రక కాలము నెఱుంగుట.

- ౧ పగట జయించు గూబను మీఱి కాకి
పగట గెల్వ నదను వలయు భూపతికి
- ౨ కాలంబుతో నొంటి క్రాలుట కలిమి
వ్రాలక కట్టెడు త్రాడుగా నొప్పు
- ౩ తగు సాధనములతోఁ దఱి వేచి పనుల
నొగి జేయఁ గానివి యుండునె యెందు?
- ౪ స్థలము కాలమును విచారించి చేయ
నిలయెల్లఁ గోరిన నేలంగనగును
- ౫ ఇలయెల్ల నేలఁగా నెంచినవారు
కలఁత పడక యుండు కాలంబు వేచి
- ౬ తఱివేచి బలియుండు తగ్గియుండుటలు
బలయ డీకొను తగరొగ్గుటఁబోలు
- ౭ సుమతులు వెంటనే చూపరు కినుక
తమలో నడఁచియుంతు తఱి యబ్బుదనుక
- ౮ తఱివచ్చుదాఁక శాత్రువునకు లొంగఁ
దఱిరాఁగ శాత్రువు తల క్రిందిదగును
- ౯ ఒందఁదగిన తఱి యొనఁగూడినపుడె
చెందఁదగిన వాని జేయంగ వలయు
- ౧౦ తఱిగాని తఱి నుండఁదగుఁ గొంగవోలె
దఱిరాఁగ సాధింపఁదగు దానిఁబోలె.

గం స్థా న ము నె అం గు ట

- ౧ తగుచోటు పూర్తిగాఁ దాఁ గాంచుమున్నె
తగదు దండెత్తంగఁదగదు క్రేడింప
- ౨ పగఱ నెదిరి గెల్పు పటిమ యుండినను
తగఁ గోటనుండి యుద్ధము సేత నయము
- ౩ స్థలము రక్షయెఱింగి శత్రువు నెదుర
బలహీనుఁడును గెల్పు బలయుతునేని
- ౪ తన యిమ్మోటిఁగి రాజు తగ నిల్చిపోరఁ
దనుగూర్చి పగతెంచు తలఁపులు చెడును
- ౫ మొనలియన్నిటి గెల్పు మొగి నీటనుండ
మొసలి నన్నియు గెల్పు మొగి నీరు వీడ
- ౬ పుడమి నడచు తేరు పోవదు కడలిఁ
గడలి నడచు నోడ కదలదు పుడమి
- ౭ లఱలేక యెంచి యిమ్మగుచోటఁ బోరఁ
లఱలేల ధైర్యము పెందోడు దక్క
- ౮ ఆనవై పచో నిల్వ నల్ప సైనికుఁడు
మనసేవ గల తేని వీర నశించు
- ౯ తోటయు నేనయుఁ గొట్టయైన తవర
చోట నతని గెల్పు చొప్పు దుష్కరము
- ౧౦ కడుయావు బల్లెముల్ గల మోము దంతి
యెడునువఁ బడ నక్క కలవియోఁ జంప.

గీత తేర్చి ఎన్నుకొనుట

- ౧ పాటి కలిమి ప్రేమ భయము లందొకని
పాటి వివేచించి వలయుఁ జేకొనఁగ
- ౨ కులము శౌచము నిందకుం గొంకు లజ్జ
గలవాని భూపతి కైకొనఁ దగును
- ౩ తెలియ నేరిచి కీడు తెంచినవారి
వలననే నొక యైపు వజ్రలక పోదు
- ౪ గొనమును చెడుగును కొని రెంటు నేది
ఘనమగు నది నిసర్గం బనఁదగును
- ౫ గురుత లఘుత గనుఁగొన నొరగల్గు
పరఁగ నవ్వారల పనులె పో జగతి
- ౬ పరిశుద్ధులను తేర్చి పతికొనఁదగును
పెరవారు పట్టిఁడుల్ వీఁగరు నడికి
- ౭ ప్రేమంబుచే నవివేకులఁ గొనిన
భూమీశునకు నన్ని పొరపులు గలుగు
- ౮ ఒరుని పరీక్షింప కొప్పి కొన్నతని
తరతరంబులుఁ గీడు తప్పక కుడుచు
- ౯ పరికింప కెవరిఁ జేపట్టంగఁ దగదు
పరికించి తేటిన పని యాయఁదగును
- ౧౦ తేటమిఁ గొంటయుఁ దేట శంకిలుట
తీటని యిడుమలఁ దెచ్చు భూపతికి.

గతి తెలిసి పుని గొనుట

- ౧ మంచిని చెడుగును మఱి మఱి యరసి
 మంచి గుణాధ్యుని మన్నింపఁదగును
 ౨ వరవను పెంచి నిష్ఫలముల నీగు
 పురుషుండె తేనికొల్పున నుండఁదగును
 ౩ తెలివి ప్రేమ నిరాశ తేలుగడయును
 కలవానినే తేడు కైకొనఁ దగును
 ౪ కొనముట్టఁ బరికించి కొనువార లందుఁ
 బనులలో మార్పడువారు పట్టుండు
 ౫ తెలిసి యోరిచి తీర్పు తీర్పు క్షీక
 చలిమికానికి పనుల్ చెప్పుట తగదు
 ౬ పనియు నదను చేయువాని లక్షణము
 గనుఁగొని నెఱవేర్పఁగాఁ దగుఁ బతికి
 ౭ దేనిచే నెవ్వండు దేని నెగ్గించు
 దాని నాతని కీయఁదగు నెఱవేర్ప
 ౮ పనికిఁ దగినవానిఁ బరికించి విదపఁ
 బనుపఱువందగు వాని నాపనికి
 ౯ పనివట్టఁ గను గల్గు వాని నన్నెల్ల
 జనవతి తప్పఁగాంచఁగ సిరి పాయు
 ౧౦ పనివాఁడు పని మాఱుపడఁ జేయఁడని
 జనము మార్పడదని చనునెంచఁ బతికి.

౧౩ బంధు శ్రేణు

- ౧ పేదయకానెడను ప్రావితము వీడకయ
ఆదరించుట గుణంబగు బంధువులకు
- ౨ ప్రేమ వీడని చుట్టటిక మబ్బునేని
ఏమాడ్కిఁ జెడని మేలెనఁగుఁ బెక్కులుగ
- ౩ చుట్టాలఁ బ్రేమతోఁ జూడని బ్రదుకు
గట్టు తెగిన తటాకము నిందు రీతి
- ౪ కలిమిగలాని కా కలిమి ఫలంబు
బలసి బందుగు లుండ వర్తించుట యగు
- ౫ ఇచ్చుట ప్రియవాక్కు లెలమితోనున్నఁ
బెచ్చుగా బందుగుల్ వేష్టించియుండ్రు
- ౬ ఈవరియై కిన్న నెడఁ గ్రుంచునతని
కై వడిఁ జుట్టాలఁ గలవాఁడు లేడు
- ౭ పిలిచి కాకి భుజించు విధి బంధువులను
కలిసి మెసపువాని కలిమి వర్ధిల్లు
- ౮ తరతమ మరసి భూధవుఁడు మన్నింప
జరగుదు రవ్విధి జనులు పెక్కండ్రు
- ౯ విడిన చుట్టంబులు పిదపఁ జేరునెడ
విడిన దోసములేని విధమదే తెలుపు
- ౧౦ వదలిన బంధువు పనివడి రాఁగఁ
గొడ నెఱవేర్చి కై కొనఁదగు నరసి.

గీత మ ట వ మి

- ౧ అధిక కోపముకంటె నది చాల చెడుగు.
అధిక మోదముచేత నైన మై మఱపు
- ౨ తిరిపంబు చంపును తెలివిఁ బూర్తిగను.
మఱపుకీర్తిని చంపు మానక యట్లు
- ౩ మఱపొందువారికి మలయదు కీర్తి
నెఱ నిక్క మది యెట్టి నియతులకేని
- ౪ అడలు వానికి రక్ష నగు ఫలంబేది?
ఎడ మఱచినవాని కెనయు మేలేది?
- ౫ మొదట మఱచి రక్ష పూననివాఁడు
పడపడి తపియించు వగనొంద నెఱిగి.
- ౬ ఎడలేక యెవ్వ రెయ్యడనేని మఱపు
పడయమికంటె మేల్ భావింప లేదు
- ౭ మఱవని యెదతోడ మఱి వివేచించి
జరప నశక్య మెచ్చట నేది లేదు
- ౮ జరుపంగఁదగు నుతి సల్పున వరసి
మఱచిన నేడు జన్మములందు లేదు
- ౯ మఱచి చెడినవారి మఱి యెంచఁదగును
మఱవక యుండఁగా మది సంతసమున
- ౧౦ మదిఁ గోరినది మఱిమఱి వివేచించి
వదలక నడపఁ దాఁ జడయుట నుభవు.

గగి న్యాయ పాలనము

- ౧ అరసి మోమోటలేకటు తటస్థుడుగ
జరపునదే యగు జగతి న్యాయంబు
- ౨ నడచులోకంబు వానంబట్టి యలరి
నడచు జనము తేని న్యాయముంబట్టి
- ౩ వేదకర్మములకు విహిత ధర్మముల
కాదరువగు రాజు న్యాయపాలనము
- ౪ పదలక ధర్మంబు ప్రజఁ గాచు నృపతి
పదముల పదలక వర్తించు జగము
- ౫ న్యాయపాలన సేయు నధిపతి నాటఁ
బాయక కురియుట పండుట హెచ్చు
- ౬ జయము నిచ్చునది శస్త్రము గాదు పరికి
నయ మదియుఁ గ్రమమ్ము నశియింపదేని
- ౭ కాపాడు నృపుడు లోకమునెల్ల సతనిఁ
గాపాడుచుండు వక్రత లేని నీతి
- ౮ నరులకు మొగమీక న్యాయంబు గనక
పరఁగు విధుఁడు చెడుఁ బలుచనయంది
- ౯ చెడుగులఁ దొలఁగించి చిక్కు లూడ్చుటలు
వెడఁగుఁదనము గాదు విధియగుఁ బరికి
- ౧౦ ఖలులను చంపఁగాఁ గడఁగుట పరికి
గలుపు దీసి పయిరుఁ గాచుటఁబోలు.

గీ. అశ్వా య సా ల సము

- ౧ కొలయె ముఖ్యంబుగాఁ గొనువానికంటె
అలయించుటయె పనియగు తేడు కీడు
- ౨ ఏలిక యాచించు తెన్నఁ గత్తిఁగొని
క్రాలు చోరుఁడు వేడు కైవడి నుండు
- ౩ నాఁడునాటికి తేడు నాడెల్ల సరసి
పాడి నిలుపఁడేని పతి వోవు సరవి
- ౪ అరయక దున్నీతి నరుగు రాజనకు
సిరియును ప్రకృతియుఁ జేవీడు వడిగ
- ౫ కడగండ్లఁ బడు ప్రజ కన్నీరుగాక
యొడయని సిరిఁదెంప నొందున్నె కత్తి?
- ౬ నిలుకడ ప్రభునకు నీతిపాలనమె
నిలువర మది లేక నెగడదు కీర్తి
- ౭ తేడు నిర్దయుడైన రెక్కొను చెడుగు
పాడు వటపుచేతఁ బ్రజపాట్లఁబోలు
- ౮ ఖలుఁడగు భూపాలు కడనుండు ప్రజకుఁ
గలిమి యెక్కుడు కీడు గద లేమికంటె!
- ౯ పాడి దప్పించిందు ప్రభుని దేశమున
వోడు నడన వాన నొనఁగ మొగుల్లు
- ౧౦ ఏలిక యేలవియెడఁ బాడివంట
ప్రియ ముటకురు విప్రులు శ్రుతుల.

౧౭ భీతి కలిగింపమి

౧ అరసి మధ్యస్థుడై యవ్వలఁ జెడుగు
జరుగనీక విధింపఁజను భూమివతికి

౨ సిరి చిర మెడయక శిక్షింపఁగోరఁ
బరుసనచూపి చొప్పడఁదగ్గఁ బతికి

౩ బెట్టిదుఁ డగుచు దుర్విధిని పాలించు
కట్టెడి చెడును తక్కక శీఘ్రమునను

౪ ప్రభువు కతినుడను పరుసని నుడులు
విభు నాయువు హరింపఁ వెన నాసిరిల్లు

౫ నులభ ప్రసన్నతల్ చూపనితేని
కలిమి వేదమఱు వట్టి గతి నశియించు

౬ పరుషవాక్కులు నెడపరును గలాని
సిరి నిలుకడ దప్పి చెడును వెన్వంట

౭ భయదవాక్యంబులు పరుష దండవము
జయలక్ష్మిఁ దెగతాచు సరియాకుతాల్లు

౮ మొదల సోమరియయి ముట్టవచ్చునెడ
గొడగొని కోపింపఁ గ్రుంగును కలిమి

౯ తన రక్షణము తొల్లఁ దలఁపని నృపతి
అని తఱి బెలుకుటి యతి వేగ చెడును

౧౦ చెడుతేడు మొలకులఁ జేకూర్చి కొనుమ
పుడమికి లేదొందు మోపంతకంటె

గీత క ని క ర ము

- ౧ కనికర మనియెడి కడుగొప్ప తొడుగుఁ
గొనియుంటచే నిల్పు గొన్న దీజగము
- ౨ దయచేతనేకదా తనరు లోకంబు
దయలేని మనుగడ ధరణికి బరువు
- ౩ లయలేనిపాట ఫలంబున్నె పాడ?
దయలేనికన్న వ్యర్థముకాదె చూడ?
- ౪ కనికరమును వీలు గలయంతవఱకుఁ
గవని కన్నంగవ గలిగియు ఫలమె?
- ౫ కనికర ముండుటే కనులకుఁ దొడవు
కన నది లేనివి గండ్లును పుండ్లు
- ౬ కన్నులుండియుఁ గనికరము లేనతఁడు
మన్నుపై ని జెముడు మ్రాఁకును పోలు
- ౭ కనులుండి గ్రుడ్డి యక్కటిక లేనతఁడు
కనులుండి దయలేమి కలుగుటలేదు
- ౮ కర్మంబు చెడకుండఁ గరుణించు వలఁతి
కర్మిలి సొంతమై యమరు నీ జగము
- ౯ పఱుచు చుండెడివారి పట్టున నేని
తఱుచు కరుణచూపు దారి యొప్పిదము
- ౧౦ కోరఁదగిన దయఁ గోరెడివారు
కోరి విసంబీయఁ గుడిచి కూడెదరు.

గో వేగుల సంచుట

- ౧ మెలకువ గల వేగు మేటి శాస్త్రంబు
తలకింప ధరణి పతికి రెండు కనులు
- ౨ అందఱకు వలయు నన్నింటి సతము
పొందిక నెఱుంగుట భూవు ధర్మంబు
- ౩ వేగుచే దెలిసి విశేచింపకున్న
సాగి జయము గొంట జరుగదు పతికి
- ౪ తనకొల్వుకాండ మిత్రముల శత్రువుల
జనములఁ బరికించు చతురుడే వేగు
- ౫ అరమర గనని రూపడలమి యెప్పుడు
పొర వీడమియుఁ గల ప్రాడయే వేగు
- ౬ యతిగ వ్రతిగఁ జని యరసి కన్నయది
యితరు లేచిన వెలయింపడు వేగు
- ౭ మఱుంగుల విననేర్చి మది విన్న వాన
నఱమఱు తేర్చికొన్నతఁడే పో వేగు
- ౮ వేగుచే మఱుంగుల విని వేటొకండు
వేగుచే వానిని విని గ్రహింపఁదగు
- ౯ ఒకని నొక్కరెఱుంగకుండఁగా ముగ్గు
రాక తీర యగు దాని నొగి తేర్పఁదగును
- ౧౦ పెఱవార లెఱుంగఁగా బిరుదీయఁ దగదు
ఎఱిగినఁ దనమఱుఁ గెఱిగించుట యగు.

౬౦ ఉత్సాహ సంపద

- ౧ కలవారలన నుత్సుకత కలరనుట
కలిగియు నది లేమిఁ గలవారు కారు
- ౨ కలుములఁ గడఁకయన్ కలిమియే కలిమి
కలుములు తక్కు నిల్కడ లేక చెడును
- ౩ నిలకయా తేకువ నెగడిన పాదు
కలిమి చెడినదని కడఁగి చింతిలరు
- ౪ చలనంబు లేని యుత్సాహంపుఁగలిమి
కలవారికడఁ జేరుఁ గలిమి తనంత
- ౫ జలములోఁతు కొలంది జలజ బిసంబు
తలఁపులోఁతు కొలంది తనరును గరిమ
- ౬ తలఁపెల్లఁ బెరిమగాఁ దలపోయఁ దగును
తలఁపు కూడక యున్నఁ దగ వీడఁదగదు
- ౭ కలఁగ దేనుఁగు తూపు గాఁడి నొంచినను
కలఁగఁడు తేకువ గలవాఁడు నొవ్వ
- ౮ ఉల్లమున నొకింత యుత్సాహగరిమ
చెల్లనివారు వాసిని గాంచలేరు
- ౯ కొండంతమెయి వాఁడి కొమ్ములు గలిగి
బెండువడును దంతి బెబ్బులిఁ గన్న
- ౧౦ ఉరు మనశ్శక్తియే యుత్సాహశక్తి
పారయని వాడెద్ది భువి నరతరువు.

౬౧ ఆలస్యము శేషి

- ౧ కులమును నాటని గొప్పదీపంబు
అలసతయను పొగ యడరంగ నాటు
- ౨ తమ కుటుంబపు వృద్ధి దగఁగోరువారు
సమయింపఁదగు నలసత నలసతగ
- ౩ ప్రాలుమాలిక గొని బ్రదుకు నజ్ఞాని
త్రాలువంశముచెడుఁ గనుచుండఁ దానె
- ౪ అలసత గొని మంచి యలవాట్లు విడువఁ
గొలము తఱిగి దొసంగులు పెనుపారు
- ౫ అలసత తామస మలనిద్ర మఱపు
నిలుగఁగో లేడు వార లెక్కుపడవలు
- ౬ చాలఁగా భూపాలు సాయ మబ్బినను
ప్రాలుమాలిన గొప్ప ఫలమబ్బు టరిది
- ౭ అలసత గొని మంచి యలవాట్లు విడుచు
ఖిలులు పరులు దిట్టఁ గైకొందు విందు
- ౮ ప్రాలుమాలిక జనపతి నాశ్రయింప
నేలించుఁ బగవారియెడ లొంగఁజేసి
- ౯ కులమునేలుటయందు కొఱలెడి దొసంగు
తలఁగును పతికి బద్ధకము పోద్రోల
- ౧౦ అల త్రివికము నడ్డు లాడినదెల్ల
గలువఁగలఁడు బద్ధగింపని తేడు.

అ మ ను జ య త్న ము

- ౧ కానిది యని కొంకు కై కొనఁదగదు
పూనిక వలసిన పోడిమి నొనఁగు
- ౨ పని ముగింపక వీడఁ బ్రకృతియు వీడు
పనిముగియు దనుక వదలంగఁ దగదు
- ౩ ఎచట దిట్ట కడంక యిరవొందియుండు
నచటనే యుపకార మను గుణముండు
కడఁక యొప్పని యుపకారగుణంబు
బడువరి కై దువు చందాన వితయె
- ౪ సాము గోరక కార్యహారుడౌ వాఁడు
ప్రేముడి చుట్టాల పెన్నూఁతకొల
- ౫ పూనిక కలిమిని పాలుపారఁజేయుఁ
బూనిక లేమి తాఁ బూన్పు నెద్దడిని
- ౬ యత్న హీనుని కడ నడరు మూఁజేవి
యత్నవంతుని గొల్చి యలరు శ్రీ దేవి
- ౭ తప్పుగాదది విధి తప్పజూచినను
తప్పుగు నఱిగి యత్నము సేయకుంట
- ౮ ఇదకున్న విధి తన యిష్టఫలంబు
నొదర్చికనుకుఁ గూలి యొనఁగు యత్నంబు
- ౯ అజలక యెడవక యత్నించువారు
తడియక దుర్విధిం దఱుమఁగలారు.

౬౩ క ప్త మ నో ర్చ ట

- ౧ ముదమొందఁదగుఁ గవ్వములురాఁగ వాని
నెదిరి దాఁటగ నగు నెంతో ముదమ్ము
- ౨ కడగండ్లు వెల్లువ కరణిని వచ్చుఁ
గడచు నంచుఁ దలంపఁ గడచను నవియు
- ౩ ఇడుమల కడలని యెడఁద గలారఁ
ఇడుమల కిడుమల నెసఁగింపఁగలరు
- ౪ ఎడరు గలుగ బండి యెద్దట్లు కడవ
నిడుమలే మిక్కిలి యిడుమల నొందు
- ౫ ఎడయక విఘ్నంబు లెనయ యత్నంబు
నెడవఁడేని యిడుమ లిడుమలఁ గుడుచు
- ౬ పడసితిమని లోభపడనట్టి వారు
చెడితి మనుచు వగ చెందఁగాఁబోరు
- ౭ ఒడలు పెక్కిడుమల కునికి యంచెఱిగి
యిడుమల నిడుమలం చెన్నరు ఘనులు
- ౮ ముదముగోరక దుఃఖములు నైజము లని
మదిఁదలంచిన నిడుమల నొందఁడతఁడు
- ౯ సంతనంబున సంతసము నొందనతఁడు
చింతలోఁ జింతను చెందఁ డెన్నందు
- ౧౦ ఇడుమలె యించునం చెంచిన యతఁడు
పడయు నున్నతి తన పగవారుఁ బొగడ.

రాజ్యాంగ పద్ధతి
౬౪ మంత్రిత్వము

- ౧ వగ సాధనము వేళ పని నెఱవేర్చు
తెగ తెఱంగిన వాఁడె తేఱిన మంత్రి
- ౨ దిటపు విజ్ఞానంబు తెఱఁగువ కార్య
పటుత ప్రకృతిరక్ష వలయు మంత్రితకు
- ౩ భేదంబు సంధియు విడిచినవారి
నాదరించుచుఁ జేర్చు నట్టిఁడు మంత్రి
- ౪ అరయుట తేర్చి కార్యముచేత యొక్క
తెరువునఁ బలుకుట తెలియును మంత్రి
- ౫ తగఁబఱింగి వచ్చించు తద్విజ్ఞత దిటపు
తగదిన వాఁడె యానికతోడు పతికి
- ౬ తెలివితే ప్రతులచేఁ దేలు కాశలము
గలవారికి ససాధ్య కార్యముల్ గలవె?
- ౭ కార్యపద్ధతి తాను కాంచినయేని
యార్యపద్ధతి సరయందగుఁ జేయ
- ౮ తెలియక తెలివినఁ దెలియని పతికిఁ
దెలుపుట విధి మేలు తెలియ మంత్రులకు.
- ౯ దెనుగెంచు మంత్రిని చేకొనుకంటఁ
బడయుట మేలు డెబ్బదికోట్ల పగలు
- ౧౦ పనియందు స్థిరమతి పడయనివారు
అనుకూల మొందియు నందరు ఫలము.

౬గో పలుకు నేర్పు

- ౧ నాలుక మంచియన్నయము మేల్లందు
మేలు గాదది మేర మీఱిన పైది
- ౨ కలిమియు లేమియుఁ గలుగు వాక్కుననె
పలుకుల ననుకూలపడఁ గావఁదగును
- ౩ విను వారు కూడఁగా వినని వారలును
వినఁగోరు నదియ పో విశ్రుతవాక్కు
- ౪ అరసి యింగితము మాటాడంగఁ దగును
పెరలేవు ధర్మార్థ విధు లంతకంటె
- ౫ పలుకంగఁదగుఁ దన పలుకులఁ బరుల
పలుకు గెలువలేని పద్ధతి నరసి
- ౬ కొనరంగఁ బలికి యొక్కొని పల్కులందు
రన మెఱుంగుట మహాప్రాజ్ఞుల నియతి
- ౭ పలుకు పొందికఁ గొంకు పడయని వాగ్మీఁ
బలుకుల గెలువంగఁ బరులకు నరిది
- ౮ పలుకుల నింపుగాఁ బనుపడఁ గూర్పు
వలఁతుల నిచ్చించి పనివిను జగము
- ౯ కొలఁది యౌ నమల వాక్కుల నయమారఁ
బలుక నేరనివారె వదరుచుండుదురు
- ౧౦ ఎత్తి తెలియఁ దెల్ప నెఱుంగని చదువు
గుత్తి నలరి తావి గొనని పూ వదువు.

౬౬ కార్త్య శుద్ధి

- ౧ కల్మిమి నొసంగును కలతోడు మేల్మి
తలఁపులెల్ల నొసంగుఁ దగు పనిమేల్మి
- ౨ వేరును మేలును వెలయింప లేని
కారియంబు సతంబు కడత్రోవఁదగును
- ౩ పేరిమితోడ జీవితము వారు
కీరితి చెడు పనుల్ కెడవంగఁదగును
- ౪ సిరమతి గలవారు సిలుగులు కలఁప
వెఱచి యొనర్పరు వేఱిఁడి పనుల
- ౫ చేయకు బెడిదముల్ చేసిన నొకటఁ
జేయకు మరల నా చేతకు వగచి
- ౬ తల్లియాఁకలిఁ జూచి తలరు వాడైన
నొల్లమి తగుఁ బ్రాజ్ఞు లొప్పని పనులు
- ౭ పడిమోచి కూర్చిన సంపదకంటె
కడులెప్ప లేమిడి ఘనులకుఁ గొంట
- ౮ తెరలక నింద్యముల్ తెగిచేయ నవియు
నెఱవేఱినను వీడనే యిచ్చుఁ దుదిని
- ౯ వగవఁ గొన్నయవెల్ల వగవఁగాఁ దొలఁగుఁ
దగుమేలె యొనఁగు సద్ధనము పోయినను
- ౧౦ చెడుధులతోఁ గల్మి చేర్చి ప్రోచుటలు
ఎడ పచ్చికుండలో నెసరు కాఁచుటలు.

౬౭ కార్య దృఢత

- ౧ పని దిటవన నెద పదిలంబ యగును
కనుఁగొన నితరముల్ కావు దార్శన్యములు
- ౨ చెడుగులు చేయమి చెడు పట్టులందు
నడలమి రెండు ధీరాళి మతంబు
- ౩ అగుదాఁకఁ బని రహస్యముగ నుంచఁదగు
బుగులు పుచ్చినఁ గష్టములు వచ్చుఁగావ
- ౪ పలుకు తెల్లరకును బహు సులభంబ
పలికిన తీరునఁ జనిసేయు టరిది
- ౫ ధీరుని పెను పని దిటవు భూరమణుఁ
జేరి లోకవినుతిఁ జెందు మిక్కిలిగ
- ౬ తలఁచి నారలు దిట్టతన మొందిరేసి
తలఁచిన యవికొందు తలఁచివ యుట
- ౭ తేరు చక్రపుఁజల తీరొందువారిఁ
గేరఁదగదు యావు కీడ్పడియున్న
- ౮ కలఁగక దిటవ్రాసు కర్ణంబుపట్టి
తలఁకక తూఁగక తాఁతేయఁదగును
- ౯ హెచ్చగు కష్టంబు లేకార నోర్చి
చొచ్చి చేయఁగఁదగు సుఖమిచ్చు పదలు
- ౧౦ ఎట్టి దిట్ట మొనర నేమి? కార్యంపు
దిట్ట లేమిని పమ్మతింపదు జగము.

౬౮ కార్య పద్ధతి

- ౧ నిర్ణయింపఁగఁదగు నిడుమేర యరసి
నిర్ణీత మాలసించి నఁ జెడు గగును
- ౨ తాళఁదగినవానఁ దాళంగఁ దగును
తాళఁదగనివానఁ దాళంగఁ దగదు
- ౩ చెల్లుచోటులఁ బనిచేయంగఁ దగును
చెల్లనిచో వివేచించి చేయఁదగు
- ౪ పగనిల్వ పనినిల్వ పరికించి చూడ
సగతేని శేషంబు చెన్నునఁ జెటుచు
- ౫ ధన కాల కార్య సాధన సదనంబు
లను నైదు తమమట నరసి చేయఁదగు.
- ౬ ముగియిక యడ్డంకి ముగియించి పొందఁ
దగుఫల మారసి తలకొనఁ దగును
- ౭ పనియును పనిచేయు పద్ధతి యెఱుఁగు
పనివాని నమ్మతి పడయుట లెస్స
- ౮ ఒక మదేధముచే మఱొండు గొన్నటులు
ఒక పనిచే నట్టి వొడఁగూర్పఁ దగును
- ౯ పొత్తుకాండకు మేలు పూన్పు కంటె మును
పొత్తెడసినవారి పొందికొల్ తగును
- ౧౦ తపవార లడలఁగాఁ దలరి పిన్నతఁడు
శుశురు వలన నుధి కావింపఁదగును.

౬౯ దూత్యము

- ౧ చెలిమియు మంచి వంశికత రాడ్వరులు
వలచు గుణము కలవాడెపో దూత
- ౨ తెలివి ప్రేమ తెలిసి తెలిపెడు శక్తి
కలయవి దూతకుఁ గడు ముఖ్యములుగ
- ౩ విజ్ఞులకడఁ దాను విజ్ఞుడౌ ఫలము
ప్రజ్ఞచేఁ బనిగెల్పు పలుకు పలుకుటె
- ౪ తెలివియు రూపంబు తేటిన చదువు
కలిసిన వాడెపో కాదగు దూత
- ౫ కీడు దొలఁచి యటఁకించి కార్యంబు
నాడి యలర్చి మేలమరించు దూత
- ౬ కఱచి చెల్లఁగఁ బల్కి కన్నోటలేక
తఱి కనువు నెఱుంగఁ దగువాడె దూత
- ౭ తగవును స్థానంబు తఱి తగ నెఱిఁగి
వగచి పలుకువాడె వలఁతియౌ దూత
- ౮ తేటయుఁ దోడ్పాటు తీర్పును గలుగు
మాటనేరువు దూత మంచి లక్షణము
- ౯ నుడివిన నుడువుల నుడివి న్యూనతలఁ
దడఁబడి చెప్పని దంటయే దూత
- ౧౦ చావుఁగూర్చున దేని జడియక పలికి
భూవిభునకు మేలు పొందించు దూత.

- ౧ వెగటొందు చపలు సేవించెడివారు
సెగఁ గాఁచుకొన నగ్గఁ జేరినట్లుండు
- ౨ ఏలిక వలచిన దిచ్చింపకున్న
ఏలికచే నబ్బు హెచ్చైన కలిమి
- ౩ ఎఱిగి మున్న దొసంగు తెడలింపఁదగును
ఎఱిగిన విభుఁడేర్ప నెవ్వరి తరము?
- ౪ చెవిఁజేరి పలుకుట చేరి నవ్వుటలు
సవియింపఁ దగు విభు నటులే నెవ్వరికి
- ౫ మఱుఁగులు వినకయు మఱి యడుగకయు
నెఱిగింప నెఱుఁగుట యెనరికే దగును
- ౬ వేళ నన్న యెఱింగి వినుగు కాకుండ
నాలింప వలచునట్లవి తెల్పఁదగును
- ౭ విష నివ్వవడునవి వినిపింపఁదగును
వినిన నిష్ఫలములు వినిపింపఁదగవు
- ౮ పిన్నని వరునని విభు దూఱఁదగదు
తన్న మేటి పదవి కొదిగి యుండఁదగు
- ౯ అధిపు గౌరవ మజ్జెనని ధీరవరులు
విధి దప్పు పనులు గావింప రెన్నఁడును
- ౧౦ ప్రాణ చనవుచేతఁ బథము తొలంగి
రోణ లొనర్చు మూర్ఖుఁడు సాశ మొందు.

- ౧ పలుక కున్నను నన్ను బని గనువోడు
జలధి పరీత భూజనులకు దొడవు
- ౨ ఎదలోనియది సంశయింపక యరయు
విదురు నెన్నగదగు విబుధ తుల్యునిగ
- ౩ పని నన్నచేగను ప్రాజ్ఞుని తేడు
కొనదగు నంగ మొకొం డిచ్చియైన
- ౪ తలఁపు చెప్పక కను తద్రజ్ఞులు తక్కు
గల యంగములు గల్గు ఘనులలో మేలు
- ౫ నన్నల నెఱిగెడి జాడ లేదేని
కన్ను లొడలియందు గల ఫలమేమి?
- ౬ అవల నున్నది చూపు నద్దంబు లీల
దవిలి చూపును మోము తలఁపున గలది
- ౭ ముదమును విసుగును మున్నడి తెలుపు
వదన నిభం బొందు వసుధను కలదె?
- ౮ తలఁపు నెఱింగి కృత్యము తీర్పు వారు
కలిగిన వారి మొగముగన్నజాలు
- ౯ కనుచూపు మార్పాటు గనువారలున్న
గనులె తెల్పు నొరుల కంటు నొంటులను
- ౧౦ కొలువ దొరల పనుల్ కొలత కట్టలగు
నిల నూక్కుమతులు వహించిన కనులు.

2.2 స భ శ ణ యః గు ట

- ౧ పలుకు లుటంకించి పలుకు పావనులు
పలుకంగఁదగు సభాపద్ధతి నరసి
- ౨ పలుకు పద్ధతిగన్న ప్రాజ్ఞులు నదను
తెలిసి దొనఁగులేక తేర్చి పల్కఁదగు
- ౩ పలుకఁ బూనిన సభాపద్ధతి గనక
పలుకు నేర్పునురాదు ఫలమును లేదు
- ౪ ప్రాధులందున మేటిప్రాధులే గండు
మూఢులందున మేటి మూఢులే గండు
- ౫ ఘనుల సభను ముందు కడఁగి మాటాడ
కణఁగి యుండుట లెస్స యన్ని లెస్సలను
- ౬ ఘనుల సభను పల్కఁగడఁగి తొట్టిలుట
పెనుదారినుండి తాఁ బెడదారిఁ బడుట
- ౭ కొతుకులేక సభలఁ గూడి పలికెడి
చతురుల సభఁదన చదువు రాజిల్లు
- ౮ తెలియు నేరువుగల తెలివరు లెదుటఁ
బలుకుట వర్ధిల్లు పాదు నీరిడుట
- ౯ విదురులలోఁ జెల్ల వివరించువారు
కదియరాదు ఖలుల కడ మఱచియును
- ౧౦ ఘనులు లేని సభను కడఁగి పల్కుటలు
చినికి నట్లగు సుధ చెదర ముంగిటను.

23 సభకు వెలవమి

- ౧ వగ యెఱింగి వలయు వానిఁ బల్కుదురు
తెగ యెఱింగి పలుకు ధీరులు సభల
- ౨ చదురుల సభఁ దమ చదువు చెల్లంగఁ
జదువు వారధికులు చదువరు లందు
- ౩ పలువురు పగఱ గెల్వంగఁ జచ్చువారు
కొలఁది మందియె సభఁ గొంకని వారు
- ౪ నేర్చినవారలు నెఱియొప్పుఁ బలికి
నేర్చున దెక్కుడు నేర్చిన కడల
- ౫ తగు రీతినభల నుత్తర మిచ్చు కొఱకుఁ
దగు శబ్ద శాస్త్రంబు తర్కంబు చదువ
- ౬ శాస్త్రంబు లేలొకో శౌర్యహీనునకు?
శాస్త్రంబు లేలొకో జంకు వానిని?
- ౭ పలుక సభను జంకువాని శాస్త్రంబు
కలనఁ బిఱికి చేతి కైదువుఁ శోలు
- ౮ పండిత సభ మేలు పలుక లేకున్న
దండిగా నేర్చు శాస్త్రము నిష్ఫలము
- ౯ నేరని వారికంటెను బీడు నేర్చి
పేరొందు ఘనసభ వెలచెడు వారు
- ౧౦ బ్రదికి యుండినను జీవచ్ఛవ మౌదు
చదువు చెల్లంగఁ బల్కు జంకినఁ జూరు.

కోశ పద్ధతి.

౭౪ దేశము

- ౧ కొజలేని కర్షకుల్ గురు ధనపతులు
నటి గల్లువార లుండిన యదె నాడు
- ౨ కడు కల్మిచే జనుల్ కాంక్షింపఁ దగుచుఁ
తెడని పంటలఁ దనర్చినయదె నాడు
- ౩ పలు కష్ట వృత్తులుల్ పైఁబడ నోర్చి
తలయెత్తి యరి యాయఁ దగినదే నాడు
- ౪ పెనుగొద చెడుపగ వీడని నొవ్వి
యెవయక యుందునదే యగు నాడు
- ౫ పలుకూటములు లోని పగయునుఁ జేని
కొల కుట్రలేక నెక్కొనునదే నాడు
- ౬ చెడుగెటుంగక తప్పి చెడినను పంట
లుమగని యదె మేల్చి యొప్పిననాడు
- ౭ ఫలదాత్రి మలనీరు బలమైన కోట
వెలిసీరు లోనీరు విషయాంగకములు
- ౮ ధనమును నీరోగతయుఁ బంట నుఖము
పెడుకాపు నాటి కొప్పిన మండనములు
- ౯ ఆలయ సాలయఁ గల్గునది నాడుకాదు
ఆలపు సాలపు లేక యగునదే నాడు
- ౧౦ మన్నెడు ప్రజలొంటి మలయని దేశ
మన్ని గుణములున్న నెనయు నిష్ఫలము

2౫ కోట .

- ౧ బలియరకును భీతి బ్రదుకు వారలకు
నిలుకయకా కలిమిగా నెగడును కోట
- ౨ అగడితయును బయలదియు నీడ
యగు వనమును కల యదియహా కోట
- ౩ ఔన్నత్యము వెడల్పు నరిదియు దార్ఢ్య
మన్నోల్లు గలగోడ యగునది కోట
- ౪ సన్నకావలిచే విశాలమై యరుల
పన్నగడ నడంచు పాటిదే కోట
- ౫ దుస్సాధమగుచు వస్తువు లన్నిగలిగి
తెస్సగా నిలువఁ బొత్తినయదే కోట
- ౬ అన్నివస్తువులుండి యదనున కొదవు
కన్నాకు పీరులఁ గలయదే కోట
- ౭ ముట్టివంచించియుఁ జోరివీల్చియును
పట్టంగఁ రానదే బలమైన కోట
- ౮ ముట్టడించినవారి ముట్టి పట్టుగను
పట్టనీయక గెల్వ బలమిచ్చుఁ గోట
- ౯ మొనమొగమున నరుల్ మొగిసి నశించు
బసిమొగమున బీరవలచుమేర కోట
- ౧౦ ఎట్టి మేలిమి కలదేని కర్జమున
దిట్ట లేమిని లేనిదియ యగుఁ గోట.

౭౬ వి త్తా ర న వి ధ ము

- ౧ వ్యర్థునినేని సమర్థుగాఁజేయు
సర్థముకంటె వేటవనిని గలదె ?
- ౨ కలవారి నెల్లరు గౌరవించెదరు
కలిమి లేకున్న నగౌరవించెదరు
- ౩ ధనమును మేల్దివ్వె తలఁచిన యెడకుఁ
జని పగయను నిరుల్ సమయంగఁజేయు
- ౪ పగఁదేటి చెడుగాటి వచ్చిన ధనము
తగవును గూర్చు నిత్యనుఖిమ్ముఁగూర్చు
- ౫ కరుణతోఁ బ్రియముతోఁ గాని ధనమ్ము
నరసి త్రిశుద్ధిగా నాజ్ఞింపఁదగదు
- ౬ జయశుల్కధనము లస్వామిక ధనము
నయమాగ నృపుని ధనంబయా నండు
- ౭ నెనరుచేఁ బొడమిన నెఱజాలి బిడ్డ
ధనమును సౌభాగ్య ధాత్రిచేఁ బెరుఁగు
- ౮ కలిమి చేతఁగలాఁడు కార్యంబు చేత
మలయెక్కి యెఱ్ఱల మాతాట గనుట
- ౯ ధనము చేర్చుఁడు శత్రుతతి కృత్యములను
తునుమఁ దత్సమ శితద్రుణమొందు లేదు
- ౧౦ ధనము సత్పద్ధతి దండిగఁ గూర్చు
దనరారు సుఖవుగా ధర్మంబు ప్రేమ.

22 నే నా మ హి మ ము

- ౧ వెతకు భీతిల్లక విజయమే పొందు
చతురంగసేన మేల్పంపద పతికి
- ౨ తఱిగిన యెడ తేడె తలరిన యెడను
వెటవమి యరిది తొల్వెల్వకుఁగాక
- ౩ ఏమగుఁ గడలి యల్లెలుక లార్చినను ?
పాము బుస్సనినంతఁ బాటవే యడలి?
- ౪ నడలక లొంగక నరబడి వచ్చు
కడిమి గల్గినదె నిక్కంబగు సేన
- ౫ జముఁడె త్తివచ్చిన జంకక నిలిచి
నమరంబు తెగి నేయఁ జనునది సేన
- ౬ కడిమి మానము వీరగతి వర్తిలుటయు
నడతేటయును సేన కేడుగడ యగు
- ౭ పై నెత్తిరా నోర్పు పగిదితో శత్రు
సేన నెదిర్చి నిల్చినయదె సేన
- ౮ కడిమియు దృఢత లేకయు మొగ్గరంపు
వడువుననే మేల్చి వడయును సేన
- ౯ తఱుఁగు దారిద్ర్యంబు తఱుఁగని వినుగు
పొరయ దేనియు మొన పోరిలో గెలుచు
- ౧౦ నెట మగల్ పలువురు నెటసి యుండినను
నెటి నాయకుఁడు లేక నిలువదు సేన.

2౮ శౌర్య పటిమ

- ౧ ఎదిరించి తుడిచిబల్చు రీల్లిరి ప్రభువు
నెదిరింపకుండు బ్రదు కింపగునేని
- ౨ కానఁ గుండెటిఁ గొట్టు కై దువుకంట
నేనుఁగుపైఁ జెడు నిషువూస మేలు
- ౩ ఎదిరింప నెదిరించుటే పౌరుషంబు
ఎదిరి క్రుంగిన దయయే దాని వాడి
- ౪ మదకరి వైచి చేమలయు కై దువువైవ
నెద గాడినది గని యెలరు శూరుండు
- ౫ కనలి చూచిన కన్ను కై దువువైవ
మినికెనేనియు నోటమియే మేటి కదియు
- ౬ కడచిన నాథుల గణించి గాయ
పడని నాథుల లెక్కపలుపఁడు జోదు
- ౭ ఘనకీర్తి కసువుల గణింప కుండు
ఘనునకే భూషయా గండపెండెరము
- ౮ దురమున నసుభీతి దొరయనివారు
ధరణిపుఁ డలిగినంతన మాటుపడరు
- ౯ చేసిన శపథంబు చెడకుండఁ జూరి
గాసిలి చావఁ దెగడు వారలెవరు?
- ౧౦ ఏలికఁ కంటి నీ రెనఁగించు చావు
చాలినఁ దిరిసియు సాధింపఁ దగును

మైత్రీ పద్ధతి.

౭౯ స్నేహము

- ౧ గడియింపఁ గలదె సంగాతంబుకంటె?
అడరు రక్షక మెద్ది యద్దానికంటె?
- ౨ విజ్ఞనంగతి బాలవిధుపోలఁ బెరుఁగు
అజ్ఞుల చెలిమి మున్నడరి వెఁ దఱుఁగు
- ౩ చదువఁగాఁ జదువఁగా జ్ఞానంబు పోల్కి
నొదవ నొదవ మేల్మియొప్పు సన్నైత్రి
- ౪ నగుట కొఱకుఁగాదు నంటు; కీడైనఁ
దెగి మందలించి తఁ దివుచుట కొఱకె
- ౫ కలియుట యలవాటు కావు హేతువులు
చెలిమికి ముఖ్యంబు చిత్తవృత్తి యగు
- ౬ అది చెల్లికాదు మోములరించు చెల్లి
అదియ చెలిమి మనం బలరించు బల్లి
- ౭ తగనిత్రోవల మాన్చి తగు త్రోవ నడపి
తగమి రాఁ దాఁగొను తగవెపో చెలిమి
- ౮ ఉడుపు జాతిన వారి కొదవు చేవోలె
నిడుమల నపుడె మాయించును చెలిమి
- ౯ చెల్లునంత వఱకుఁ జెల్లించు దిటవె
మొల్లంపు నిలుకడ ముఖ్యమైత్రీకిని
- ౧౦ ఇతఁ డిట్టివాఁడు నేనిట్టిఁడ ననుట
హితమైత్రీ కేనియు నిడు నొక మనటు.

౮౦ స్నేహ విచారణము

- ౧ పెరిమఁ జెలిమిచేసి విడరాదు గాన
నరయక చేయఁ గీడది వోలె లేదు
- ౨ అరసి యరసి చేయనట్టి సంగడము
పొరయించుఁ బదపడి పొలియు కష్టముల
- ౩ గొనము కొలము దొనంగును చుట్టటికము
పొనుఁగుపడక కాంచి పొందనొఁ జెలిమి
- ౪ కులముమేలిమి నిందకుం జంకు గుణము
గలవాని కిచ్చియుఁ గలియంగఁదగును
- ౫ తగనివి దుఃఖింపఁ దగఁజెప్పి త్రుంచి
తగవు నడవు మైత్రి తాఁబొందఁదగును
- ౬ చెడుగువలన నొండు చెలఁగు లాభంబు
కొడిమెచెల్చి పొలంబుఁ గొలుచుకొల యగు
- ౭ ఒకనికీ బెనులాభ మొనఁగు నేదియన
వెకలులతో మైత్రి విడుచుట యండు
- ౮ క్రుంగించు నవి మదిఁ గొనరాదు వగలఁ
గ్రుంగ వీడెడు చెల్చి కొనఁదగ బెవుడు
- ౯ చెడువేళఁ జేవీడు చెలిమిని నరుండు
మడియుచోఁ దలఁచిన మదిఁ గాల్చివైచు
- ౧౦ పడయున దలసియే బావన మైత్రి
విడుచున దొకటిచ్చి వికటించు మైత్రి.

- ౧ స్వాతంత్ర్యమును ప్రతేపజాలని చెలిమి
భ్యాతిగాఁ జనవను ఘనతను గాంచు
- ౨ సంగతి కంగంబు స్వాతంత్ర్య మద్ది
యంగీకరించుట యమలుల తగవు
- ౩ స్వాతంత్ర్యకృత్య మొప్పుక యుండునేని
ప్రాతఁ చెల్వీకీ గల్గు ఫలమేది చెపుమ?
- ౪ మిత్రులు చెప్పక మీటి చేసినను
మిత్ర ధర్మముఁ బట్టి మేకొందు బుధులు
- ౫ పనులు కూడని వంటు పట్టునఁ జేయఁ
జనవొ వెడఁగొ యంచుఁ జను సమ్మతింప
- ౬ చెలిమిమేర యెఱుంగు చెలికాండ్రు చనవు
వలన మిత్రుదొసంగు వలనఁ జేవిడఁడు
- ౭ చెలిమి ప్రాతవడిన చెలికాండ్రు చెడుగు
కలవి చేసిన వీడఁగాలేరు ఘనులు
- ౮ చెలికాండ్రు చెడుగులఁ జెవిఁ బెట్టకున్న
సిలుగు చేసిననాఁడె చెలఁగు మేలిమిగ
- ౯ చెడక ప్రాతవడిన చెలికాండ్రు చెలిమి
విడని వారిని చాలఁ బ్రేమించు జగము
- ౧౦ ప్రాత మైత్రికి వేఱుపడని సద్గుణులఁ
బ్రీతిఁ గొందురు శత్రు వీరులు నెదల.

౮౨ చెడు చెలిమి

- ౧ చెలిమి మిక్కిలి యొప్పు జెనటుల చెలిమి
చెలఁగుట కంటెను క్షీణింప మేలు
- ౨ కలుగఁ జేరుచు లేమిఁ గడఁద్రోచు పలువ
చెలిమి చేసిననేమి? చేయక యేమి?
- ౩ చెలిమి లాభము మేర చింతించువారు
వెలయాండ్ర దొంగల విధము గలారు
- ౪ తగఁద్రోచి యనిఁద్రోచు తగని గుఱ్ఱంబు
వగ చెల్మిఁగొనుకంటె బడయమి మేలు
- ౫ చేయు సాయము లేని చెన్నఁటి చెలిమి
చేయుటకంటెను చేయమి లెస్స
- ౬ అజ్ఞులమైతి యత్యధికమాకంటె
విజ్ఞులతోఁబగ వేపాల్లు మేలు
- ౭ ఎగతాళి తిండి యయ్యెడు చెల్మికంటె
బగఱచే బదికోట్ల పాల్లు మేలబ్బు
- ౮ అవు పని కానీక యడఁగార్చు చెనఁటి
తవులు చెప్పకదోర్చు తగవెపో లెస్స
- ౯ పలుకు చేతలు వేఱుపడు వారి చెలిమి
కలనైనఁ గలిగినఁ గావించుఁ జెడుగు
- ౧౦ సదనాన స్నేహించి సభను నిందించు
పిదప చెల్మి తగదు వీసమంతేని.

౮౩ క గ ని చ లి షు

- ౧ మనసున లేక పై మలసిన చెలిమి
తను నలఁచుట కది దాకలి యగును
- ౨ చెలిమిగల్పట్టుండి చేరని చెలిమి
చెలువల మదివోలెఁ జెలఁగి భేదిల్లు
- ౩ మంచిని పలునేర్చి మనసుతోఁ జెలిమి
పెంచుట యదిలేదు వెడఁగుల యెడల
- ౪ కనినప్పు మొగముతోఁ గలకల నవ్వి
మనసున రోయు వెంబర కంజఁ దగును
- ౫ మనసున నొంటని మనుజు లేజేని
వినిపింప మేకొంట వెరవు గాదొడు
- ౬ తగవరిపోలె హితము లాడఁ బూనఁ
బగలు పల్కు లపుడె పరికింపఁ దెలియు
- ౭ చెడు వెంటకే యగుఁ జెలఁగు విల్వంక
చెడుగునకే యగుఁ జెనఁటుల నయము
- ౮ అరుల కై మోడ్పులయం దశ్రులందు
నరయ దాఁగియె యుండు నాయుధ మొండు
- ౯ పెల్లుగ స్నేహించి వెనుకఁ గ్రేడించు
కల్లరి నవ్వించి కడఁ ద్రోవఁ దగును
- ౧౦ పగవారు స్నేహించు పగిది యేర్పడిన
మొగముతోఁ జేసి లో మొనసి పీడఁదగు.

నుః ఖ ప ధ తి .

౧౪ వెడఁగు

- ౧ వెడఁగన నేది వివేచించి చూడఁ
జెడుగులఁ గొని మేలు చిదియ వీడుటయె
- ౨ వెడఁగులలోపల వెడఁగేది యన్న
నెడఁద గొంతెమకోర్కు లిచ్చగించుటలు
- ౩ అరయిక సిగ్గు ప్రియంబును శ్రద్ధ
వెరవు లేకుండుట వీటిఁడి తీరు
- ౪ చదివి వివేచించి చదురాడి యట్లు
పొదరిని జనుకంటె మూఢులు లేరు
- ౫ ఏడుజన్మంబుల నెయ్య నారకము
ప్రోడయై యొక్క బామునఁ గూర్చు వెడఁగు
- ౬ పని యొందు పూనఁగా వగలేని వెడఁగు
పని చెఱచుటె కాదు బంధముల్ గొనును
- ౭ పెనుకల్మి గలిగిన వెంగలి కొకటఁ
దనవారు గొదగొనఁ దరియింతు పెరలు
- ౮ తనచేత నొకకాసు తనరిన వెడఁగు
కవఁగ నున్నత్తుండు కలుద్రావు కరణి
- ౯ విడువపు డగు నొక్క వీడయు లేదు
వెడఁగులతో మైత్రి వెడఁగుల కింపు
- ౧౦ వెడఁగు తాఁజొచ్చుట విజ్ఞుల నభను
కడుగని కాల్పడకను పెట్టు వలను.

౧౫ అల్ప జ్ఞాన

౧ లేముల లేమి ధీలేమి తక్కినవి
లేమిని లోకంబు లేమిగాఁ గొనదు

౨ వెడఁగు మనసు వచ్చి పెరవాని కీవి
పడయు నాతని తపః ఫలమగు నిజము

౩ అరులును గలిగింప నరుదగు వెతలు
పొరయించు కొందురు మూర్ఖులు జగతి

౪ అజ్ఞానమన నేదియన మేము గొప్ప
సుజ్ఞానుల మటంచుఁ జొక్కెడు భ్రాంతి

౫ నేరక పై కొని నెగడిన, మున్న
నేరిచినది గూడ నెఱయించు శంక

౬ తమ దొసంగుల నీఁగఁదలఁవక యంగ
కముల నంగముఁ గప్పఁ గడఁగుట వెడఁగు

౭ అరిది విద్దియ జార్చు నంతియ కాదు
పొరయించుకొను మూర్ఖు పొలి వోని వెతల

౮ తెలిపినఁ జేయఁడు తెలిసియుఁ గొనఁడు
అలయెడై మరణాంత మవనికి నొవ్వి

౯ కాననివాఁడు తాఁ గాన్పించుఁ గనఁడు
కానకుండిన వాఁడు కాంచుఁ గన్నంత

౧౦ కలదన్న దానిని కల్లయక వాని
నిలఁ బిశాచంబుగా నెంచును జనము.

- ౧ అన్ని ప్రాణులతోడ నలరని గుణము
పన్ని యడరు నొవ్వొ బగయండు బుధులు.
- ౨ వేటిమీఁదలపోసి వెగటు చేసినను
వైరంబుతోఁ గీడు పఱుపమి లెస్స
- ౩ పగయను చెడునొవ్వొ పాసినవాని
కగును నిత్యమ్మయి యలరు పొగడ్త
- ౪ చెడుగులఁ జెడు గీను చెలఁగకున్నేని
పడయు సౌఖ్యముల లోపల మేటి సుఖము.
- ౫ పగయన్న నొదిఁగిలి వర్తిలు మేటి
నెగచి గెలువఁ గోర నెవ్వరు గలరు?
- ౬ కడునింపు పగయందు కలవారి బ్రదిమి
నడరుఁ జాపు బ్రతుకు లతి శ్రీఘ్న గతిని
- ౭ పగ నిచ్చగించు వెంబరలు జయంబు
మొగిఁ గూర్పు నయ ధనంబును గాంచలేరు.
- ౮ పగకు మా తొడ్డమి పడయు నున్నతిని
ఎగచి పూనిన నబ్బు నిడుమలు మిగిలి
- ౯ తనకు నయము వచ్చుతఱిఁ బగఁ గనఁడు.
అనయంబు వచ్చుచో నధికంబు గాంచు
- ౧౦ కంటుచేఁ గీడులు గలుగు నన్నియును
నంటుచే నగు మంచి నయము లన్నియును.

౮౭ ప గ మ హి మ

- ౧ వలదు దండము బలవంతునితోడ
వలసిన లొంగని బడుగుతోఁ దగును
- ౨ స్వహిత సామంతాది బలములు లేక
అహితుల నడచి జయంబెట్లు గొనుట ?
- ౩ తెగువయుఁ దెలివి పొందిక లేని లోభి
పగఱకు మిక్కిలి పాటి నులభుఁడు
- ౪ అతికోపియై మంత్ర మరయక యుండు
వతి యెప్పుడే నేరికేని లోకునయ
- ౫ నియత పథము జననింద కార్యంబు
నయ మెఱుంగని వాఁడు నంటు మార్తురకు
- ౬ ఎఱుంగని కోపంబు నెదుఁగు కామంబు
పొరయువాని పగ నెప్పుడు నెంత పగఱు
- ౭ తనపనికి విరుద్ధము నేయు పనికి
ధన మిచ్చియును విరోధముఁ గొనవచ్చు
- ౮ గుణహీనుడయి చెడుగులు పెక్కులున్నఁ
దనకుఁ దోడదికాదు దాయల తోడు
- ౯ భయము నజ్ఞానంబు పగఱ కున్నేని
జయలక్ష్మి తమకు సిచ్చలు చేరువగును
- ౧౦ అల్పుని పగచేత నడరు ధనమ్ము
అల్పమైనఁ గొనమి నడరదు యశము.

౧౮ ప గ స్వ భా ప మె టుఁ గు ట

- ౧ పరిహాసమునకేని పగయను గుణము
పరికింపఁ దగమియే ప్రాజ్ఞుల మతము
- ౨ విలువృత్తి గల పగ విని కొనవచ్చుఁ
బలుకువృత్తి గలారి పగ కొనఁదగదు
- ౩ పలువురతోడను పగగొను నొంటి
తలఁప వేఁదుటకంటెఁ దగఁ గీడువాఁడు
- ౪ అదన వేరమిని న్నేహమ్ముగాఁ గొనుచుఁ
బొదలు తేని కడంగి భువనంబు నడచు
- ౫ అగుతోడు లేనితేఁ డదను నెఱింగి
పగ చీల నందొండు పడయంగఁ దగును
- ౬ తన కొక్క యిదుమ యశాతఱిఁ బరనృపులఁ
గొనియుఁ గొనక కూడి కూడమి తగును
- ౭ నొచ్చిన దొరులకు నొడువంగఁ దగదు
పొచ్చెంబు పగఱకు మును చూపఁ దగదు
- ౮ తగవార నేనయు ద్రవ్యంబుఁ బెంపఁ
బగఱ కఱకు త్రుళ్లు పాటడఁగాఱు
- ౯ ఎలవేళ ముండ్ల చెట్టెడలింపఁ దగును
చెఱఁగు పిదపఁ దన చేతిని చెఱచు
- ౧౦ అరిపీకు తొల్తినే యడు గార్చకున్నఁ
దిగి యూర్చుటకును తెఱఁకువ కాదు.

గా లో ప గ

- ౧ నీడనీగము కీడు నించు నొవ్వితటి
కీడు దాయ లొనర్తు కీడుగువేళ
- ౨ అంజదగదు అంపమైన శత్రులకు
అంజదగును చుట్టలైన శత్రులకు
- ౩ ఎడపగ కంజ త న్నేదుకోకున్న
మడియించు నదనఁ గుమ్మరికైదు పట్లు
- ౪ పగలోనఁ గలిగిన ఒందుగుల్ గూడ
పగవార లగుదురు పలుపాట్లు గలుగు
- ౫ కలిసియుండియు నెడఁ గంటున్న యెడల
బాలియించు పెనుకవ్వములు గలిగించు
- ౬ కలిసియుండెడి యెడఁ గరకరి గలుగఁ
బాలియకుండు టరిది భువి నెన్నఁజేని
- ౭ పలుకులఁ గలిసి లోపగ యున్నవారు
గలియరు గిన్నెకుఁగల మూత వోలె
- ౮ చెఱచు లోపగ గల్గఁ జ్ఞానతాత
నలుగు బంగార మట్లలుగుచు లలి
- ౯ ఆవ పప్పుతైన నాడ మచ్చరము
భావింపఁ జెడుగు గొప్పదిగఁ బట్టించు
- ౧౦ ఒడఁబాటు లేనట్టి యొకనిలో ౧ గుక
గుడిసెలో ౧ దాచులో ౧ గూడియుండుటలు

౯౦ పెద్దల న గౌరవింపమి

- ౧ పట్టు విడనివారి పనులాలి గౌనమి
నెట్టన రక్షల నెటి మేటి రక్ష
- ౨ పెద్దలఁ దా గౌరవింపనియెడలఁ
దద్దయు నబ్బు వెన్నవిలి పెన్వెతలు
- ౩ తలఁపు నెఱపుకొను తత బలాధ్యులకు
సిలుగులు కూర్పుఁడు చెడఁ గోరునెడల
- ౪ చతురుల కచతురుల్ నలుపుట కీడు
పితృపతిఁ జేయెత్తి పిలుచుటఁబోలు
- ౫ నెఱ కడిమి గల మన్నీని యీరసకు
గుటి యగువా రెందుఁ గొఱలంగలేరు
- ౬ నిప్పున దుమికియు నెగడఁగలారు
ముప్పు ఘనులకెంచి పొదలంగలేరు
- ౭ తగవు గల్గినఘనుల్ తద్దయుఁ గినియఁ
దెగు దొరతనమును తెఱఁగైన కలిమి
- ౮ కొండవంటి ఘనులు కోపింపఁ గూలు
నిండు సంపదగల నెఱ కుటుంబములు
- ౯ ఘనకార్యముల సిద్ధిగలవారు కినియఁ
దునిగి నడుమఁజెడుఁదూలి యింద్రుఁడును
- ౧౦ అధిక తపోమహిమాధ్యులు కినియ
నధిక సహాయకులైన వర్ధిలరు.

౧౦ ఆంధ్ర వాంఛ కు లోక గుట

- ౧ మగువకు లొంగిన మహిమ చేకుటదు
తగులరా నెఱిగె గార్యదక్షు లెన్నఁడును
- ౨ అరయక యాలిప్రియముఁ గోరువాని
సిరి మగవారికే సిగ్గుఁ గల్గించు
- ౩ ఆలికి నణఁగు కార్యము ఘనులందు
చాలఁగా బిడియంబు సమకూర్పు నెపుడు
- ౪ తరుణి కడలి నుకృతము నేయలేని
పురుషుని పనినేర్పు పొగడంగఁ బడదు
- ౫ ఆలికి నడుచు వాఁ డన్ని వేళలను
మేలు నేయఁగ జంకు మేలువారలకు
- ౬ యువతీ కరీర బాహుల కంజువారు
దివిజాభులై నఁ గీర్తిని గాంచలేరు
- ౭ మడఁతి యాజ్ఞ నడచు మగఁటిమి కంటె
బిడియంపు స్త్రీత్యమే వేపాళ్లు గొప్ప
- ౮ ముదిత యాజ్ఞ నడచు పురుషుండు మిత్రు
కొద దీర్పలేడు మేల్కూర్చు లేడు
- ౯ సర్వసఖికి లొంగు సరుకడ లేవు
ధర్మంబు సర్థంబుఁ దదితరంబులును
- ౧౦ అరయ నెడఁద దిట వగువారియెడల
దొరయ దానికి లొంగు దొడ్డ వెడంగు.

౯౨ వెలయాండ్రు

- ౧ చెలిమిచే గోరక సిరిచేతఁ గోరు
వెలయాండ్ర ప్రియవాక్కు వెత గలిగించు
- ౨ గుణములు ఫలముకై కొనియాడునట్టి
గుణహీనల నెత్తింగి కోరంగఁ దగదు
- ౩ వెలయాండ్ర దడవుట పెనుచీకటింటఁ
దలిరిచి పీనుఁగుఁ దడవుటఁ బోలు
- ౪ ధనమునే కోరు కాంతల యల్ప సుఖము
నెనరు ధనము గోరు నియతులు గొనరు
- ౫ ఎదమేల్కొగల జ్ఞాను లిల వెలయాండ్ర
కొద సుకంబుల కిచ్చగొన రెన్నఁడేని
- ౬ తమి రేచి కొఱసోము దవిలించు చెలుల
సమలకీర్తులు గొన రాలింగనంబు
- ౭ ఎదవేట యుండి పైకిచ్చించు చెలుల
ముదమునఁ గొగిలింపుదు రల్ప మతులు
- ౮ కపటాత్మల మనంబుఁ గనని యజ్ఞలకుఁ
జవల మోహిని వెల జలజాక్షియండ్రు
- ౯ వారకాంతా మృదు బాహువుల్ లోతు
కారవ మగును ఛారణి వెంబరలకు
- ౧౦ ఈరెదగల వెలయింతులు, పణము,
వారుణి, సిరి త్రోచువారి కిష్టములు.

కలుదామి

- ౧ త్రాగు ధుంచు వారలు శత్రుభయద
యోగంబుతేజంబు నొందఁగాలేరు
- ౨ త్రాగఁ దదు కల్లు త్రాగఁ గోరినను
త్రాగుఁడఘన గణ్యతను గోరరేని
- ౩ తల్లికిఁ గుఱ రోతను గూర్చుచుండు
కల్లు ఘనమైడఁ గలిగించు నేది?
- ౪ కల్లను నింమా కడు దొనఁగున్న
యెల్లరకుఁ సిగ్గుటింతి వెన్నిచ్చు
- ౫ వెలయిచ్చిలుద్రావి వివశత గొనుట
కలుగు చేల పాటు గానమి నగును
- ౬ మృతుఁడు ద్రుతుఁ డించుమించు సమాప
గతు లట్లుసమును కలుద్రావువారు
- ౭ త్రావి మైఱచుచోఁ దనవా రెఱుంగ
వావిరి నశిల పాలగు వాఁడు
- ౮ కలుద్రాముఱవమక కఱర వీడఁదగు
వెలలుచుది యెద వీడని మఱుఁగు
- ౯ సాలపరికితంబు చొప్పు చూపుటలు
జల మధ్యతు దివ్వెఁ జాచి చూపుటలు
- ౧౦ త్రాగనిశలోఁ ద్రాగుఁబోతుఁ గని
త్రాగుటగుకీడు తలఁపలేఁ దొక్కో?

౧౪ జాదవు

- ౧ జయశీలుఁడేని జూజముఁ గిఁక దగదు
జయపణంబును బడిశము చేస వితము
- ౨ ఒకటి గెలిచి నూఱు లోడజూదరులు
నుక మొంద నడచెడు చొప్పును గలదె?
- ౩ అడ్డుసాళ్లు నుతించి యాడెహాని
గడ్డుకలిమి వేటుకడఁ జేరుదొలఁగి
- ౪ బన్నమ్మ లిడి చిన్న పఱు నెత్తమ్మ
కన్న నెద్దడిఁ గూర్పుఁగలొందు లేదు
- ౫ సారెలు పలకయు సభయు విడని
వారలే యుండి లేవడు లైవారు
- ౬ కడగండ్లఁ గండు నుఖంబు గనరు
పడి నెత్త పెద్దమ్మ పాలైవారు
- ౭ పనుపడు గుణము సంపదఁను చెడును
తనకాలమెల్ల జూదమ్మునగడప
- ౮ ధనము నాశముచేసి దబ్బనెఱిపి
నెనరు మానిచి కుడ్పు నొక బణము
- ౯ ధనము తేజము విద్య తగుండి యుడుపు
లను నైదు తనుచేర వాడత్తమ్మ
- ౧౦ చెడు కొద్ది వలపు హెచ్చెజూదమందు
పడు కొద్ది జీవికి వలపు మేయి.

- ౧ మొదలి కారణములౌ మూఁడు ప్రకృతులు
పొదలిన దగ్గినఁ బొడము రోగములు
- ౨ తిన్నది యటుగుట తెలిసి భుజింప
నెన్నఁగా నొడలికి నేల యావధము?
- ౩ అటిగిన పరిమితి నరసి తినునది
చిరకాలము మనడి జీవి చారెయది
- ౪ అటిగిన దెఱిగి వేరాఁకలి గొనఁగ
నటుగని వేఱిగి తానగు భుజింప
- ౫ తగియుండు తిండి మిశముగ భుజింప
నగు రోగదుఃఖంబు లరయంగ లేవు
- ౬ మితి యెఱింగిన సోమ మితిమీఱునట్లు
మితిమీఱ నొవ్వియు మితిమీఱుచుండు
- ౭ కడుపుచిచ్చు కొలఁది గానక మీఱి
కుడువ రోగమ్ములుఁ గొలఁదికి మీఱు
- ౮ గదము నిదానంబు గాంచి తొలంగు
పదురు నెఱిగి చేయవలయుఁ జికిత్స
- ౯ గదగు కొలంది రోగము కొలందియును
అదను నెఱిగి చేయనగుఁ గ్రియ వై
- ౧౦ గదగుఁడు వెఱ్ఱాడిగము మందు నాల్గు
గదిసిన పద్ధతి కడుమేల్ చికిత్స.

ప్రజాపద్ధతి.

కృతీ న త

- ౧ అడకువ నానయు నార్జవ మవని
నడరుఁ గులీనుల కది నహజముగ
- ౨ నడవడి సత్యంబు నానయన్ మూఁటి
నడయ రు త్రమవంశ మెనసినవారు
- ౩ తగు కులీనులకు సంతసము దానంబు
తెగడమి ప్రియవాక్కు తెరువు లీనాల్లు
- ౪ వెలయఁ గులీనులు వేకోట్ల ధనము
గలిగినఁ జెడుపనుల్ గావింపఁబోరు
- ౫ వరవ తగ్గిన ఘనవంశజుల్ క్రుంగి
యురుగుణంబుల సుంతయును మాఱుపడరు.
- ౬ విమలకులాచార విధి విచారకులు
బ్రమయించి కానికార్యము లొనరుపరు
- ౭ ఒప్పుకులము వాని కొకదొసఁగున్న
గొప్పగా నెలమచ్చ కొమరునఁ దోచు
- ౮ కడు కులీనుని కడఁ గలుపున్న వాని
పొడమికలో శంక పొందంగఁదగును
- ౯ మొలకలు తెలుపును వుడమి శీలంబు
పలుకులు తెలుపును వంశ శీలంబు
- ౧౦ వలయునెడ శుభంబు వలయు బిడెంబు
వలయునెడఁ గులంబు వలయు నయంబు.

- ౧ తఱుఁగని గరువంబు తనరినయేని
తఱుఁగగు చెడుపనుల్ తాఁజేయఁ దగదు
- ౨ భ్యాతితో మానంబు నాసించువారు
ప్రీతికై యొప్పని విధు లొనరుపరు
- ౩ అడఁకువ ధనము గలప్పుడు వలయు
నడఁగమి చిఱులేమియందును వలయు
- ౪ కులజులు తమ కులగురుతఁ గోల్పడిన
తలవీడు కురులట్లు తలఁపఁబడుదురు
- ౫ క్రుంగు కార్యమునేయ గురిగింజయంత
క్రుంగుదురు నిజంబు కొండ పోల్వారు
- ౬ తెగడువారల వెంటఁ దిరుగ యశంబు
నెగడదు దివి లేదు నిగుడు నింకెద్ది?
- ౭ చెడువారి వెన్నాడి జీవించుకంటఁ
జెడనంటమేల్ తొలి స్థితియందెయ్యండి
- ౮ కులము మానము గూడఁ గ్రుంగుచో నాతి
నిలుపుకొనుట చావు నీఁగు మందగునె!
- ౯ జడ నీఁగ బ్రదుకని చమరంబు వోలె
విడఁదగుఁ బ్రాణంబు విడక మానయు
- ౧౦ పొచ్చెంబు రాఁ బ్రాణములు వీడు ఘమల
హెచ్చు కీర్తిని లోకు లెత్తి నుతింతు.

గౌరవము

- ౧ హృదయోన్నతియై కీర్తి హేతు వొక్కనికి
నదిమాని జీవిత మనుట హైన్యంబు
- ౨ జనన స్వభావంబు సమ మెల్లరకును
పనులు వెవ్వేతొట ఫలములు వేఱు
- ౩ అల్పులున్నతి నున్న నధికులు కారు
అల్పపదవి నున్న నధికులే ఘనులు
- ౪ తగు సతులంబోలెఁ దము గాచి కొనఁగఁ
దగు వార లై రేని తనరు గౌరవము
- ౫ గౌరవంబు గలారు కడిఁది కార్యముల
తీరులెఱిఁగి చేసి తీర్పంగలారు
- ౬ ఘనుల మన్నింతమక కడఁకతోఁ దలఁపు
మనసున లేదల్ప మతుల కెన్నఁడును
- ౭ గౌరవం బల్పు లొక్కట నొంద మదము
మీఱిన చేతలు మిక్కిలి గలుగు
- ౮ పొంకంబుతో నయముంబొందు గురుత
బింకంబుతోఁ దన్ను వినుతించు లఘుత
- ౯ ఘనత గర్వంబును గననిది యలఁతి
తన మహాంశృతి సుచ్చదశ నొందియుండు
- ౧౦ అవమతి మఱువుచ్చి యలరును గురుత
తెవడి దొసంగులే తెల్పును లఘుత.

గా గుణ సమృద్ధి .

- ౧ నిందుమతిని విధుల్ నెఱవేర్చు నెవఁడు
దండి గుణంబు లాతనికి నైజములు
- ౨ గుణము మేల్మీయె వివేకుల మేల్మీ తక్కు
గణుతిఁ గొనవు రూప గరిమాదికములు
- ౩ ప్రియము హీనత్యోపకృతులు మోమోట
యయిదు మహిమ మోయునట్టి కంబములు
- ౪ ఒరుల హింసింపంగ నొల్లదు తపము
పరుల దొసఁగులెత్తి పలుకదు మహిమ
- ౫ అడఁగి సాధించుఁ గార్యజ్ఞుల నేర్పు
అడరు సాధన మదే యరుల నడంప
- ౬ ఘనత వన్నియ కొరగ ల్లసమాన
జనుల పట్టున నోటు సమ్మతించుటయె
- ౭ ఒప్పమి సేయ నొప్పొనరింపకున్న
గొప్పతనంబేమి గుణము నొందినది ?
- ౮ గొనముల నెఱవు నెక్కొనునేని పేద
తన మపహాస్య పాత్రము గాదు తనకు
- ౯ అల గుణాబ్ధికి మేరయై నిల్చువారు
ప్రళయాబ్ధి పొంగినఁ బల్లట పడరు
- ౧౦ గుణ సమృద్ధి గలారు గుణములఁ గ్రుంగ
ముణుఁగు భూమి బరువు మోవంగ లేక.

- ౧ సులభుడై చూడంగ శోభిల్లు నరుడు
సులభంబు భువిలోన సుశ్లోకుడగుట
- ౨ అనుకంప సత్కులమందు పుట్టుకయు
నను రెండు సత్కీర్తినందు చారులగు
- ౩ ఒడలితో నొంటుట యొప్పుదు తగిన
నడతతో నొంటుట నరులకు నయము
- ౪ నయఫలమందు జనము నడవడిని
జయవెట్టి ఘోషించు జగము సతమ్ము
- ౫ నగవునకేని నిందన తగదండు
పగయేని గుణులతో ఫలమే యొసంగు
- ౬ గుణవంతు లుంటచే గొమరారు జగము
మణిగి మంటఁ గలిసి మాయు లేకున్న
- ౭ గుణహీను లాకుతా కొమరైన తెలివి
నెనసి యుండియు మ్రాని కెనయైనవారు
- ౮ నెనరులే కరు లవినీతి చేసినను
తన గుణములనుండి తప్పుట కీడు
- ౯ కలిసి ముదంబందు కఱద లేదేని
బలియు నిరులు పట్ట పగలె విశ్వమున
- ౧౦ నడవడిలేని యా నరు పెను కలిమి
కడవ కీడునఁ జెడ్డ గల పాలఁబోలు.

౧౦౧ ఫలహీన సంపద.

- ౧ కడుఁగూర్చి ధనము భోగము నొందఁ జేసి
మిడికిన నేమి? తా మృతినొందనేమి?
- ౨ ధనముచే నెల్లఁ గాఁదగునని యీక
పెనులోభి యగునేని వెకలియై పుట్టు
- ౩ గడనయే ముఖ్యంబుగా నెంచి కీర్తిఁ
దడవని జన్మంబు ధరణికి బరువు
- ౪ ఒకనికేనియు నుంత యొదవని లోభి
యకట! నిల్చున దేదియని యెంచునొక్కో?
- ౫ తినక పెట్టకయుండు చేబెకు ధనము
పెనువేల కోట్లున్నఁ జేదయే యతఁడు
- ౬ దాన భోగములు పొందని గుణంబున్నఁ
దానొక రోగమాఁ దన ధనంబునకు
- ౭ పేదల కొండిని పెనులోభి ధనము
సాదు కన్నియ ముదునలి యాటఁబోలు
- ౮ పిసినిగొట్టు కలిమి పెన్నూరి నడుమ
ముసిండి నిండుగఁబండి మొనరుటఁబోలు
- ౯ తను మాడ్చికొని దయా ధర్మముల్లే
నినిచిన కల్కిఁ బొందెడివారు పరులు
- ౧౦ గురు యశోధనికుని కొఱవడు నీవి
విరిసి కురియు మొగుల్ వెలియుటఁ బోలు.

౧౦౨ సిగ్గు కలిమి .

- ౧ చెడు కార్యముల నగు సిగ్గె సిగ్గండ్రు
మడఁతుల కగు సిగ్గు మఱి నై జమండ్రు
- ౨ అందఱ కన్న వస్త్రాదులు సమమ
యందు సిగ్గిలుట మహాత్ముల మేల్పి
- ౩ నెలవగు నొడలు ప్రాణి వితతికెల్ల
నెలవగు బిడియంబు నెఱతనంబునకు
- ౪ వాసయే తొడవగు నయగుణాధ్యులకు
వాసలేని మదంపు నడక రోగంబు
- ౫ పరనిందఁ దన నిందవలె నెంచువాని
పరులు నుతింతు నానకు నెలవనుచు
- ౬ ఘనులు సిగ్గును రక్షగాఁ గొనకుండఁ
దెను జగంబును గొనఁ బ్రయవడఁరెపుడు
- ౭ సిగ్గు విడుతురు జీవముల్ ఘనులు
సిగ్గు వీడఁగలేరు జీవముల్లావ
- ౮ పరులు సిగ్గిలు దానఁ బడఁడేని సిగ్గు
తాటియై త్రోవఁగఁదగ్గ నీచతనొందు
- ౯ నడవడి చెడివ నన్వయమును కాల్చు
బిడియంబు చెడ మేల్మిపెనుపును కాల్చు
- ౧౦ నాశ యెదమ లేని నడవడి బొమ్మ
ప్రాణి మూర్తియై బ్రమయుటఁబోలు.

౧౦౩ కుటుంబభరణము

- ౧ పన్నినపని చేయి వదలనన్ పేర్చి
కన్న మేలిమి వేటు కలదె యొక్కనికి?
- ౨ కడఁకయు నెఱ తెల్వి గలిగి కార్యముల
నెడపడ కొనరింప నెనఁగు సంస్కృతియు
- ౩ అడర సంస్కృతి పూను నతనికి విధియు
నడుము కట్టుకొని మున్నడి వచ్చి నిలుచు
- ౪ తన లంబి పనులను తలరక పూన
నొనఁగూడు ఘనత దాయోజింపకున్న
- ౫ కలుచు లేక కుటుంబకంబు వర్ధిల్లు
వలచువాని జగంబు బలసి వర్ధిల్లు
- ౬ జనియించు కులము ప్రశస్తికి నెక్కు
గొనము లల్పడఁ గొంట గొప్పరక్షకము
- ౭ కలన శూరుని పోలె గడఁగి కొలంబు
వెలయించు నెఱజాణ పెక్కండ నొకఁడు
- ౮ కులమేలు వాని కొకొందు లేదదను
అలనుఁడై మానంబు నాసింపఁ జెడును
- ౯ లంబి తాపములఁ దొలంపఁ గడంగఁ
బంబు కీడుల కొడల్ పాత్ర మానొక్క?
- ౧౦ భుజమిచ్చు మోపరి పుట్టని లంబి
కుజము విపత్తను గొడ్డలి నఱకు.

౧౦౪ నే ద్య ము

- ౧ ఏను వెన్నుదె జగం బెట్లుచుట్టినను
మీఱ కట్టించిన మేల్ వృత్తి కృషియ
- ౨ కృషిలేని వారి భరించెడు కతనఁ
గృషికులే యాధార మీ జగంబునకు
- ౩ మడకచే మనువారె మనువార లితరు
లడఁగి నేవించువా రన్నంబు కొఱకు.
- ౪ మడక నీడఁగలారు మహిఁ గాంతురు తమ
గొడుగు క్రిందనె పెక్కు గొడుగుల నీడ
- ౫ కోర లేదవకిత్తు కోరంగఁ బోరు
పైరిడి భజించు పౌకృతి గలారు
- ౬ కావు చేముడిఁగినఁ గలుగదు తిండి
కావసులకు లేదు తగు నిల్వరంబు
- ౭ తగు దుక్కి యొకటఁ బూర్తిగ నెండి మగ్గు
టగునే నరువు కోర కధికంబు పండు
- ౮ దున్నుట కంటె సత్తువ మేలు నీటి
కన్నఁ గలుపు దీసి కాచుట మేలు
- ౯ ఇలుజేడు పొలము తట్టేగఁడయేని
అలిగి విడుచుఁ బొలం బాలి కైవడినిఁ
- ౧౦ అలమలై దీనుల మని యుండు వారిఁ
దిలకొంది పొలమను తెలి గంటి నవ్వు.

౧౦౫ శే ద తి క ము

- ౧ నెవ్వకై వడి నింపు నీగున దేది ?
నెవ్వలో నెవ్వగ నెవ్వయే చుమ్ము
- ౨ ఈపుట్టు మఱుపుట్టు వెనసెడి సుఖము
త్రోపాడి లేమి యన్ దోష మేతెంచు
- ౩ ప్రియవాక్కులను చుట్టటికపుఁ బ్రేమమ్ము
దయలేక తొలఁచుఁ బేదతిమి యన్ దొసఁగు
- ౪ కులజల యెడనేని కొఱవెట్టి విసుగు
కలఁచు నీచోక్తులఁ గలిగించు లేమి
- ౫ ఎద్దడి యను కష్ట మేతెంచు నంతఁ
దొడ్దవో గుణములు దొసఁగులు చేరు
- ౬ మీఁదు తెలిపి చాల మేలు చెప్పినను
పేదల మాటలు పెదవుల చేటు
- ౭ ఘనత చేరదు లేమి కలఁచిన వాని
గనిన తల్లియు వైరి కరణిని గాంచు
- ౮ నిన్నమృత్యువు పోలె నెగడినలేమి
నన్ను చంపన నేఁడు నడతెంచునొక్కొ?
- ౯ నిదురింపవచ్చును నిప్పులోనైన
నిదురలే దెద్దడి నిండ నెవ్వరికి
- ౧౦ పొంద సంపదలేక పూర్తి విరక్తి
పొందమి గంజి కుప్పునకును చేటు.

- ౧ యాచింపఁదగువారి యాచింపఁదగును
దాచ ధార్మికుతప్ప తమ తప్పగాదు
- ౨ యాచించునది తన కలయక దొరక
యాచనమును సొంపెయగు యాచకునకు
- ౩ దాచుట యెఱుఁగని ధార్మికులకడ
యాచించుటయు నొక యరుదైన సాగసె
- ౪ దాచుట కలనైనఁ దలఁపనివారి
యాచించుటయు నీవియందంబుఁబోలు
- ౫ యాచకుల్ కనఁబడునంతఁ బైకొనుట
దాచకఁజెచ్చెడువారు ధరనుంటఁజేసి .
- ౬ లేదన కిడుమఁ దోలినవారిఁ గాంచఁ
బేదల యిడుమలు వెంటనే తొలఁగు
- ౭ అవమతి నిందసేయని దాతఁ గనిన
సావసి లోలో మది చొక్కి యుప్పొంగు
- ౮ ఇయ్యఁగ వేడువా రెనయని జగము
కొయ్య బొమ్మల యాట కొఱలినట్లుండు
- ౯ అడిగి కైకొనువార లమరర యేని
ఇఁడెడువారికిఁ గీర్తి యేరీతిఁ గలుగు?
- ౧౦ లేదన్నఁ గోపంబు లేకుండఁదగును
లేదన్న నొవ్వి చాలినసాక్షి తనకు

౧౦౭ వేదకాండ పాదము

- ౧ దాచ కలరి యిచ్చు దాతలకడను
యాచింపమియె కోటియంతలు లెస్స
- ౨ కష్టయాష్టను బ్రదుకఁగఁ గోరెనేని
(నష్ట శ్రమించుచు సమయును గాక
- ౩ యాచించి యెద్దడి నాచుద మనుచు
లేచు మూర్ఖతకంటె లేదొక్క పెడఁగు
- ౪ సీదరమయ్య యాచింపని దృఢత
మేదిని మోవంగ మీఱిన గురుత
- ౫ కష్టింప నగు పేదకలిఁ బ్రావుకంటె
నిష్టమైనది వేతె యిలయందు లేదు
- ౬ పసికి నీరైనను పరు వేడుకంటె
రసనకు హైన్య మరయ వేటు లేదు
- ౭ యాచింప లేదను నజ్జులఁ జేరి
యాచింపవలదని యాచించువాఁడ
- ౮ యాచన యను రక్ష యడరని పడవ
దాచుట యనుబండఁ దగిలివఁ బగులు
- ౯ యాచనఁ దలఁప నీరయి మ్రుక్కు మపమ
దాచుటఁ దలవంగఁ దాటి నాశిల్లు
- ౧౦ అడిగి లేదన నును ఆరుగుచునుండఁ
గడఁగి లేదనువాని కవుడెట నున్నో?

౧౦౮ నీ చ త్వ ము

- ౧ పురుషునే యల్పుండు పోలు వాడతని
కురవైన యుపమ వేటొండు గన్నడదు
- ౨ అలుపు లెదను చింత యరయరు గాన
నిల నుత్తములకంటె హెచ్చుగా దృఢులు
- ౩ వలపు వలచినట్లు వర్తించుచుంట
నలుపులు వేల్పుల యందంబువారు
- ౪ అలుపులు శీలుల నరసిర యేని
వలచి నటింతురు వారికి మించి
- ౫ అలుపులు శీలంబు నందరయేని
అలుకొ కోర్కొయె యేదొయ్యెయుండు నెదను
- ౬ వినిన దొరుల కష్ట వినిపించుకతన
నెనయండు తుడుమున కిల నీచజనులు
- ౭ ముక్కడుల్ చాడల మోదువారలకుఁ
దక్క నంగిలిచేయి తడి విదురుపరు
- ౮ వలచిన నొదవును ప్రాజ్ఞవరుండు
నలచిన నొదవుఁ జెన్నటి యించువోలె
- ౯ డీదుపుఁ గుడుపు మేల్మి నొగిఁ గాంచెనేని
యొడిసి తప్పులు వట్ట నోపు ఖలుండు
- ౧౦ దొసగురా నమ్మకొందురు తమ్ము ఖలులు
ఎనకంబుతో మఱెయ్యెది చేయఁగలరు?

3. కామ కాండము

౧౦౯ రూపకాపము

- ౧ నెమలియో? వేల్పుకన్నయో? నేలచెలియో?
బ్రమసె నామది కాంచి పైడి కుండలను
- ౨ చూడ నెదురుచూచు సుందరి చూపు
దాడిగా మోహిని తాకినట్లుండె
- ౩ మృత్యువు మునుచూడ నిపు డెఱియితిని
సత్యంబు సుందరి సమరనేత్ర యది
- ౪ కనువారి జీవముల్ కనుచూపుతోనె
కొనుపోల్కి నున్నవా కొమిరెకుంగనులు
- ౫ మృత్యువో కన్నలో మృగియో యెఱుంగ
సత్యమీమూఁటను చను ముగ్ధదృష్ట్యు
- ౬ చెడుబొమల్ వంకర నేయ కుండినను
పడఁతి కన్నులు నన్ను పడఁకింపకుండు
- ౭ సుదతి గబ్బి చనుల సొంపారు చేల
మదకరి మొగమున మలయు పటమ్మ
- ౮ కలన నెదుర్పఁ బగలు జంకు కడిమి
చెలువ నెన్నుదుటికిఁ జెడి జంకఁగాదె?
- ౯ మృగితై వడి బెదరు దృష్టులు లక్ష్మ
నెగడు నీమెకు వేఱు నెఱి సగ లేల?
- ౧౦ కలు త్రావువారికే గాక కామంబు
వలెఁ గాంచినంత వైవశ్యంబు నీదు.

- ౧ ఇప్పడంతికి రెండు దృష్టలు గలవు
నొప్పించు నొండొండు నొప్పికి మందు
- ౨ నేమాని నప్పు డా నెలత చూచుటలు
కామంబు సాఁబాలుకాదు మిక్కుటము
- ౩ చెలి కనఁ గని సిగ్గుచేఁ దలవంచె
వలపు పైరున కది వైచిన నీరు
- ౪ నేఁ జూచునపుడు తా నేలను చూచు
నేఁజూడకున్న నవ్వెలయించుఁ జూచి
- ౫ సూటిగాఁ జూడక సురిగించినట్లు .
పాటిగా నొకకంటఁ బరికించి నవ్వు
- ౬ అరయిక లేని యట్లాడినఁ ప్రేమ
పొరయు నర్థము నందు పొందనా నిజము
- ౭ కటువుపల్కులు పగకరణఁజూచుటలు
పటుతర ప్రేమంబు పగిదిఁ జూపుటలు
- ౮ తపియించి నేఁజూడఁ దలరక నవ్వుఁ
జపలాక్షి యది మది జాడఁ దెల్పుటలు
- ౯ ఎఱుఁగని పోల్కి నుపేక్షించి చూచు
టరయఁ బ్రేమము గలయచటనే గలుగు
- ౧౦ కనులతోఁ గన్నులు కలియునయేని
కన నోటిమాటలఁ గలదె ఫలమ్ము?

౧౧౧ కూడిక కొనియాట.

- ౧ కని విని తిని తాకి గండమ్ము గనుట
కననైదు విషయ సుఖము లిటఁగలవు
- ౨ ఏ నొవ్వికైన మందెన్న వేఱగును
ఈ నొవ్వి కీమెయే యితరంబు లేదు
- ౩ తన ప్రియురాలి మెత్తని మూఁపు మీఁదఁ
గునుకుటకంటె వైకుంఠంబు ప్రియమే?
- ౪ దవ్వైనఁ గాలుచు దాయఁ జల్లనగు
నివ్వచితాగ్ని నెయ్యెడఁ బొందె నీమె?
- ౫ తలిరుబోడి భుజాలు తమి మీఱువేళ
వలచిన యవి వచ్చి వలచుటఁ బోలు
- ౬ తాఁక జీవము లెప్పుఁ దలిరుచుచుంటఁ
దాఁకఁదగిన యమృతంబయ్యాఁ గేలు
- ౭ తన పోష్య వితతికిఁ దగఁ బంచి కుడిచి
కను ముదంబును పోలుఁ గనకాంగి పొందు
- ౮ గాలికే నెడమీని కడు చిక్కనైన
మేలి చేరిక యింపు మేకొల్పు మాకు
- ౯ అలుగుట తేఱుట యవలఁ గూడుటలు
గలుగుఁ గాముకుల చొక్కపు సుకృతముగ
- ౧౦ తెలియఁ దెలియఁ గ్రొత్త తెలిసిన యట్లు
కలియఁ గలియఁ గ్రొత్తగా నగు నింపు.

౧౧౨ మేలిమి మెచ్చి పలుకుట

- ౧ మృదులపు పొగడ విరీ! నీవు మఱియు
మృదుతర దేహ మామెలఁత నీకన్న
- ౨ హృదయమా! యీతరభేక్షణ కనులఁ
బదుగురు కాంచు పుష్పములతోఁబోల్తై?
- ౩ కీసలంబు రంగు మాక్తికములు పండ్లు
పసమెయి గందంబు బల్లెముల్ కనులు
- ౪ కలువ లీక్కించుచోఁ గనకాంగి కనుల
పొలుపెంచి సిగ్గుచే బుడమిని కాంచు
- ౫ తొడిమతోడఁ బొగడ తుఱుమునఁ జెరివె
నదుమున కింకఁ బణవ వాద్య ములియు
- ౬ కలికి మోమును నెలఁ గాంచి భేదంబు
తెలియ కట్లే నిల్పె దివిరి తారకలు
- ౭ అడరుట యఱుట యున్నట్టి చందురున
కడరు మచ్చగలదె యతివ మోమునను?
- ౮ నెల! నీకు శ్రేయోస్తు! నెలఁత మోము వలె
వెలుగులు వెలయింపఁ బ్రేమింతు నిన్ను
- ౯ నెల! యీ సరోజాక్షి నెమ్మోముఁ బోలఁ
దలఁచిన మాను మందఱ దృష్టి బడుట
- ౧౦ పొగడ పూవులు తెలి పులుగు టీకలును
మగువ పాదములకు మహిఁ బల్లెరులగు.

౧౧౩ మోహాతిశయ ప్రకటనము

- ౧ పెరతేన పాలు గల్పిన యట్టులుండు
వర మృదు భాషిణి వాతేజ తేన
- ౨ ఒడలితోఁ బ్రాణంబు లొడఁ గూడినటులు
పడఁతితోడి చెలిమి పడసియుండుటలు
- ౩ ఓకంటిపాప! నీవొదుగుము నుంత
నాకల్కి నిల్వ స్థానము వేటు లేదు
- ౪ పడఁతితోఁ గూడిక బ్రదుకుగాఁ దోఁచు
నెడఁబాటు చావు రహిం గను వట్టు
- ౫ మఱచుచే యెఱుంగ నీమడఁతి గొవముల
మఱచిన యప్పుడే మరలఁ దలంతు
- ౬ కనులలో మెదలుచుఁ గాంతుండు కలఁడు
కనులార్ప నొవ్వండు కడు చతురుండు
- ౭ కనులలో నుంటచేఁ గాంతుండు మఱుగు
గొనునని కాటుకఁ గొవకుండు నేను
- ౮ ప్రియుఁ డెద నున్నాఁడు పెట్టయాపంతు
భయమున నే వేడి వస్త్రపుర దింను
- ౯ కానరాఁడని యేను కను మూయఁ బొంతు
గాన నిర్దయుఁడని కడు నాడు కనిము
- ౧౦ ఎద నెల్లపుడు వసియించు నాప్రియుని
పదరెఁ గతినుడని వగ నూరి కనిము.

౧౧౪ సి గ్గు పీ డు ట

- ౧ తాళాశ్వ మెక్కుట దక్క వేటొందు
కొలదు తెరువెందుఁ గామాతురులకు
- ౨ ఎడతాళ కుసు తొడ ల్లిచ్చించె సిగ్గు
విడిచి తాళాశ్వంబు వెన నెక్కనేడు
- ౩ కలిగియుంటి బిడెంబు ఘన పౌరుషంబు
తలచితి నేడెక్కఁ దాటి గుఱ్ఱంబు
- ౪ కడు సిగ్గుతోడి మగంటిమన్ తెప్ప
నెడగొని యేగెఁ గామేచ్చ యన్ తటిని
- ౫ తాటి గుఱ్ఱము నిసిఁ దలరు తాపంబు
నీటులాఁడి యొసంగె నేటికి నాకు
- ౬ కూరుకొల్లవు చెలికొఱకు నాకనులు
ఈరేయి తాళాశ్వ మెక్కుట నిజము
- ౭ మోహ జలధిలోన మునిగియుఁ దాళ
వాహ మెక్కని చెలువల పుట్టు లెన్న
- ౮ మట్టు గుఱ్ఱఱుఁగక మర్యాద మీటి
రట్టు కెక్కిన దింటరంపుఁ బెన్వలవు
- ౯ ఎవరు నన్నెఱుఁగర యనుచు నావలపు
తవిలి నా యెడనే నదా యేఁచి నుడియు
- ౧౦ కడు వెతల్ మావలెఁ గాంచనివారు
నడువీధి మము గాంచి నవ్వుచున్నారు.

౧౧గో ఆడికో రెతిఁగి పలుకుట

- ౧ నిలిచిన వసువులు నిడు మాటుతోడఁ
బలుపు రెఱుంగ రద్ది భాగ్యవశమున
- ౨ ఆరామ మేలిమి నరయక జనము
లారు మాటుగ నన్నె యాడిపోసికొను
- ౩ ఆడికో ల్నయమయ్యె నబ్బని చెలియఁ
గూడిన లలి నింపు గూర్చినామదికి
- ౪ అగడుచే నగడొంది యడరె నావలపు
అగుఁగాక! కాకున్న నడఁగును స్రుక్తి
- ౫ కై పెక్కుకొలఁదిని కల్పించు కరణి
తీవగు వలపును తెల్లమా కొలఁది
- ౬ నాతిఁ గాంచిన దొకనాఁడె యాడికయొ
కేతువు చంద్రు మింగిన చందమయ్యె
- ౭ ఎడపక యాడికో రెరువుగాఁ దల్లి
నుడువులు నీరుగా నొవ్వి వర్షిలై
- ౮ అగడుచేఁ గామార్తి నార్క బూనుటలు
తగ నేతిచే నిప్పు తగ్గ నార్పుటలు
- ౯ వెఱవకు మని పల్కి పెక్కఁడు నవ్వు
దొఱఁగ సిగ్గిలనేల దొరయ నాడిక!
- ౧౦ వలచిన యాడిక వఱలె నీయారఁ
వలపుకాఁడును వేడ వచ్చు నియ్యదిక.

౧౧౬ వి యోగ తా ప ము

- ౧ అరుగమి కలదేని యనుము నాతోడ
త్వర రాక బ్రదికిన తరుణికి ననుము
- ౨ కలదు ప్రేమము ప్రియు కను చూపులందు
కలదు కూటమి నెడ గలుగునక భయము
- ౩ ఎడఁబాయమని మాట యిచ్చిన వారె
ఎడఁబాయ నమ్మకమే యరుదయ్యె
- ౪ అడలకుమని నమ్మ నాడిన వారె
ఎడఁబాయ నమ్మినయెడ దోసమున్నె ?
- ౫ కాపాడుదేని నా కాంతుని పోక
నాఁపుము వీడిన నరిది కూడుటలు
- ౬ కని వీడు పలుకాడు కతినుఁడొనేని
ననువు గలాఁడని నమ్మంగఁదగదు
- ౭ అంజక యెడఁబాయు టతనికి మున్నె
ముంజేరి గాజులు మొనసి తెల్పవొకొ ?
- ౮ ఇంపుగాదది మిత్రు లెసఁగని యూరు
ఇంపుగా దినుమంత హితు నెడఁబాటు
- ౯ కాల్పుట గాదు తాఁకఁగఁ గాల్పు నగ్ని
కాల్పునే దవ్వైనఁ గామంబు కరణి
- ౧౦ ఎడయిక కొడఁబడి యెడఁదాప మడఁచి
కడపుచున్నారు పెక్కండు జీవితము.

౧౧౭ వంతుడే గృహించుట

౧ అడఁచు కొలఁది వియోగార్తి నాయుడఁడ
నడరె జెలమ చల్లనగు తేటవోలె

౨ చలపట్టి వెత దాఁప శక్యంబుకాదు
తలఁపుఁ దెలుప సిగ్గు తలయై త్రసెదు

౩ వలపును సిగ్గునోర్వని మేవఁ బ్రాణ
ములు దండెగా నమముగఁ దూలె నిర్మ

౪ కలది యొక్కటె వల కడలి యద్దామి
దలకడచి తరింపఁ దరి యొందుఁ గాత

౫ వగమేర చెలిమిత్రోపన చూపువారు
వగమేర మఱి యెంత వడి చూపువారో !

౬ కడలియంతగు నింపు కలయికయందు
ఎడఁబాటునం దంత కెక్కుడో వెలలు

౭ తమి నముద్రమునీఁది దరిగానకొంటి
శ్రమియించి రేయి నిద్రయై లేక యొంటి

౮ అన్ని ప్రాణుల నిద్ర కంటెన రేయి
కెన్నఁగా లేరు తోడేదక్క నిపుడు

౯ కడు దీర్ఘములగు నీకాలంపు లేని
కడుఁ గ్రూరములు ప్రియ ప్రార్థనలతో

౧౦ చెలువు నడకు నెద చెలువున గమలు
వెలునే నీదునే వెల్లువ నిలులు !

౧౧౮ క స్తు ల ప రి తా ప ము

- ౧ ఇవి చూపియేకదా యీ నొవ్వి గలిగె
నవలఁ జూపుమని యిట్లడలంగనేల ?
- ౨ ముందరయక చూచి మురిసిన కనులు
వందురు టిప్పటి వహి దేనిఁ దలఁచి ?
- ౩ తవుడు మంచప్పుడు తమిఁగాంచి యిపుడు
నవయు చుండెడి చెయి నగుబాటుకాదె ?
- ౪ ఇట్టి తీఱని వెత నెసఁగించి యిపుడు
పట్టుగా నీర్వట్టఁ బలవించుఁ గనులు
- ౫ కడలికంటెను పెను కామ తాపంబు
నడరించి నిదురింప కడలెడిఁ గనులు
- ౬ కామ వ్యథను నాకుఁ గలిగించు కనులు
తాము నిట్లగుట యెంతయు నింపుకాదె ?
- ౭ వలచి వలచి కాంచి వలగొల్పు కనులు
తలఁచి తలఁచి వంతఁ దపియించుఁగాక !
- ౮ పలుకుల మాత్రన వలచిన యతఁడు
కలఁడు కాన కతనిఁ గను లడలెడిని
- ౯ చేరిన యిపుడును చేరని యిపుడు
గూరుకు నొంధక కుండెడిఁ గనులు
- ౧౦ తుడుముఁ బోల్కన్నులు దొరయు నావంటి
యెడఁదలోని మఱుఁగు నెఱుఁగుట సుభువు.

౧౧౯ చా లి ప రి క పి ం చు ట

- ౧ ఎడఁబాటు నొడఁబడ్డ యే నిప్పు డెవరి
కడ మొఱలిడును నా కడగండ్లఁ బాలి
- ౨ దయితుఁ డొనంగెనన్ తగవుచే వెలుక
పయిపయి నామేనఁ బర్చివ దివుడు
- ౩ వెతయు వెల్కయు నిచ్చి విసిమయంబుగను
హితుఁడు సౌందర్యంబు హీయును గొనియె
- ౪ అతనినే వినుతింతు నతనినే తలఁతు
వెతలంది పాలిన వితము మోసమ్ము
- ౫ చెలువుఁడు ననువీడి చెలఁగు లచ్చటను
వెలుక నా మేనొందు విధము లిచ్చటను
- ౬ వలపుకాఁ డెడఁబాయఁ బాలుడు బాయ
జెలఁగు దీపము తగ్గఁ జీకటి కరణి
- ౭ అలమి చేరిక నుంటి నవలి కేగితిని
అలమిన దక్కటా యంతలో వెలుక !
- ౮ ఈమె పాలినదని యెగ్గించువారు
తా మోసగించుట తలఁపంగఁజూరు
- ౯ నయమాడి నతఁడు నన్నతియయ్యెనేని
మెయి యెల్ల వెలుక క్రచ్చిన నేమి రాక !
- ౧౦ నీతి లేదని ప్రియు నిందింపరేని
ప్రీతియే పాలె నన్ పోందుటయును

౧౨౦ ఏ కాంఠ వేదన .

- ౧ వలచియు వలపింపఁబడు వారె గింజ
యలరని వలపు పండనుభవించెదరు
- ౨ ప్రియురాండ్రకుఁ బ్రియులు ప్రియము చేయుటలు
మొయిలు కురిసినట్లు మొగిఁ గర్ష కులకు
- ౩ వలచియు వలపింపఁబడు చెలువలకుఁ
గలదు నుభము నొందఁగలమను దిటపు
- ౪ వలపింపఁబడువారు వలవకయున్న
వలచిన సతులు శుభములందు టరిది
- ౫ వలవకుండిన వారి వలచినఁ దమకు
వలచి యవ్వారేమి ప్రమదంబు నింత్రు ?
- ౬ వలపొకవంక నొప్పఁగ లేదు సొంపు
చెలఁగి కావడి బద్ద చెలువున్న నింపు
- ౭ నా వంకనే పోరు నడపు నీమరుఁడు
నావెత నుంత కానండు గాఁబోలు
- ౮ ప్రియుల యింపగు వాక్కు వినకుండ బ్రదుకు
దయితలకంటె నిద్దర ధీర లెవరు ?
- ౯ వలపింపఁ బడువారు వలవ కుండినను
పలుకొక్కటైన నొప్పఁగ విను టించు
- ౧౦ వలవని పారితో వగఁ జెప్పుకంటె
నలజడి యిటువడు టదిమేలు మనమ !

- ౧ తలఁచిన యంత సంతస మిచ్చు కతన
వలపు మద్యముకంటె వర మోదకరము
- ౨ వలపుకానిఁ దలంప వచ్చు ముప్పేది ?
ఎలరుపె గను వల పెయ్యెడనేని
- ౩ అడరినట్లే లేచి యడఁగెను తుమ్ము
ఎడ నెంచి నట్లెంచి యెంచఁడో ప్రియుఁడు ?
- ౪ ఉన్నాఁడతండు నా యుల్లంబునందె
ఉన్నానొ లేనొ యా యుల్లమం దేను
- ౫ ఏనామొదం దూఱనీక కాపుంచి
తా నా మొదంజేరు తమికి సిగ్గిలఁడో ?
- ౬ కలిసి యుండిననాళ్లు కడుఁ దలపోసి
యిల మంటి లేకున్న నేమాదు నొక్కొ ?
- ౭ మఱ పెఱుంగక తలంపఁగ మదిఁ గాల్పు
మఱచిన నింక నేమాడ్కి నగుదునొ ?
- ౮ చెలువుఁ డెంతగఁ దలంచినఁ గినియండు
వలపుకాని చనవు వలనట్టిదె కద !
- ౯ ఎడయమన్న యతని మొద బిగిఁ దలఁచి
కడు తీపి ప్రాణముల్ కంగారు పడెడి
- ౧౦ ఎద వీడ కరుగు ప్రాణేశుఁ గన్నారఁ
గొద లేక కాంచంగఁ గూర్కవో మనమ !

- ౧ వలపుకానిని దూతినలెఁ గొని తెచ్చు
కలకేమి నేవిందు గావించు నిపుడు ?
- ౨ హితమతి నాకను లింత నిద్రిలిన
వెతలెల్లఁ బ్రియునకు వినిపింపనగును
- ౩ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియుని
కలలోన ననువులు గాంచుచు నిలిచె
- ౪ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియుని
కలిపిన కలయెడఁ గడుప్రేమ గలిగె
- ౫ కన్నపు డింపు బాగ్రత్తలో సుఖము
కన్నపుడే యింపు కలలోని సుఖము
- ౬ మెలఁకువ యొందు భూమిని లేదయేని
కలలోనఁ బాయందు కాంతుండు నన్ను
- ౭ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని యతఁడు
కలలోన నేతెంచి కారించుటేల ?
- ౮ కనుమూయునంత నా కాఁగిలి గొనును
కనువిచ్చునంత గ్రక్కన నెద నడఁగు
- ౯ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియులఁ
గలలోనఁ గవలేని కలుకు లేమతురు
- ౧౦ మెలఁకువలో వీడి మెలఁగె నన్వారు
కలలోనఁ గాంచరు గాఁబోలు వారు.

౧౨౩ ప్రాద్దుఁగని పాగులుట

- ౧ విరి సంజయా? కావు విరహుల యుమలు
కరమాను వీరఖడ్గంబపు ప్రాద్దు!
- ౨ మరులొందు మాప? మా మాడ్కిని నీవు
విరహిణివో నీదు ప్రియుఁడుఁ గట్టిఁడియో?
- ౩ వడఁకుచు వచ్చు నెప్పటి మాపు నేఁడొ
లడర దుఃఖము ప్రళయంబు నా వచ్చె
- ౪ చెలువుఁడు లేమి నీ చెడు మాపు వచ్చె
గొలకలనికి వచ్చు క్రూరుని రీతి
- ౫ ఏమి మేల్చేసితి నేను తేపునకు?
ఏమి కీడెంచితి నేను మాపునకు?
- ౬ మునిమాపు చెడుగు నల్పులు ప్రియుఁడు
ననువీడి చనెడి మున్నడి నే నెఱుంగ
- ౭ తేవట మొగ్గయై తేకెత్తి పగలు
మాపట వికసించు మరులను పూవు
- ౮ గోపాల వేణువు కొఱవి మాపునకుఁ
గోపారు దూతయై కొలకై దువఱ్ఱె
- ౯ మది మరుల్కొను మాపు మలయ మెఱుంగ
పొదలెడి పెనుచింతఁ బొందుచున్నాను
- ౧౦ చెడని జీవము లగ్ధచింతకుఁ దలఁచి
చెడుచుండెఁ గలత హెచ్చిలు మా పో.

౧౨౪ ఆ వ య వ కార్మ్య ము

- ౧ ఎడచేసి చాలదవ్వేగిన ప్రియుని
తడవి యడలి కనుల్ తమ్ముల కోడె
- ౨ చెలువు నిర్దయఁ దెల్పు చెలువున నుండె
జలము రాల్చుచుఁ బాలి న్నగిన కనులు
- ౩ చేరిన నాళ్లుబ్బు చేతు లీయెడను
చేరమిఁ గడుఁ దెల్పు చెలువున నుండె
- ౪ జోడు వీడఁగఁ దన సొగసెల్ల వీడి
వాడి గాజాలు జాట వ్రాలె భుజములు
- ౫ వలయముల్ జాట సొబగు వీడి కేలు
చెలువు క్రొర్యము విప్పి చెప్పుచున్నయవి
- ౬ వలయముల్ జాటఁ గేల్వాడఁగాఁ బ్రియుని
ఖలుఁడని జను లాడఁ గడు నొత్తు లోన
- ౭ వాడిన చేతుల పగిదిఁ గట్టిఁడికి
నాడి మేల్లూర్ప కక్యమె నీకు మనన!
- ౮ ఆలింగనమునఁ గాసంత కేల్పడలఁ
బాలిపోయెను గదా పడఁతికి నొసలు
- ౯ గాలి దూతెడియంత కౌఁగిలి వదలఁ
బాలె నీరొలికిన పైదలి కనులు
- ౧౦ తన పొరుగు నొసలిఁ దాఁకిన వెలుకఁ
గనుల వెలుక కాంచి కడు దుఃఖమందె.

౧౨గీ త న లోఁ దా నా దు కా ను ట

- ౧ తీరని యీనొవ్విఁ దీర్పు మందొకటి
యారసి చెపు మెట్టిదై నను మనస!
- ౨ నీయెడఁ జెలికాఁడు నిర్దయ చూప
నీయేడు పజ్జితయే చుమ్ము మనస!
- ౩ ఇట నుండి తపియింప నేమి ఫలమ్ము?
వటగ మానసమందు వగవు గూరువడు
- ౪ కనుల నీతోఁ గాంతు కడకుఁ గొంపొమ్ము
మనస! చూపుమని నకమాడ్చి తిన్నుండు
- ౫ వలచిన వలవని వానిని మనస!
తలచి యప్రియుడని తగున చే విడఁగ!
- ౬ కలిసి వీడిన కాంతుఁ గని చేరఁబోవు
పొలయల్కు గొనియుందు ములుచ మాఁచును!
- ౭ వలపేని సిగ్గేని వదలు మీరెండు
చెలఁగ సైఁవఁగ లేను చిన్నారి మనస!
- ౮ ఎడఁబాసి మఱి తేర్ప నంచని యతని
బడిఁబోదు వేమందు భ్రాంత మాఁచును!
- ౯ చెలువుఁడు నీలోనఁ జెలఁగుచు నుండి
నలయుచుఁ బాతె దెయ్యతని దిగ్గఱకు!
- ౧౦ కదిసి వీడినతఁడు కలఁడు దెయ్యముఁ
గుదిసితి మింకను కుదియుచుండుద మి.

౧౨౬ నిలుకడ చెడుట

- ౧ చెలి! లజ్జ గడగల శీలమ౯ తలుపు
వలపు గొడ్డలి నేడు పగులంగఁ గొట్టె
- ౨ కనికర మది లేదు కామంబునకును
పనిగొను నెదనుండి పడు నడురేయి
- ౩ వలపు నే దాచంగ వలతుఁ దాఁదుమ్మ
వలె నన్ను మించియే బయలుబ్బుచుండు
- ౪ తలఁచుచుంటిని నేను తగు ధీర ననుచు
వలపు మఱుఁగు దాఁటి బహిరంగపడెడి
- ౫ వలపు కాండ్రేగ వెంబడిఁ బోని తగవు
చెలువ లెఱుఁగఁ దగు చెలువంబు కాదు
- ౬ వదలిన వారి వెంబడిఁ బోవఁ గోరి
ఘెదయొందు తాప మదెంత లెస్సయ్యె?
- ౭ వలపుకాఁ డిటువచ్చి వలపు తలఁపులు
కలయఁ గూర్చిన సిగ్గు గన నైతి గాదు
- ౮ స్త్రీయోర్పు నిలుకడఁ జెఱుచు కైదువులు
మాయి చెల్వుని కల్ల మాటలు గావో?
- ౯ అలుగఁ దలఁచి దూర మరిగియు మనసు
కలియ నువ్విష్టారఁ గాఁగిలిందితని
- ౧౦ సెకఁ గ్రొవ్వువలె మృదుచి త్తంబు కరఁగ
సకుఁడు కూడఁగ నల్లి జరగ శక్యంబె?

౧౨౭ ప్రో పి తు ల కో ర క లు .

- ౧ వెడలిన నాల్లెంచి ప్రేళ్లజిగినవి
కడుఁజూచి కన్నులు కాంతి వీడినవి
- ౨ చెలువు నేఁ డెదలోనఁ జింతింపకున్న
వలయంబు లూడ సావను వీడుఁ గేలు
- ౩ గెలువంపుటాన నేగిన మనోహరుఁడు
మలఁగు నన్నాసమై మనియున్నదాన
- ౪ ఎడయైన వలపుకాఁ డెక్కుడు వలపు
వడి వచ్చునని చెట్టుపై కెక్కి మనసు
- ౫ కనులారఁ గాంతుని కాంచెదఁగాక!
కన నన్న కేలి వెల్క్కుయఁ దొలంగెడిని
- ౬ ఒకనాఁడు ప్రియుడిట కొగి వచ్చుఁగాక!
వికటించు తాపంబు వీఁగ సుఖింతు
- ౭ కనువోలు కాంతుండు కదియ నల్లుదునో?
పెనఁగుదునో? కేలిఁ బేర్చి చొక్కుదునో?
- ౮ జయమొందుఁగాక మాజన నాథు వెంట
ప్రియురాలితో మాపు విందారగింతు
- ౯ పరదేశ మేగిన పతి వచ్చు గడువు
తెటవ కొక్కటి పెక్కు దినములై తోఁచు
- ౧౦ మలఁగియు డాసి యుగ్మలిఁ గాఁగిలించి
ఫలమేమి యెద వ్రీలి పడిచచ్చు పిదప.

౧౨౫ భావప్రకటనము.

- ౧ కడు దాఁష నొప్పక కాటుక కనులు
వడిఁ జెప్పఁబూను భావం బొందు కలదు
- ౨ కను నిందు సొబగు చొకాటంపుఁ గేలు
చను నింతి కలరు నైజపు గోల తనము
- ౩ పూసలో దారంబు పొడగను నట్లు
లీనతి యందమం దిమూడు నొక్కండు
- ౪ విరి మొగ్గతోఁ దావి విరిసెడునట్లు
చిఱునవ్వు మొగ్గతోఁ జెలఁగు నొక్కండు
- ౫ బిగువు గాజులు గల వెలఁది తఱ్ఱులను
మిగులు దాపము నార్చు మేటి మందొప్పు
- ౬ సంతసంబున ముంచు సంగమ మకట!
కాంతఁ డెడయు నను కలఁతఁ గల్గించు
- ౭ చల్లని మది గల సకు నెడఁబాటు
తెల్లంబుగా మున్నె తెలిసె గాజులివి
- ౮ ఎడఁబాసినది నిన్న నే సకుం డొడలి
కెడ తాఁకి వెలుకయై యేడు నాల్గయ్యె
- ౯ కని కంకణంబులఁ గని వాడు కేలుఁ
గని యడుగులు చెలి కనఁజేసె నెడఁద
- ౧౦ కన్నుల మరుకాఁక కనిపించి వేడు
టన్నతనంబులో నన్నతనంబు.

- ౧ తలఁచ నానంద ముత్సాహంబు కాంచ
వలపున కలరు నొప్పదు మద్యమునకు
- ౨ మట్టిచెట్టంతగా మలయుచో వలపు
కొట్టిగిం జంతేని కొఱలరా దెడపు
- ౩ మనసీక వలవని మాడ్కి నుండినను
కనులు నా వలకానిఁ గనకుండలేవు
- ౪ చెలువుఁడు చేరరాఁ జెలి! యల్లనుంటి
గలయఁ బర్విడెమది కడఁకను మఱచి
- ౫ కనలేవు వ్రాయుచోఁ గలమును కనులు
కనలేవు కాంచుచోఁ గాంతం దోషములు
- ౬ కనుచో నతని తప్పు కానంగలేను
కననిచో నెగ్గు తక్కఁగఁ గానలేను
- ౭ మునుచు తెఱిగి యేట మునుగు నావతఁ
గొనలేని కినుకను గొని ఫలమేది!
- ౮ నగుబాటు కలిగించినను మత్తు లాస
దగులు కల్లును పోలు దయిత! నీతోమ్ము
- ౯ వలపు మార్దవము పుష్పముకంటె చాది
లలిత పక్వమ్ముఁ గొలఁదిమంది కాంత
- ౧౦ కనులతోఁ గినిసి నాకంటె నాత్రమునఁ
బెనఁకువయందు నాప్రియ ముందుపడియె

౧౩౦ మ న ను వైఁ గ న ను ట

- ౧ హృదయమా! అతని కోరిక మేర కతని
యెదయుండ లోఁబడకేల యిట్లుందు ?
- ౨ హృదయమా! కటికి యంచెటిఁగియుఁ గినుక
గదురఁ డంచతని దగ్గఱ కేగదేల ?
- ౩ చెడిన వారలకు నెచ్చెలులు లేరనియొ
వెడలెద విచ్చమైఁ బ్రియువెంట మనస !
- ౪ మనమా! అలుకఁబూన్చి మఱి కూర్చఁబోవుఁ
నిను గొని యోచింతునే యిట్టి వింక !
- ౫ కూడమి కడలును కూడిన యపుడు
వీడు సంచడలు; నొవ్వియె మదికెపుడు
- ౬ తినునది పోలె బాధింపనే యుండె
మనసు నే నొంటిమై మననంబు నేయ
- ౭ అతని మఱవలేని యల్పగుణంపు
మఱిగూడి సిగ్గును మఱచితి నిపుడు
- ౮ తేగడ నెల్లిదమని దిటవరి గుణమె
పగటుచు నున్నది బ్రదుకాన మనసు
- ౯ కీడు వచ్చిన తఱిఁ గేలిచ్చు మనసె
తోడు రాకుండఁగాఁ దోడెవ్వ రింక ?
- ౧౦ తఱిరాఁగఁ దనయెద తనకుఁ గానపుడు
పొరుగు లేదనుట నవ్వులచేటు కాదె ?

- ౧ వలపుకాఁడొందు తావం బింత కంద
ములుకఁబూనుము కాఁగి లాననీయకుము
- ౨ పొలయల్క మిరియు నుప్పును పోలఁదగును
వలదైన ననదైనఁ బరితృప్తి నిడదు
- ౩ మచ్చిక నలుగు చామలను వీడుటలు
నొచ్చినవారిఁ బై నొప్పించు టగును
- ౪ చేడల కినుకార్చి చేరక విడుట
వాడిన తీఁగఁ ద్రుంపఁగఁ బూను టగును
- ౫ అలరు నద్దులుల కే నందగించునది
పొలఁతులు వహియించు పొలయల్క గాడె?
- ౬ పెను కిన్న పొలయల్క విరియని వలపు
పెను మగ్గు పండును పించెను పోలు
- ౭ కలయిక దవ్వొ దగ్గఱనొ యింక నని
యలుకలోఁ గల దుబలాట మొక్కందు
- ౮ కలఁగె ననుచు నొవ్వి గని నన్ను కాడు
కలియనిచో మేలు గలదె నొచ్చుకొని?
- ౯ ఇంపగు నీడలో నెసలారు నీరు
ఇంపగు వలపున్న యెడనె యల్కయును
- ౧౦ అలుగువారిని వీడి యరుగు వారలను
కలియఁగోరఁగఁ దమి కతమగుఁ గాడె?

౧౩౨ పా ల య ల క వా ఁ డి మి

- ౧ చపల నేత్రలు నీవిశాల వక్షఃమును
త్రప లేక కనుట యోర్వగఁజాల నేను
- ౨ కినుక నేఁ గొనఁ బలికింపఁగాఁ జెలువుఁ
డనువునఁ దుమ్మఁ జిరాయు వౌనంటి
- ౩ విరిదండ నిడికొన వేరోర్తు కాంచి
మురియఁ దాల్చితి రని మొనసి కోపించె
- ౪ ఇయ్యెడఁ బ్రేమ నా కెక్కుడనంగ
నెయ్యెడకంటె నంచెడసి కోపించె
- ౫ ఈమెయి నడఁబాయనే పాయ మనిన
నామెయినో యని యశ్శువు ల్నించె
- ౬ తలఁచితి నన్న నంతకు మఱవనుచు
నలిగి కౌఁగిలి యీక యవలికేగినది
- ౭ తుమ్మఁగా దీవించి తొర నేరిఁ దలఁచి
తుమ్మితి రని యేడ్చు దొయ్యలి యలిగి
- ౮ తుమ్మఁ జింతిలునని తుమ్ము నాడితిని
తమ్మెంచువారిని దాఁచి రంచేడ్చు
- ౯ ఓదార్ప, వలచిన యువిదల నిల్లె
యోదార్తువేయని యుడికి చింతిల్లె
- ౧౦ తవిలి దగ్గఱనుండి తలఁచి కన్పున్న
నెవతెఁ దలఁచి కాంతు రిట్లని కినిసె.

- ౧ తనయెడ దోసంబు తనగకుండినను
పెను ప్రేమ గొన మేటి వెరవగు నలుక
- ౨ అలుకచే వెత యల్పమైనను మేటి
వలపు వాడి మిగుల వర్ధిల్లు గాదె?
- ౩ జలము నేలయుఁ బోలి చనువారు పొందు
పొలయల్కవోలె న్వయ్యానుఖి మున్నె?
- ౪ అలము సుకము వెంచు నలుకయం దెడఁదఁ
గలఁచి పగిల్చెడు కైదువుతోఁచు
- ౫ యువతులు తప్పు లేకున్నను కినిసి
కవుఁగి లీకున్నను కలదం దొకండు
- ౬ తినుకంటెఁ దినినది తేయుట యింపు
కన లింపు వలపునఁ గలయికకంటె
- ౭ పొలయల్కయం దోటు పొందినవారె
గెలుతు రయ్యది మరుకేళిలోఁ దెలియు
- ౮ నొసలు చెమర్చ మానుగఁ గూడు వళి
పొసఁగునొక్కొ? మరలఁ బొలయల్కనొండ
- ౯ పైదలి యలుక యెప్పటి పొందుఁగ్గాక!
ఓదార్చ విడురేయి యొప్పును గాక!
- ౧౦ పొలయల్కయే వలపున కిచ్చు నింపు
మలిపొందు నది కూర్చ మఱియు సొంపహహ!

ల ఘ్ను వి వ రణ ము .

—అక్షరము—

పుట. పద్యము.

- 1 ౯ అష్ట గుణములు:— స్వతంత్రత, విశుద్ధతనము, నిరాశయత్వము, సర్వజ్ఞత్వము, అనాదిబోధము, అనిత్యత్వము, అనంతత్వము, తృప్తి అని శైవాగమము; అనంత జ్ఞాన, స్వరూప, వీర్య, ప్రేమ, నామరహిత, గోతరహిత, ఆయురహిత, అవినాశ స్వభావములని ఆర్్యత మతము.
- 3 ౨ మృతినొందువారి లెక్కడుట = వ్యర్థత్రమము అశక్యమని భావము.
- 3 3 ద్వయగుతులు = జనన మరణములు. ఉండె = ఉన్నది.
౪ ధీస్పటి = బుద్ధియును అంతుకము. నాగము = ఏనుగు.
- 3 ౮ ఎడతాయె = అడ్డు.
- 5 3 అతడు = తాను. ౪ పంచి = మూడవ పద్యములోని ప్రకారము భాగించి.
- 7 ౯ కన్నది = కన్నతల్లి.
- 12 ౧ ఒడితాన = ఉపాయముతో.
౪ నిజునది బిడ్డలు చూ 2. 3.
- 17 ౬ ఈగి = దానము.
- 18 ౪ ఇవాకు = సంకటము.
- 20 ౧ తెక్కురు = వీచ్చివాడు. ౯ మసి = కల్మషము.
- 23 ౧ గొడ = ఆరిలి, బదరికము = పెట్టె.
- 25 ౯ ఎఱుకలేదది = బుద్ధియందు దరిద్రుడు.
- 26 ౧ పొల = మాంసము. అనమి = తినకుండుట.
- 28 ౨ వేదబము = వేషము. ౪ లింగి = బ్రదుకుకొఱకు సన్యాసి వేషము వేసినవాడు. 2 కోలము = వేషము.
- 31 ౪ పగలు = వెల్లడించు. ౬ సురాశ్రము = కోపము. తరణి = ఓడ.
- 33 ౯ సతత హింసకులు = ఎల్లప్పుడు హింసచేయువారు.

- 34 ౮ పోతము = పక్షిపిల్ల. ౧౦ ఇమ్ము = అనుకూల నివాసము.
- 35 3 కబ్బాదులు = కబ్బస్పర్శ రూపరస గంధములు.
౯ తోడును = సంబంధము.
- 40 5 కలవానికడ బీదకృపది వగచుఁ
దెలియువారల కడఁ దెలియనివాఁడు (అని కొందఱు)
- ౯ ఇంచు = ప్రేమించు.
- 51 3 విపు = దోసము. ౬ పట్టిఁడులో = పట్టులేనివారు.
- 52 ౮ పను పలుపందగు = అలవాటు చేయింపుఁదగును.
- 53 ౬ ఈవరి = దాత.
- 57 ౧ విధింపఁజను = దండింపఁ దగును. ౫ వేదులు = వెట్టి.
౬ అనితటి = యుద్ధము కలిగిన వేళ. దెలుకుటి = వెలవెలపోయి,
- 58 ౧ తోడుగు = కవచము.
- 77 ౧ మూలబలము, కూలిబలము, దేశసేన, ఆదవిసేన, తోడిసేన, క్రతు
(పులకొఱకు) సేన అను ఆఱువిధములు సేనాంగములు.
౨ తొల్వెల్వ = మూలబలము.
- 82 ౧౦ పిదపచెల్కి = నీచస్నేహము.
- 85 ౬ అంగకములకొ = వస్త్రములచే (వేషముచే)
౯ కాననివాడు తానుకానఁడు. ఇతరులకుఁ దెలువఁ బూతును.
అరయనివాఁడు తానరసి విన్నంత వఱ కరసినవాఁడే యగును.
- 87 ౫ ఇట్టుఁడు = జయింప కులభుఁడు.
- 89 3 కుమ్మరి కైదువట్లు = సాక్షిపై కుండలను కోయు కుమ్మరి
ఆయుధమువలె, సరాలున.
- 91 ౬ కరీరబాహులు = శీత పెదరువంటి భుజములు.
౯ సొలపరి = ఒడలు మఱచినవాఁడు.
- 92 ౧౦ ఈశద = రెండు మనస్సులు.
- 95 ౧ మూఁడు ప్రకృతులు వాత పితృ శ్లేష్మములు.
౬ సోము = గుళిము. ౮ గదము = రోగము. నిదానము = రోగ
కారణము.
- 105 ౧ నెవ్వ = దారిద్ర్యము, 107. ౪ సీదరము = దారిద్ర్యము.

- 112 గీ పణవవాద్యములియు = చావుపలకలు వాగును. వడుము తూవఁ
జాలక క్రమంగునని భావము.
- 114 ౧ తాళాశ్యము :— తాటి మట్టలోని కఱవ భాగముతోఁ
జేయఁబడిన గుట్టము. తాను ప్రేమించిన పడుచు దక్కదని
నిరాశగొన్నపుడు కాముకుఁ డెక్కునది. ఇట్లు చేయుట
ప్రియురాలంద్రను అగ్రదుచేసి బెదరించుట కని చెప్పుదురు.
తాళాశ్యమున కఱవమున 'మడలో' అనిపేరు.
- ౮ ఇంటరము = సంకటము.
- 128 ౪ కాలకలను = కిక్కినొందినవారిని చంపెడిచోటు, వధ్యస్థానము.
- 125 3 వటుగ = నేర్పరి.
- 131 ౨ వలదు = అధికము. అసదు = తక్కువ.

